

Utassy József (1941-2010)

Akár a szarvasok

Szervátiusz Jenő: Cantata Profana

Zörgőre jár, fiúk: vége a vadonnak!

Atyánk nagy ijának nyilas félholdja kel,
ropog ellenünk, mint rőt láng a berekben.

Szemben a vénséges vén Ezüst Öreggel
megállunk, mikéntha csillagra meredten:

kilencen, akár a szarvasok, kilencen.

Magunkra riadva, patánkra maradva,
énekijesztő lett beszédünk is, zagyva.

Házunkból kimartan, hazánkból kiverten,
agancsunk boronál csak a kék hidegben.

Ágak, egek bőre horzsolódik tőle:
idő, koronánkat derező idő, te!

Jaj, ha megbrong a húr, gordonkán se szebben,
se halálosabban, se szerelmesebben,

ha elbrong ama húr az öreg kezekben:

megfutamodik a vér a rengetegben,
ez úttalan úton járó rengetegben!

Kilencen? Kilencszázkilencvenkilencen!

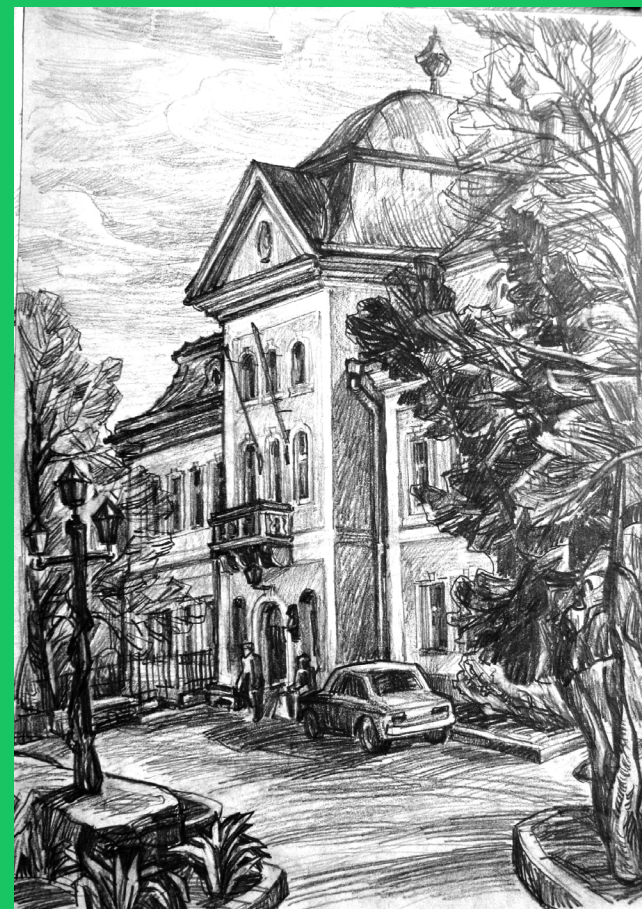
S úgy sokasul a szám, immár Négymilliárd
fölött inog, lobog, veresedik a bárd.

Ezüst Öreg! ha ránk szarvasok szaván szólsz,
halld meg hát az Arany Szarvasifjúságszót:

NEM ISZUNK CSATÁKRA CSENDÜLŐ POHÁRBÓL!
csak tiszta forrásból,
csak tiszta forrásból.

EGYÜTT

IRODALOM - MŰVÉSZET - KULTÚRA

TARTALOM

- 2 FODOR GÉZA: Erdőnk, világnyi fájás (vers)
- 4 BAKOS KISS KÁROLY: Fodor Géza köszöntése (jegyzet)
- 5 VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Az Úr kegyelméből (vers)
- 6 VASI SZABÓ JÁNOS: Visszatérés „A Toynbee-konvektorba” (novella)
- 11 BAKOS KISS KÁROLY: Nyáron a város (vers)
- 12 PENCKÓFER JÁNOS: Fényfolyam (regényrészlet)
- 30 VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Tábori posta (regény – befejezés)
- 38 CZÉBELY LAJOS: Három piros hajnal, Éhe zsoldárnak, Életrajzi vázlat (versek)
- 41 BARTHA GUSZTÁV: Taxi (egyfelvonásos színmű)
- 55 CSORDÁS LÁSZLÓ: Szulamit, Hajnali szonett, Pillanatok, Skizofrén kiselégia (versek)
- 58 PUSZTAI BEATRIX: Pillanatok, Húgom, Tél, Szomorú szonett (versek)
- 60 LENGYEL JÁNOS: Sorompó, Néma torok (versek)
- 61 CSORDÁS LÁSZLÓ: Blatnoj, pornó casting, madárrepülés-részlet (kritika)
- 65 BAKOS KISS KÁROLY: Hollóhajak, vánkosok (recenzió)
- 69 SZÖLLŐSY TIBOR: Védj anyanyelvedet, s az megvéd téged (esszé)
- 74 FODOR GÉZA: Szabadságmadarunk, a turul (tanulmány)
- 86 DUPKA GYÖRGY: Kárpátaljai kultúrkrónika

FODOR GÉZA

Erdőnk, világnyi fájás

*Árnyékait bevonva lassan visszahúzódik
Hajdani nyarak, tavaszok panorámáiba
Menteni minden fát, bokrot, zöldarany ágat
Azíliumok kékes, mély rejtekébe legbenn
Ahogy elhagyja kívülről szegélyeit
Lemondani mégse tud, nem is akar róluk
Őrzi hát a belültre vert, bozótsűrű csendben
Csorbóka, hanga, vadlila kakukkfű között
Mint loboló tűz a megannyi apró
Parázsló szemű izsópon, villogva elő
A szurdékok hűvösbe fojtott zugaiból
Amint elárad rajtuk monoton zengéssel
A tompa mécssek sötétkék haragja
Naponta zúdul már ott is a haramiáda
Csakúgy, miképpen mindenütt e tájban
Forgószél, fákat csavaró orkánok óceánjaként
Éles szekeréccsel a vandál, favágó csorda
Irtani itt a lélegzetet is, valahányszor
Hanyatlik rá homályló inge, az ég
A végighullámzó dombok szétszórt vonulatából
Föltolulva a távoli hegyek hajlatáig
Hol óriás dinoszauruszhát tart nyeregteknőt
A csótáros álmú siserehad lovagjainak
Hogy borzolgassák csak olykor a nyugalmat
Mert vészes a csönd, ha magába mélyedve sűrved
Vihorlátként vaktetős ködökbe, kőbe zártan
Feszülten és fenyegetően
S nem úgy, mint az oly távoli
Messzi rezidenciák honában
Itt délben virít a Völgy Csillaga*

*Haladva le rézsút szemközt a nyárral
 Ez tart már, mióta eleve elrendelés van
 A hallgatagság elnémult, torz homálya
 Ahová nem tűz be pászmás sugaraival a nap
 És csak a kéregalatti sejtek irama él még
 Gyökérben, törzsben, feltörő ágban
 Hajlataikban sötétlő görcsök érnek
 Hajdani, nem-is-volt tavaszokban
 Mélyebben az alvó puszkagolyónál
 Mégis betelnek lassan, rügyekbe fojtva
 Hogy csattanjon fel egyszer mindenütt a burka
 Mint gránátokban a túl gyors robbanás
 Darázsok szunnyad lejjebb a pagonyban
 Torlongó ág közt megrekedt madárfészek
 Ásít üres magányába zártan
 Hol a bokrok alján nyirkosan világít
 Egy korhatag gyertyán foszforos csonkja
 Az önmagukba botló gyökerek között
 Moholyos zugoly hangtalan árnya óvja
 S teríti be féltve ritkás meg terebélyes ág
 Kuszább szöveményt fon lenn az aljnövényzet
 Ahol évszakot téveszt a vadjázmín is benne
 Hiába járja át a szél rendre a tájat
 S rezzenti meg az érdes, bordó szárat -
 Fennakad rajta és messzire világlik
 Egy tüskére felszúrt vízcsepp gyöngye
 Villódzva vissza, míg hirtelen lehull
 Mérges pók szövi az időt is örökre
 Hogy el ne múljen a magas fű kedve
 Míg körben az erdőt már elnyeli egészen
 A cókmos szemét bádogos éje
 És újra szól most fenn a szférák zenéje
 Zord varjúhad károg, rikácsolva folyton
 De ez is elhal majd a lassú ég alatt
 Melyre kendőt vetett immár és keresztet
 A végtelenbe futó pillanat*

BAKOS KISS KÁROLY

Fodor Géza köszöntése

Kerek évfordulót jegyez a Kárpátalján művelt magyar írás. Jelles alkotónkat, a legendás Forrás-stúdió prominensét, Fodor Gézát ünnepeljük. Egy pályáiv-részletet, a tanár-költőt és költőtanárt, a művészt, aki eddig megtett útja során sajátos hanghordozású költeményeivel, köteteivel érdemben gazdagította az otthonunkként tisztelt kishazánk kultúráját.

Kárpátalján a csoportos *csillagkeletkezés* korában, Kovács Vilmos szellemi anyagából a hallgatás és a behódolás fekete vákuumában sorra izzottak fel a fénylő *égitestek*. A mindenség e kis szegletén, az egyetemes magyar irodalom galaxisának gravitációs terében megjelent egy csillagkép-alakot meghatározó fénypont. Bár váltogathatjuk a nézőpontokat, perspektívákat, de bármely szögből is lássunk rá e konstellációra, ez az egyedi és semmi mással össze nem téveszthető energiaforrás akkor is látható, érzékelhető. Jeleit azóta is vesszük és dekódoljuk.

Tudjuk, ünnepeltünk nem „csak” költő, de irodalmunk és történelmünk értő ismerője és oktatója is. Hiszen e kettő világlátásában szervesen összetartozik, egymástól elválaszthatatlan fogalmak: ismeret és ihletettség, intellektus és immanens emocionalitás. A múltuk mélye szintűgy, miként a *zölderdőtűz* izzása.

Fodor Géza a költészet titkosírásának alapos ismerője, rejtelmek tudója, gyakorlott mágus. József Attila-i értelemben is a való világ varázsainak mérnöke.

Engedtessek hát meg, hogy ez alkalommal szerkesztőségünk, generációm és a magam nevében is kimondjam:

Isten éltesse!

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Az Úr kegyelméből

„Előragyog majd az idő...”
Utassy József

*Árnyékomra lefekszem,
elférek rajt' egyedül.
Ennyi helyem se lesz majd,
ha napom alámerül.*

*Múltunk is ide telepszik,
elém tolja noteszem.
A hold rásegít szépen,
dolgaink összevetem.*

*Ósetét idők ölében
rengett a bölcső velünk,
hamis csillagra révült
fényre szomjazó szemünk.*

*De olykor fényrobbanások
lyuggatták az eget át,
s dezertáltak a lelkek –
kiábrándult katonák.*

*Halál, hol a fullánkod,
hol a te pillangókésed?!
Csak tehetném bár, hogy kardom
összemérhetném véled!*

*A csillag épp így akarná,
ki Rédic's fölött most följö.
Pihenj, Utassy Jóska:
az Úr kegyelméből költő.*

Mezővári, 2010. szeptember 5.

VASI SZABÓ JÁNOS:

Visszatérés „A Toynbee-konvektorba”

„Az ember azt hiszi, hogy nyert, ha sikerül nem gondolkoznia, a konvencióba elrejtőznie, hazudoznie; azt hiszi, hogy győzött, ha a többit megtévesztette és becsapta, mert korrektnek lenni nem praktikus, óvakodnia kell az igazmondástól, és a komizásnak hallatlan előnyei vannak a tisztaság fölött.”*

I.

Szűk folyosón lehetett a lakosztályba jutni. A falat antik kárpit-másolat borította, a padlatát mintás kelim-szőnyeggel fedték. A tágas szalont színes kristálycsillár díszítette, a diófából készült bútorok aranyozott enteriőrjei, a damasztal bevont ülőgarnitúra, a parkettát fedő perzsa szőnyeg, az értékes festmények, a csipkefüggönyök emelték a helyiség pompáját.

A teknőshöz hasonló alaprajzú szalomból nyílt balra a kajmán bőrrel bevont bútorú bár, polcain világmárkák csillogó üvegei; ugyanazon az oldalon kis magánkönyvtár, közepén lakkozott tölgy íróasztallal és nyomott virágmintás kárpittal bevont székkal, a díszes gerincű könyveket, láthatóan, csak portalanításkor mozdították. Jobbra a fürdőszoba, opálos üvegű zuhanyzó kabinnal, íves öntöttvas lábakon álló porcelánfehér káddal, sárgaréz csapokkal, a falakon erezett márvány csempével.

A háló is jobbról nyílt, magas baldachinos ágy uralta, egyik oldalt empire stílusú állólámpával, másik oldalt pácolt kőris éjjeli szekrénnel: azon harmóniát törő inoxszín kézi kamerával. (A zölden világló ledlámpácska bizonyította: működött. . .) Az ágy püspöklila bársonyába ében-test süppedt, oldalt feküdt, hollóhaja pávatollként szétterült, jobb keze és lába fel volt húzva, bal keze és lába hátra hanyatlott. Mint egy sötét bronzból öntött, táncoló Síva szobor: illő a lakosztály harmóniájához!

Sárközi Rebeka úgy érezte: álomvilágba csöppent. A borostyánszínű drog lassan áramlott ereiben. A kábulat ereszkedő kódén át látta a party kiéhezett ficsúrjainak farkas-vigyorát. Az Ábrahámffy kölyköt – aki „belötte” a kábítószert –, a Hercz csemetét, ifjabb Bogár Györgyöt, a Pattanich és az Erdős fiúkat. Mind húsz év körüli kiélt suhanc; vastag pénztárcával, alkoholtól és narkótól lankadt pénisszel. Egyikük kezében marok-filmfelvevő... Lesték: amint rálép az „aranyösvényre”: tűz lobban ágyékában – a láng

felrohan karcsú testében, szétárad whiskytől tompa agyában. Hánykolódik, a fenekét dobálja a plüss szőnyegen, kicsi hegyes mellei remegnek. A sötét képzű Ábrahámffy közben a lány szétvetett lábai közé araszolt. Nem érzett, nem látott semmit a külvilágból; nem volt más csak fodrozódó, dagadó kéz, ezerszer-kéj! Ilyen szert még nem kapott! Órjögött, magához rántotta a fiút, lábainak harapófogója csak azután engedte, miután hörögve kielégült. Rebeka ellökte: jött a Hercz Csibi... Káprázat... rózsaszínű köd... a mennyország... a szeráfok kara se volt ilyen é l ő ...

... Sasmadárként szállt: ciánzöld rengeteg, s indigókék hegyek fölött. A hegyek közt tágas völgy nyílt, az erdők zöldjét ragyogó arany váltotta. Csodás épületek csillámlottak, versenyezve a nappal! Fenséges látvány! Saját hangját hallja, amint fölkiált: - Aranyváros! Látom az Aranyvárost!

Fénykéve indult a cifra palotából, végigpásztázta az eget, majd felé lendült. Rebeka lelkét boldogság járta át! A fényaláb átölelte, lehúzta. Amint közelített a tündöklő városhoz: elméjét ostorcsapásként érte, darabjaira törte a megvilágosodás...

II.

A Novij Beogradot Nagy Budapesttel összekötő szupersztráda nyílegyenesen futott északnak. Végeláthatatlan gabonaföld, majd a vadrezervátum haragoszöld erdeje mellett; feltűntek a régi atomváros lepusztult beton épületei. Az új erőmű köré épített munkás telep piros cserepes, élénkszínnű házakból álló, magnólia és júdás-fákkal körülvett lakóparkjai. Lassan változott a táj: földszintes bádoggal és vályogviskók jelezték a metropolisz agglomerátumának külterületét. (Szürkére kérgesedett agyagra épült bódévárosok.) Észak felé ismét változott a kép, a rendezetlenség corbusier-stílusú homokszínű lakóházak vonalzóval húzott utcáivá, amit a régi város felé tartva váltottak a színesbe burkolt panelházak üdebb foltjai. Az ólomszínű Duna partján feltűnt ó-Budapest részben felújított évszázados bérházaival, palotáival. Ezek fölé magasodtak az egykori Csepel-sziget – akkor „Kis-Manhattannak” hívták – fém és üveg felhőkarcolói, még ezeket is meghaladva tornyosultak az IMF és az Unió kelet-európai központjainak sötét, plasztacéllal fedett ikertornyai...

Klampár Brájen óarany Citizen karóráját dörzsölte, ez nála a feltűnő idegesség, a dühroham előjele volt. Tudta: a Citizen különleges, ütészálló típus, azt nem érdemes a kocsi golyóálló ablakához vágni, sem rátaposni - puha talpú Szalamander cipő volt rajta – csak az úthenger tehetne kárt benne. A harmincadik születésnapjára kapta, Rozika asszony megunt a da-

rabjaira hullott Doxát, Certinát, Rolexet és a többi méregdrága, ám nem túl „szívós” márkát.

Bekapcsolta a Mercedes komputerét, a Net legfrissebb üzleti adatbázisába lépett be. Unottan végigenterezte a nagy-budapesti tőzsde árfolyam listáját, persze a gép csak a különlegesen nyereséges értékpapírok állását dobta ki: sziléziai kőszén, regáti olaj, alföldi földgáz, tórium-erőművekkel a Tátrától a Dél-Baranyáig szolgáltatott elektromos áram. Igen, az energiaipar határozottan fellendülőben volt. (Ahogy kimerültek az iraki, szaúdi, karib-tengeri olajmezők, leálltak a brit, német, uráli és kínai szénbányák, minden hagyományos és magenergiával előállított kilowattnak egekbe szökő ára lett...) Végül a prémium: a Dunántúlon fűrt kutakból előtörő élet, a szomjazó világban arany-árában számolt ásványvíz deka-literjei.

Brájen lazított a Cardin nyakkendő szorításán: ezek a legális pénzszerzés forrásai voltak. Vállalkozásainak sok tízmilliós haszna – euróban vagy dollárban értendő – nem ebből származott elsősorban. Kábítószer, prostitúció, off-shore cégek alapítása, fegyverek illegális importja: e négy alappilléren nyugodott jó néhány milliárdos vagyona. S mégis... Klampár Brájen diühös volt! Kilépés nélkül kapcsolta ki a számítógépet. Összehűzött szemmel a száguldó forgalmat bámulta; az elsuhanó nyolcüléses limuzinokat, a sok Porschét, Maseratit, Lamborghinit. Pillantása a rikító reklámokkal teleagatott fémhálón akadt meg, ami a húszsávos Teller sugárutat a várostól elrekesztette. Nem a városlakókat óvta a forgalom káros hatásaitól, hanem Nagy-Budapest déli nyomornegyedeinek látványától kívánta megkímélni a kontinentális autópályán száguldó establishment gyengébb idegzetű tagjait.

Brájen elmerengett: mi lehet a nyílegyenes utat követő színpompás fal mögött. Állítólag az apja – Kolompár Teofil – itt született a negyvenötödik kerület közigazgatási határán túl, egy Sárköz mocsarában megbúvó viskóban.

Megkocogtatta a sofőrkabint elvlasztó íveget, hogy István váltson gyorsabb sávba.

Kedvelte a kékszemű, kétméteres langalétát. Szeretőkben a kínaiakat favorizálta, a testőrei közé előszeretettel választott kesehajú, búzavirágszín szemű melákokat. Élvezte a látványt, amint az „árja” fiúk – a konkurencia modern szamarújaival összecsapva – elhullnak. Kenyéradó gazdjuk érdekeit védve pusztulnak el a huszonegyedik század új harcterén, Nagy-Budapest forró flaszterén! Klampár Brájenért élnek és halnak: a hollófekete hajjú kreolért. Kinek nagyszülei baranyai putrikból elszármazott porbafingó senkik voltak: színesfém gyűjtőgetők, külvárosi kurvák; vénségükre alkoholtól szétmárt májú, drogoktól elhülyült agyú, rohadt fogú koldusok. Apja néhány

lépcsővel feljebb az érvényesülési ranglétrán: belvárosi valutázó, mellékállásban verőlegény. Anyja Duna korzói prostituált, majd egy forgalmas lipótvárosi bordély madámja. Gyermekük pedig a Sorbonne-on Bergiertől tanulta a közgazdaságtant, Frankfurtban Morgan jr.-től a pénzpolitikát.

A gondolatsor felvidította, pedig tudta: semmi értelme a múlton rágódni. Fölöslegesen elvonják az üzletről, profitot termő akciókról a figyelmét. Nincs etnikai megkülönböztetés. A metropolisz lerobbant prolitelepeit megfelelő százalékban magyar; német, szláv, kínai és roma családok lakják. Példájaként a huszonegyedik századi újliberalizmusnak: egyenlőség a fényűzésben, s a legsötétebb nyomorban. Természetesen, szabadon! A szakadtak néhány euróért épp úgy leütnek bárkit vagy „placcra dobják” a saját gyerekeit, ahogy szegény Kolompár família tette egykor...

Visszatért a kezdeti idegesítő érzés! Jobb kezének zsírpárnás mutatóujja a karóra számlapján dobolt.

Amit a multik kölykei műveltek, több a soknál! Az évtized legjobb prosztiját a másvilágra lőtték egy szaros orgia-partin, a kábítószer minőségét is kifogásolják!?

A titkárnője reggel óta kapta az aggódó, szemrehányó, fenyegető videofon hívásokat: micsoda dolog rossz minőségű droggal veszélyeztetni a csemeték egészségét!

A feleseknek agyára ment a hőség! Készakarva tengelyt-akasztani egy Ábrahámffyval a Közép-Európai Acél vezérével, a sajtómogul Erdős Samuval!? Nem beszélve az anonim politikus méltóságos urakról, akiknek nevét gondolatban sem szabad felidézni?

Arról szó sem esik, hogy milyen veszteség érte! Rebeka a luxusszállodák „sztárja” volt; buktak rá a kékvérűek és a zsidó bankárok egyaránt. Miatta jött évente Európába a leszbikus DuPoint lány... - Francba az átkozott narkóval! Mi lehetett benne, hogy percek alatt hidegre tette? A laborosok vizsgálják. A kis-ázsiai úton jött, a „próféta ösvényén”. Az onnan kapott áru száz százalékig tiszta minőségű. A szabály: senkibe se bizz meg! Ezért a balhéért fejek fognak hullani – szószerint!

Gyors mozdulattal bekapcsolta az autó videofonját. A színes képernyőn nyugodt, porcelánsima arcú szépség jelent meg: Csen kisasszony...

Igen, Klampár úr!

... Csongrádi a külkapcsolatok osztályáról, legyen fél óra múlva az irodámban! Értesítse Pankratoff doktort a vegyészek vezetőjét, Kovácsot a biztonági főnököt is látni akarom!... Érkeztek újabb panaszok?

Igen, uram. Hollószki államtitkár úr az imént hívta, a b b a n az ügyben... Ideges volt?

Az nem kifejezés, uram – őrzöngött!

Hús perc múlva a hangárból jelentkezem, tartsa a frontot! – kikapcsolta a készüléket, agyában féltucat átütemezendő üzleti tárgyalás időpontja bukkan föl. Nem aggódott: Csen kisasszony diplomatikusan elrendezi a részét az ügynek. A titkárnők gyöngye! És milyen formás lábai vannak!

III.

A Klampár irodaház „Kis-Manatthan” szívében bankok, kínai, izraeli és indiai multivállaltok palotái közt magaslott. Az irodakomplexum földalatti parkolójában szállt ki a limuzinból. Két szekrény méretű testőr kísérté az üvegfalú liftig.

Lakosztálya az irodaház legfelső szintjén volt. Az art deco stílusban berendezett dolgozószobát terrakotta borítású konferencia-asztal, krokodilbőrrel bevont székek uralták. Klampár vezetői széke fölött – a helyiség harmóniáját megbontó - festmény lógott. A történelmi eseményt szimbolizáló portré régies öltönyben feszítő, rövid szőke haj keretezte arisztokratikus orrú, átható tekintetű férfit ábrázolt. Jobb keze egy vicsorgó, ugrásra kész puma fejét simogatta. A kép sarkában bekeretezett évszám, a fordulat éve: 2006!

Brájen mozdulatára szétfoslott a panorámaablak UV-fényszűrő sötétje. A napsugarak a párás levegőt áttörve jáspis, zafir és ametiszt kaleidoszkópszerűen váltakozó színeire festették a szomszédos toronyházakat, lenn a város sűrű ködbe merült...

Klampár Brájen érezte azt a lüktetést, ami a tömör fátyol alá bújt, romlottságában is gigantikus és elkápráztató metropolisz millióinak nyüzsgő életerejéből áradt.

Elégedetten nézte a globális utópia betonba, kőbe, s fémbe ágyazott „csakráját”:

Utópiát, „melyet egy ember hazugsága alkotott.”**

1997-2010. Tanakajd

* Hamvas Béla: Patmosz II.

** Részlet Ray Bradbury „A Toynbee-konvektor” című elbeszéléséből. (Fordította Németh Attila.)

Nyáron a város

Nyáron a város
A túteli sávos utak
Kátrányt izzad az aszfalt
Balatonra Tiszára kutat

Kinek mi tellik

Maldiv-szigetekre
Közeli tóra
A bárányos egek alatt

Kinek csak fűre
Kaszára
Kinek a nyárra
Csak ennyi marad

PENCKÓFER JÁNOS

Fényfolyam

Egy füstoszlopnyi összeköttetés Föld és Ég között

1.

Gazdagnak ha nem is, ámde Bizonyos mértékig hírhordozónak nyugodtan tekinthető az a beszéd, Ami hebegés is, habogás is, aminek Nincs se füle, se farka. Igen, Takáts-Kis szavai ezek, tudniillik ő nem állít kevesebbet, minthogy nem csak eltakart valamit, nem csak félrevezetett Minket a Tunyogi, amikor visszajött a buszba és először még csak maga elé dűnnyögött, meg ide nézett, oda nézett, Amikor még csak a hebegésből meg a habogásból állt ki, nem csak eltakart és félrevezetett, de jelentett is valamiről elbizonytalanodása, mondván, hogy ő nem, ő nem is tudja, azaz: Érdekes, hm, hát, izé, na nem, ez a barátunk, nem, ezt nem is értem, még hogy nem a saját kabátját, de hát, ja, vagy hogy úgy, az útlevele, nem, na, nekem ne beszéljen, karikás a szeme, hol aludt ez – Amikor még csupán ilyesimből állt ki a beszéde, nos, azt Úgy vegyük, mintha csak felvezetése lett volna annak, amitől a Kovácslivinek egy rövid idő múlva – ahogy mondják – leesett az álla, pontosabban: kidüledt szemekkel, szájátva figyelte, Miket nem hord össze Bernadett papója, mit nem Zagyvál össze ez a Tunyogi. Mert viszonylag elég hamar túljutott – a Dodi szerint –, Tunyogi eléggé gyorsan Túltette magát a hápogásán, s arról a rövidke néhány percről, melyet engedélyezett neki s annak a Szugoly gyalogútján tekergőnek, amit engedélyezett nekik a Balogh Béla – Kobály Miklós – Szabadi Zsuzsa hármasa, arról a rövid időről egész értelmesen folytatta a maga elé dűnnyögést, s aztán a hangosabb beszédet, mintha egyértelműen segített volna neki az a Görcsös köszvényezés s miegymás, amit az indulás után azonnal megengedett magának, mintha ez segítette volna őt a kibontakozásban, abban, ami Immár Valamennyiünket nyomozóvá tett meg, ami Tényleg bolondjává tette meg e társaságot. Dodi szerint mindez már a felpattanás, görcsös köszvényezés, miegymás utáni

negyedórában kezdetét vette, Még a Fedák Sári pucér köldökkel megtörtént kastélyszerzése előtti percekben – amit hát ugye úgy kell érteni: mielőtt még a Balogh Béla idegenvezető és a Somogyiék révén felfigyeltek volna Erre a kis pikáns kártyapartira vagy micsodára, Minekelőtte még Beregszászból kifelé vehettük volna az irányt, a Kackiásunk – Szilvia szavát használta Kovácslivi is –, a Kackiásunk hebegése-habogása közben – egész pontosan: utána – kimondott valamit, valami olyasmit mesélt el a Tunyogi erről a szerencsétlen Szahajdákról, ami mindjárt felvillanyozta A három lányokat. Igen, ekkor ott ültünk már mindhárman a túloldalon, Tunyogiék mögött, ahonnan már egyszer televízióztam –, amikor ő meghallotta, megértette, mi történt a Szahajdákkal, na, Nekem a szám elől, mintha csak elvették volna a levegőt, Az egész hátamon csak végigfutott a hideg, igenis annyira elképesztette őt a Tunyogi meséje, mesélése. Hogy amikor ez a Miki, A mi buszvezetőnk kipakolta s kitessekelte őt – Vagy inkább egy itt felszedett szóval mondanánk, amint mi azt a kedves vendéglátó házigazdáinktól gyorsan eltanultuk: kitránszporálta őt –, amikor még ott, a határon, még idefelé jövet, ott, a senki földjén mikor Miki összeszedte holmiját és kilakoltatta, magyarán: kivágta a buszból – Icuka még azt is hozzátette: Kivágta, akár a taknyot, Ezt a rakás szerencsétlenséget, hogy Amikor mi, a csonka harminchatok elhúztunk, mikor a Magyar Nova Futura az ukrán vámra beérkezett, hát akkor E hátrahagyott tesze-toszára, a Szahajdákra, Erre a mi kedves nyámnyilánkra ott, a senki földjén állítólag ráugrott a kutya, rávetette magát Az a nyugodt kutyus, amely ott lapult, figyelt a kocsisorok között; hiába volt pórázon, hirtelen kitépte magát, és rá, azonmód rávetette magát erre az emberre, Erre a mi sovány, ámde hórihorgas alakunkra, ott, azonmód rá a motyójára, rá a táskájára, mindenre, hogy úgy kellett a jószágot leszedni szegény Szahajdákról, aki épphogy felvette, aki csak épp hogy kivette a táskájából a kabátot, magára öltötte, vállára vette a táskáját, hogy akkor neki ennyi volt a kirándulás, indulás haza, no, az az állat máris rajta volt, az állat nyomban rajta termett – Megtalálta, amit keresett!

Olyan valószínűtlen, akár a Vápa kutya viselkedése, avagy a pusztulása volt – jegyezte meg egy picikével később Krisztina, aki a Fedák Sári meztelenkedését, Ezt a kastélyszerző izgiséget, ezt Valami elképesztő ügyességgel összehozta dr. Pekárcsik Erikával, és ezzel egész

komoly tekintélyt szerzett magának Itt, a három lányok körében is, ami – Mit mondjak! – annyira megtetszett neki, hogy hiába jött ismerősök hangján ez az Elképesztő ügyesség, e megjegyzés hiába jött a Molnár – Korsunovszki páros felől, ezeknek a hangján, nem hallotta meg, ő nem kívánta meghallani –: Engem nem érdekelnek, felőlem állanak a fejük tetejére, ő az ilyen majmokkal ezentúl – Mit ezentúl: sose tartoztunk mi össze –, ezekkel ő nem hajlandó idézetesdit, vagy mi a francot játszani: Tán megettem a helyüket, hogy tegnap véletlenül odaültem, Ó, hogy oda ne rohanjak! S volt ebben valami más is, márminthogy a Somogyi-unoka, A mi kisunokánk truccolásán: dacolásán kívül volt ebben a viselkedésében valami egyéb is, amit semmi sem tudhatna jobban megmagyarázni, mint maga Csernyáki Feri, igen, a barátai: Lengyel Aranka és Misó unokája, ugyanis most Bernadett is, Ivett is hiába várt az ötös ülésen, Most valahogyan úgy alakulgatott minden, amint azt a nagyszülők – a Somogyiék és a Lengyelék – már régesrég szerették volna, de hát Csend legyen!, ne hogy már elkiabálják, amit ők egyértelmű közeledésnek láttak ezen a délelőttön. S éppen ekkor döbrentek rá mások – széparcú Skirecki Margit, meg hát ugye Tunyogi –, hogy mindjárt jött a felkiáltásuk is: Emberek, valami baj van, merthogy ott, a hátsó ülésen csak Ivett s Bernadett szórakozik, Itt meg, a harmadik ülésen Cseri s Krisztina ül, hol az ötödik –: Sunyó, az istenit a fejednek, hát hol van Ákos, Álljon már meg a busz! Ó, dehogyis, ó, nem, nem, Menjünk csak nyugodtan – mondta Sunyó, aki le is fogta kicsit Szíve Szalviája kezét, és Szabadi Zsuzsa szintén bólogatott – úgy látszott, ő tud a távolmaradásról –, haladjanak csak nyugodtan, Áki öcsém ott-hon heverészet, minden rendben van, és aztán, amit hozzátett még Sunyó magyarázatképpen, hát azt ő hiába mondta súgva, és csupán a maga körének, hiába szánta bizalmasnak, úgy Egy szusszanásnyi idő múlva már az egész busz beszélte. Mármin azt, hogy Áki Összejött a Bronnzei Gyöngyivel, Vagy hogy hívják a háziasszonyukat, Ezt a kissé szeplős arcú, ámde Jó bögyös fiatalasszonyt, aki Nemrég vált el az urától, szóval: nem tudja egészen pontosan, de annyi biztos, hogy csak reggelfelé, amikor ő magához tért – s itt egy kicsit félresunyított, mintha csak szégyellené magát –, ekkor vette észre, Mi van, de aztán azonnal mindent értett, Nyugi, nem kell ijedezni, jó helyen volt, most is jó helyen van. Úgyhogy Krisztinának, aki Tegnap ilyenkor még ötö-

diknek, azaz feleslegesnek érezte magát, most már igencsak előkelő helye lett, sőt – a Kovácslivi szavaival – ő ebben a Nyomozásunkban is helyet kapott, Most, hogy Vápa kutyát szóbahozta, azzal, hogy e két kutyát valamiképpen egybefogta, Kovácslivi máris újra egy történetnek érezte mindazt, Ami körbefogott minket, ő azonnal egybeérezte azt, amit ők, a csonka harminchatok úgy illesztettek egymáshoz – Amíg buszunk Munkács felé húzott –, úgy rakosgatták egymáshoz, mintha ezért jöttek volna erre a vidékre, mintha valóban csak ez lenne a dolguk, s nem az, hogy a Baloghra figyeljenek például, vagy hogy jobbra nézzenek, meg balra nézzenek, emitt egy épületet, ott, amott a tájat lessék, mintha csak a teszédi és vándi emberek sorsát, a titkaikat kellene azonnal felfedniük, mindazt, Amit tegnap este, éjjel felszívunk, mintha most azt kellene összeolvasztaniuk, ők úgy fordultak egymás felé, s öntötték egymásra A temérdek aranyat, a kincset, Amit tegnap este, éjjel felszívott begyünk, hogy hát így fejezze ki magát Cseri, de itt a fiú nyomban leállította az ötletét, hiába várta Krisztina Avval a kék szemével, hogy hát milyen lesz a folytatás, miféle új kifejezés ugrik elő, de Cseri arcán más jelent meg, szinte leolvasható volt, miért ez a hirtelen leállás –: Merthogy megérezttem: ez a mesei hasonlat Ciki, ugyanis, ami a gyémánt félkrajcárral akkor egyszer felszívódott, az most nem más, mint az esti, éjjeli beszédanyag, de Akkor logikus, hogy Krisztina a gazdasszony, és én pedig, szóval, hogy ő pedig a kiskakas –: Na, nem, hát inkább csak mosolygott Krisztinára, mintha egymással ők soha életükben nem gorombáskodtak volna – miközben a jobb oldalon Somogyiékkel és Lengyelékkal pedig madarat lehetett volna fogni.

Szárnyakat, ugyanis szárnyakat ad, magabiztosságot, jókedélyt az embernek, ha látja: Jó az Isten, jót ad, jó a világ, hogyha látja, szeretik, amit mond, élvezik a gondolatait, ha – Dodi szerint – Vevők arra, amiről beszél, Ha vágják, azt, amiről szó van. És hogyha valamikor, akkor ezen a napon Mi valamennyien éreztük: szerethetők, fontosak vagyunk egymásnak, igen, ők most úgy érezték, minden apró, pici rezdülés és részlet halálfontos lehet abban a Lázás beszédben, amely Munkácsig, amely a munkácsi vár udvarán lévő érdekes kútig eltartott, sőt: ezt az egész napot varázslattal, izgalommal telítette meg – Különös kegyelem volt e nekünk ajándékozott csütörtök. Úgyhogy amikor a Fedák Sári

testéről, az így is, úgy is felvetődött s végiggondolt kéjről és haszonról, Beregardó után, Makkosjánosiban talán, igen, Amint Makkosjánosi felé haladtunk, s elhangzott a kérdés, hogy hát akkor Nyolc óra vagy nyolc perc, hogy hát ez vagy az a több, hogy vajon nyolc óra tömörít önmagába bővebb tapasztalatot, vagy nyolc percben is elérhet és megmutatkozhat a nyolc órányi tapasztalat, minden, mikor ez a kérdés felvetődött ott hátul, a két világtalanban, s önbizalommal telt hangon Kissné is meg Koleszárné is, de férjeik úgyszintén bekapcsolódtak e kérdés megvitatásába, hogy e kétféle időről ők is elmondják a tapasztalataikat, no, ekkor, s ezek után, most már beszélhetett nekik ez a Balogh Béla, zúdíthatott rájuk akármilyen tényanyagot, számfolyamot, Pihor Endrét sem, de Sztarecz Mária-t se, Baksa Elemért se tudta megfogni magának –: Mi egy külön világ lettünk. Annyira, hogy elég volt csak egy-két – amúgy hányavetinek is nevezhető – felvetés a Kristofóri Zoltánról, és máris Tisztán láttuk ezt a negyvenhat éves, megfáradt s mégis gyerekembert, tisztán látták, amint ott várakozik a kocsiban, de emlékeiből kibomló hangulatai őt hol a mélybe, hol pedig a magasba viszik, akinek hiába van Szerető hitvese – mert hát ők ezt így észlelték, hogy az egész környék ennek, Igaz, szerető asszonynak, feleségnek látja, valamennyien ilyennek látják Zoltán nejét, Ezt a Robertát –, hiába minden: ő csak ide vágyakozik, és hát ugyanúgy elég volt például egy utalás a hetvenes évekre, vagy még ennél is korábbi időszakra, s szintúgy Tisztán láttuk azt a vándi kisfiút, a kicsi Zotyit, aki ott ül a teszédi klubban, azon a bizonyos Mozikedden, amikor a porszemek játéka, Grisa tette, Pekárcsik Erika édes ajka nyoma kitörölhetetlenné lett abban az emlékezetben. Élő volt a porszem, élő Grisa, élő volt az édes harapásnyom, minden, ami előttük, mi bennük egyre tisztább képpé formálódott, egyre érthetőbb időket hozott fel a múltból, ez volt itt az érdekes, a Rettenítő izgalmas. Mint az örök szomszédok, Mintha csak együtt éltünk volna évtizedekig, igen, ők úgy értették egymást ebben a különös történetben, Akárcsak a teszédiak s vándiak értették egymást, tehát, ami Kristofóri Zoltán nyolc percét elárasztotta, az valóban létezett. Hát érthető, hogy szegény Balogh Kiköphette a tüdejét, Kilehelhette a lelkét, akkor sem figyelt rá senki, amikor meg félig-meddig megunva a Falra borsót: le borsót, amikor elfáradt a hiábavalóságában s elhallgatott, abba hagyta mondandóját, mintha náluk is hirtelen megfo-

gyatkozott volna a szó, mert körülnéztek, Felocsúdtunk izgalmainkból, a Kristofóri és a Szpivák család, meg hát ugye Vánd és Teszéd lakóinak néhol egész furcsa, néhol egész különleges történeteiből, igen, felocsúdtak, és A Latorcához közeledve pedig elcsendesedetten néztük a fennséges várat, jólesett a kis szünet, és Takáts-Kissel mondva Esze ágában sem volt itt senkinek, hogy ez az elcsendesedés, hogy Ez most nem fedi a valóságot, azt, amelyet az a másik kijelentés foglal össze, miszerint A lázas beszéd egészen Munkácsig tartott, egészen a vár udvarán található kútig elkísérte őket. Tudniillik az is igazság, hogy odáig, igen, a kútig tartott a lázas beszéd, még akkor is, ha Elcsendesedetten értünk oda, akkor is, ha így álltak a fahíd előtt, csendben körbenéztek falakon és vizesárkon, hisz A belső lárma néha örjítőbb, Az összes hangos szónál örjítőbb tud lenni.

2.

Nincs is köztük olyan, aki nyugodt szívvel állíthatja: Na, az a kút olyan csendes volt, akár A meghótt ember. Pihor is, még Pihor is Valami hangfélét, valami Mormogást észlelt, Amikor behallgatóztam, és ezt ott, a Somogyiék, Lengyelék, Icuka mellett, ezek társaságában mondta, pedig őt: Pihort senki se kényszerítette vallomásra, csak valami oknál fogva úgy érezte, Azokhoz tartozom én is, úgy érezte, ő is azok közé tartozik, akikre rá morgott a mélyből Belzebub, amint a beláthatatlan sötétbe, mélybe belenéztek, mikor efölé hajoltak. Ugyanis a kiábrándult vagy milyen: ideges Balogh Béla, aki mellőzöttek is meg feleslegesnek is, ilyennek érezte erőfeszítéseit, és úgy gondolta, Na, ha nem hiányzik a beszédem, hogyha Nem kell a tudásom, na Ha ezek úgy elvannak telve önmagukkal, Ha már annyira leköti őket egymás lelkesedése, az a bizonyos tudakolózás, hogy Na és azt hogyan hallottátok, amikor, S azt mondták-e a ti házigazdáitok kezdetű újabb s újabb nekibuzdulásuk, az, hogy így a Kristofóri, úgy a Pekárscsik – na, ha így leköti őket egymás pletykaadaléka, hát akkor ő nem törli magát: Csak áruljanak be, ha úgy akarják, fűjjanak be Erikának: Balogh Béla nem végezte el a munkát! Na, ő tovább nem törli magát, legfeljebb ő is pletykaszinten fog ezentúl erről-arról beszámolni, csak locsogni fog majd eztán, mondjuk olyasmit, hogy Miként került Belzebub a kút-

ba, és valami fahangon, unottan, s tagadhatatlanul sértődötten kezdett bele a Mesébe ott, a várudvaron, abba a mesébe, amely gyerekekhez illő – őszinterre – Semmiképp sem komoly felnőttekhez. Persze nem tagadhatta meg önmagát, még így is azzal indított, hogy Ezerháromszáz-kilencvenötben Zsigmond királyunk e várat, Egész uradalmával, az egész mindenével Korjatovics Tódornak adományozta – és itt majdnem elsiklott A tudás felé, amit annak gondol ez az idegenvezető, ámde aztán mégis inkább csak az építkezésről szolt, hogy hát Korjatovics Amikor a kútásásba belefogott, kétségbeesetten számolgatta már a napokat, nagyon is kétségbeesetten fogadta az újabb s újabb híreket a kútásásról, azokat a számadatokat, amelyek szerint Most Már negyvenkét méternél járunk, Uram-kapitányom, Most már negyvenkilenc, Ötvenhárom, Ötvenhét, de semmi, Csontszárazon vájnak a legények, Hatvannyolc, s még mindig semmi, Hetvenegy méter: Csak nem elátkozottak vagyunk: Ó, Istenem, sose jutunk tiszta vízhez, de aztán már Hetvenhat, és semmi, sőt már: Nyolcvannég: Teremtő Isten, mindjárt a pokolba érünk, s megint itt az este, de már akkor Korjatovics félelmében és dühében elkialtotta magát: Egy zsák aranyat adok annak, aki vizet fakaszt a kutamban! No, hát erre ott, azonnal előugrott egy kis mokány ember, s helyben Üzletet kötöttek, ahogy Balogh mondta, Áll az alku, kialtotta a kis mokány, sötét ember, s nyomban Eltűnt a sötétben a sötétség, eltűnt a sötét –: Merthogy az maga Belzebub volt, ő volt ez a mokány ember. S láss csodát! Amint másnap reggel újra hozzáfogtak a derék legények, újra mélyíteni kezdték a kutat, alig hogy hozzáláltak, ott, azonmód megjelent a víz, már azt vették csak észre, előnti őket a tiszta, gyöngyöző ivóvíz – kimenekítették őket. Nagy volt az öröm, de Korjatovics Tódorba mindjárt az öröm pillanatában csak belenyilallt valami, hogy hát a víz, az végülis az ásástól buzogott fel, hogy hát azt nem Belzebub fakasztotta, nem magától – Belzebubtól – telt meg a kút vízzel, hanem hát a nyolcvanötödik méteren úgy lett végül is éltető kúttá ez a kút, hogy azt az ő munkásainak, s nem Belzebubnak kell meghálálnia és megköszönnie. De már akkor nem tehetett semmit, Belzebub előjött: Ami jár, az jár! Nem igazság! – kialtotta Korjatovics, s aztán ugyanezt mondogatta magában, amikor is előállt a Bolond, s elég lett csupán egyetlen kérdés – Aztán megegyeztetek-e a zsák méretében, Jó Uram? – elég volt ez a rövidke kis kérdés, hogy a vár ura

azonnal cselekedjen. Hozatott egy olyan kicsi zacskót, melybe csak a legkisebbik aranyékszere, A pici, az a Nagyon kicsi, háromágú – háromkarmú? – fülbevaló, épp csak ez férhetett bele, amitől pedigrén ez a Belzebub lett annyira dühös, hogy Mérgében, de zacskóstól a kútba ugrott, s Most is ott morog –: ha olyan ember hallgatózik bele a sötétbe, mélybe, aki nála, Belzebubnál is okosabb, tehetségesebb vagy hétpróbásabb – Firnyákosabb, ahogy Cseri később hozzátette –, aki annyira okos, akár még Bolond is lehetne, aki Erre a világra, igenis A huszonegyedik századra ugyanúgy alkalmas – mondta Balogh –, erre a világra ugyanúgy való, akárcsak elődje volt arra a bizonyos tizenegyedikre, melyben kútásó volt, Korjatovics Tódor volt, esetleg Bolond, Akiben az összes létező fufangunk, és Az eljövendő időket legyőzni képes erőnk szintén megtalálható, no, hát ha ilyen ember hallgatózik bele a sötétbe – mosolygott, vagy inkább: vigyorgott az idegenvezető –, Hogyha ilyen ember fülel bele a nyolcvanöt méteres sötétbe, akkor ott, a mélyben Belzebub morogni kezd, no, akkor Belzebub már ideges, ám ezt, mármint hogy életrevaló-e, aki belehallgatózik, ezt csak úgy tudhatja meg az ember, hogyha egyedül, ha egyes-egyedül hajol föléje – Tessék, csak nyugodtan, tessék kipróbálni! S mit ad Isten, Mire lettünk figyelmesek, mire ocsúdtak a harminchatok – hát hogy Még a légy zümmögését is hallani ebben az odafigyelésben, hogy Mi mind a Balogh szavát lessük-isszuk, azazhogy az ukrán vakolómunkások kiabálásait szintén hallani, s aztán az egyik szuvenír-árus szájából valamilyen orosz táncdalféle tör elő, majd pedig azt figyelik, hogy – akár a legfigyelmezettebb sorbanállók – szép lassacskán Mindannyian oda járulunk a kúthoz, odaállnak a kávéhoz, megfogják a védőrácsot s belenéznek a sötétbe, belehallgatóznak, szépen, egyesével, egymás után odamennek, s lesik, figyelik a hangot, megszólal-e, és ha megszólal, hát akkor hol: a kútban-e, avagy a lélek mélyén, ki mondja meg, hol a mormogás helye?

Ki mondja meg, mi történt Ezekkel, mi történt, hisz Úgy néztek rám, mintha nem is Balogh Bélát látnák, hanem valamiféle csodát: a Mindenek Tudóját. Ki mondja meg, mi történt Velünk: Baloghra úgy figyeltünk, mintha mindentudó lenne, ámde ez is csupán Három napig tartott, amint az a csodákkal már lenni szokott, ez is csupán addig tartott, amíg nem lendült bele az idegenvezető újra abba, amibe

szokott. Hogy ezerháromszázkilencvenöt, de még előtte: tizennégyben Aba Amadé, és aztán második Rákóczi György meg Báthori Zsófia, Zrínyi Ilona, hogy megözvegyülés meg házasságkötés, Thököly Imre, Caraffa, no, és a két gyerek, akik E falak között vészelték át az egész ostromot, hogy itt egy emléktábla, ott egy emléktábla, ki és mikor állítottatta, dátumok és nevek tömkelege – Mint egy összecsapott hangos történelemkönyv –, ahogyan Sunyó megjegyezte, de hát lendület ide, és lendület oda, Ezek a harminchatok megint csak a fejüket forgatták: Lassan kisebb csoportokra kezdtünk felbomolni, úgyhogy Balogh újra döntött: Abbahagyom: Miféle egy népség, Hát ezeknek beszélhetek. De a siker íze nem felejthető! Mert ha már egyszer Úgy néztek ránk, ha már egyszer igazából fontosak voltunk mi valakinek, hogyha lesték a szavunkat, no hát ezért, hogy ez újra megtörténjen, ezért szinte bármit képes megtenni az ember! És milyen közeli volt még az alig egy órával ezelőtti légyzümmögés, szemcsillogás, az, hogy bizony lélegzetvisszafojtást is elő tud idézni a beszéd, hát Borzasztó fájdalmas volt érezni, látni azt, hogy nemrég még a teljes odafigyelés, most meg a teljes érdektelenség, most már csupán a kódorgás és téblábolás, unatkozás: Rettenetesen zavar, dühít, ha látom, nem tud mit kezdeni magával egy ember! Főleg meg amikor meghallotta, mikor Balogh Bélánk meghallotta Szedlákovics Tamás megjegyzését – Kár, hogy mondatokat, ilyesmit nem nagyon őriztek meg ezek a szerencsétlenek, igazi kár, hogy kevés ilyesmit őriz az emlékezetük –, és aztán a Takáts-Kisét –: Milyen kár, hogy még a fontos és kevésbé fontos dolgok különválogatásához is, még ehhez is tehetség kell, még ezt sem tudja magabiztossággal megtenni, aki – Hát, hogy is mondjam –, aki szimpla, aki átlagos! No ez, amikor ez is megütötte Balogh fülét – Nem tudom, miért, de nem volt erőm nem magamra venni! –, Szinte felforrt bennem valami: Na ne hogy már, na ne már, még a végén ki fognak oktatni történelemből meg helytállásból, beszédkészségből, hát Ezek azt hiszik, hogy idemásznak egy-két napra, aztán megmondják, hogyan is kellett volna élniük a szüleimnek, nagy- és dédszüleimnek, csak idemásznak, s aztán mindjárt tudják, Mi a frankó, megmondják nekem a táposok, hogy Erre, komám, erre legyen az előre, s ráadásul úgy találta – Isten látja lelkem: nem nézek le senkit, Ezt a két öregebb urat pláne nem –, ő arra lett figyelmes, hogy a gyengénlátók – Na, de nem úgy, nem bántásból,

semmi rosszindulat nincsen bennem –, hogy a segítséggel élők, Ezek biztatgatják leginkább az embereket, na ő tisztára úgy vette, hogy Ezek a sötét szemüvegesek spékelték fel a társaságot, Ezek rakták meg a tüzet: nem tudja, hogy mi bajuk lett azzal, ami történelem, ami tényanyag és cáfolhatatlan igazság. De még így se hagyta magára A kóválygókat, csak lazábbra vette újfent a gondoskodást, és meggyorsítva lépteit mutatta Erre, ide jöjjenek, erre a frissen helyrehozott bátyafokra: Innen nyílik valódi kilátás, innen mindent látni! Aztán nem tudni, miként is kezdődött, de Újra ott álltunk, igen, ők mind a Balogh köré gyűltek, merthogy Már csak arra lettünk figyelmesek, megint úgy beszél, akár a kútnál tette, mintha nem is nagyon érdekélné az egész, de az, ahogyan fogdosta is, nyomogatta is a betonkorlát egyik részét, ahogy simogatta az egyik helyet, hirtelen igen kíváncsiak lettek, miért teszi, mi is állt valaha ott, ahová Balogh két tenyerét úgy helyezte el, mintha csak – Somogyiék szerint – Mintha egy oltárra tette volna.

Olyanformán alakult a Balogh mondandója, hogy Egészen láttuk, amint felépül egy huszonegy méter magas, egy igen erős emlékoszlop Ezen a helyen, ahol megálltunk, és szavai nyomán megpillantható lett, amint ott terem, amint az oszlopra száll az a Gyönyörű madár: egy óriási sas vagy sólyom – Balogh nem is tudja –, És mi láttuk, amint karmait egészen belemélyeszi az oszlopvégbe, amint szárnyai még kiterjesztve szerteállnak, igen, ott volt, s ők, A csonka harminchatok mindannyian látták, amint elfoglalta a helyét. Ámde aztán miként törént, miként nem, senki se tudja, de már Látjuk, amint Végső minőségét megtalálja, azt ölti magára, Látjuk, amint bronz lesz, de már – Látjuk – nem is sas, de nem is sólyom, hanem igazi turul, egy igazi turulmadár –: meghozta csőrében a kardot, igen, így volt. Állítólag éppen ekkor ünnepelt A madarunk is, hiszen ezer éve kísérte ide a nemzetségét, népét, igen, ezernyolcszáz-kilencvenhatot írtak az emberek, ő ekkor szállt ide, erre az oszlopra, de azt, hogy mennyi ideje hordozza azt a kardot, senki se mondja meg, senki se tudná azt megmondani, mert csak annyi, csupán annyi biztos, hogy ő mindig ott volt, ahol kellett, mindig oda vitte azt a kardot, ahol éppen szükség volt rá, és hogy aztán Balogh említette-e vagy sem, de Tunyogi Albert, a Lengyelék, A hatok mind, s aztán A három lányok egész udvarukkal átvették e tudást, egyszóval: ők szinte valamennyien látták e madarat, Még most is látjuk, ahogyan példá-

ul ezerhétszázháromban is megjelenik, mert ha nem jött volna, akkor vége Rákóczi Ferencnek s csapatának, sosem lett volna meg az a dicsőséges időszak, mely ezerhétszázhárom s tizenegy között Borult virágba – ahogy Balogh fogalmazott ekkor. De hát megérkezett, állítólag Erdély felől, ámde mégiscsak az Égből suhogtatta Tiszaújlakhoz a szárnya, s időben meghozta azt a kardot a Pálfi-füzesbe, egyenest a bajba jutott, kardját vesztett nagyságos fejedelem kezébe adta, odaadta neki, hogy a kurucok fényesen győzzenek, hogy győztesként jöjjenek ki az első nagy csatából, melyet Istennel a hazáért s a szabadságért kezdtek vívni ekkor. Hogyha Tiszaújlak felé mennénk – mondta Balogh –, akkor látnánk azt az emlékművet, amely erre emlékezteti az embert, Erre, amelyet most ide kell képzelünk: Ugye, látni azt a huszonegy méteres oszlopot s rajta a több mint öt méteres madarat, ugye, hogy látni azokat a negyven centiméteres karmokat, vagyis azt a két hatalmas madárlábfejet, no és a tekintetet, amely szigorúan, rezzenéstelenül néz Verecke irányba, nézi azt a hágót, s így figyelte, így óvta Madarunk azt a helyet huszonnyolc éven keresztül, amíg rá nem köszöntött az ezerkilencszáz-huszonnegyedik év, és annak is a szomorú decembere, a nyirkos, ködös tizenhetedik, az a bizonyos pillanat: óra, melyre senki emberfia nem emlékezhetne, hogyha nincs egy bátor ember, hogyha nincsen R. Vozáry Aladár, akinek hála, most is látjuk, miként cselekedtek a csehek, mert ugye Munkács vára ekkor már az övék lett, mégpedig akként lett az ő birtokuk, hogy egy percig sem harcoltak érte, nem hogy legyőzték volna a védelmezőit. Hát el lehet képzelni – mondta Balogh, és a kezét végig ott tartotta, otthagya, ahová nagy-nagy körültekintéssel elhelyezte – gondoljuk csak el, hogy mit érezhettek az emberek, mikor a csehek, már mint gazdák, ott, a ködben nekimennek a turulnak, s kötelekkel, láncokkal jól megkötözik, majd pedig a lábfejénél egyszerűen – Ó, Istenem! – egyszerűen fogják s lefűrészelik. Hogy nem dőlt alattuk össze az a faállványzat, hogy nem szakadt kötél, lánc, miként is tudott csendben, de még hozzá ugyanolyan csendben tovább szítálni a köd – ezt senki se kérdezze! Aki erre válaszol majd egyszer, no, az arra is tud válaszolni, miként nem dőlt össze – Hogyan áll még most is! – az a szovjet hősöknek emelt emlékmű, az az obeliszk, amelynek csúcsára – amikor elkészült az oszlop: ezerkilencszáznegyvenöt május végén –, annak tetejére ráhelyeztek egy ugyancsak győ-

nyörűre sikeredett csillagot, egy ötágút –: A madarunkból, a mi turulunk testéből öntött csillagot – A kutya mindenit, a kutya szentjit ennek a világnak! És aztán még hány de hány ötágú sikeredett –: jutott a turulból számos község s város központjába, jutott Magyarországra is, ahogy Csehszlovákiába. De hogy aztán valóságos érzelmek, vagy csupán üres szavak voltak ezek, s nem került beléjük indulat Egy csepp se, szintén nagyon nehéz megállapítani, ugyanis Balogh a két kezét még ekkor is ugyanúgy, higgadtan, teljesen mozdulatlanul tartotta, és csak akkor változtatott helyzetén, csak Akkor hagyott maga mögött csapot-papot, amikor még azt is hozzáfűzte Ehhez az egészhez, hogy hát ennek a turulmadaras emlékműnek van egy tartozéka – most ezt így mondaná –, egy kis emléktábla, vagyis: ami megmaradt belőle, és ez amott található, Ahová most elindulunk, amerre A madarunk is nézett huszonynolc esztendőn át, igenis ott, a Vereckei hágón, ahová most el kellene indulniuk, Balogh úgy gondolja, Vereckéig meg sem kéne állnunk, persze, Hogyha támogatjuk őt az elképzelésében. S mindjárt úgy indult el, lát-szott: hiszi, hogy ezennel vége a mesének, Na, én befejeztem, vége a bolondozásnak, ámde Szilvi szerint Ez a szám-bolond muki csak most Kavart be istenigazából, merthogy ő azonnal odalépett, ahol Balogh állt korábban, Amíg ezt az egész akármijét előadta, odalépett Szilvia és hát egy furcsa, ámde ismert rajzolatú mélyedésre lett figyelmes, igen, Ebbe helyezte el két kezét a Balogh Béla, s ez a mélyedésféle őt úgy elképesztette, merthogy – Most is látom, mintha csak az almáskert fölötti eget látnám –, felzaklatta őt a nyilvánvaló hasonlóság, mindjárt Össze is mosódott bennem mélyedés és madárkarom, almáskert fölötti felhőfelhasadozás és felhőrajzolat, mert látott Szilvi lefűrészelt turullábfejet, és látott szorgos kezeket, amint évekkel később mentik a turulos oszlop köveit, és ekkor itt Eszembe villant – de hogy honnan tudom, ne kérdezze senki: Túl közeli még a drága édesapám elmene-tele! –, igenis, az jutott eszébe, jó, hogy akadt emberkéz, aki az oszlop legfelső követ is menti, fáradtságot, félelmet legyőzve kiment a kőbe mélyesztett karmokat, s viszi, viszi, át a Tiszán, át a Dunán, át a Nagy Vizen, igenis Pákh Szilvia tudja, hogy egy Pákh Imre nevű egyén a karmokat még most is őrzi – Áldja meg érte az Isten – Amint édesapám mindig hozzátette. Ekkor Úgy éreztem – Tiszta Kovácslivi lettem! –, igenis ő úgy érezte, az a lefűrészelt két hatalmas turullábfej, az még akármire

képes, az még Újramegteremtheti magát – ahogyan édesapjától ő talán százszor is hallotta, elindulhat Amerika felől, hogyha szükség lenne rá, ha egyszer folytatná valaki azt a munkát, melyet Istennel a hazáért s a szabadságért kezdtek el még talán annak idején, amikor Munkácsról legfeljebb Álmos álmodott, amikor legfeljebb csak köd szitált e tájon, úgy, akár december tizenhetedikén, s nem úgy, mint azon a fényes júliusi napon, amikor a Pálfi-füzes fölött szárnyzuhogásra figyeltek fel, s a nagyságos fejedelem kezében megvillant, és aztán villogott, csak villogott a kard: a turul segítségével.

3.

Álmos. Kovácslivi szerint Szinte hallottuk a robajt, amint ez a szó a Baloghot elérte. Persze Sunyó volt az, aki jó hangosan megismélt valamit a Szilvi Össze-vissza-beszédéből, talán Szívem Szalviája édesapjának a szavait mondta el újra, hogy hát Munkácsról legfeljebb Álmos álmodott, igen, ez így történhetett, Egészen biztos: ez ütötte meg az idegenvezető fülét, ezért fordult vissza, hogy ő majd' elfelejtette: Álmosról egy szót se szóltam, pedig itt pihent meg legelőször, miután Vereckén átjutott a csapata, a serege: a népe. Ezért is gondolta Balogh Béla, Mi történne, hogyha mi is összekötnénk ezeket a pontokat: Munkácsot összekötnénk Vereckével, közvetlenül, hogy érezzük, hogy legalább Halvány fogalmunk legyen e távolságról, amit annak idején megtettek – mondta Balogh, és Éreztük, amint elbizonytalanodik, hogy hát most akkor mondjon népet, mondjon eleinket, magyarokat, melyik szó lenne a jobb, de aztán Álmosról szólt újra, hogy a vezér itt pihent meg legelőször, hogy Vereckén átjutván ezen a helyen ütött tanyát Egész pereputtyával, igen – ezt így mondta, majd gyorsan hozzátette –, igen, Itt pihentek meg a fáradt honfoglalók, miután a hegyekből, a Kárpátokból ideértek, mikor itt érte utól őket az este. Balogh észrevette, hogy az utasok Megint csak körém gyülekeznek, ott csoportosulnak, ahol ő lépked, és az, hogy kik gyűltek köréje, meglátzott A kifickósodásán, amint Cseri megjegyezte. Ott voltak a három lányok – plussz a Sunyó –, meg ugye most már a Krisztina s mögötte: Pszt, nehogy már elkiabálják a Somogyiék és a Lengyelék az unokák közeledését, aztán T. Varga, és alig lemaradva Tunyogi, meg – Dodi

szavaival – Nocsak, nocsak: Koleszár Natália a Tóth Bélával, Mi lesz ebből, avagy Rendicsek, ez így van rendjén, Nocsak, nocsak, Tegnap még A hatok nagyon is módjával nyitogattak, most meg mindjárt Ezerrel a közepébe, Natikánk is hogy tudta mondani: Ez a Tóth egy kicsit terhelt, vagy valami ilyesmivel Rukkolt elő, méghozzá eléggé mérgeesen a lelkem. Meglátszott, igenis meglátszott, hogy kik oldalogtak a Balogh közelébe, mert az idegenvezető nem csak folytatta, mit elfelejtett elmondani fenn, a vár fokán, hanem mesélni kezdett megint, Dodi szerint Mint egy ember, sőt, mosolygás közepette adta elő, ami hirtelen eszébe villant. Persze még az agya arra járt, amire szokott, hogy a Gesta Hungarorumban Hogy is van, megvan: S így a Havas-erdőn áthaladva a hungi részekre szálltak; midőn pedig oda megérkeztek, azt a helyet, melyet először foglaltak el, Munkácsnak nevezték el; Isten mentse meg az ellenségünket is az olyan helytől, felette munkás hely vala – és ahogy befejezte, ahogy ezt a valát kiejtette, Éreztük, hogy most aligha számokkal, idézetekkel fogja folytatni, amibe belekezdett. Így is lett, ugyanis Balogh – Tán a Szentlélek szállta meg, mondta Kovácslivi –, ez a Balogh úgy mesélt, mintha csak ő is megjött volna akkor délután, mintha csak ő is ott, a honfoglalók közt szuszogott volna, mikor Álmos döntött: Lóról, ma már nem megyünk tovább, de meglehet, hogy reggel se, ki tudja: Isten tudja. És a Csernek-hegyre, ahol sátrat vert a fejedelem, Olyan nyugalom szállt – mondta Balogh –, hogy hát ember, állat, mint az anyaméhben, úgy aludtak, úgy pihentek, Úgy járt rajtuk ki és be a lélek, igen, úgy, mintha már ezer éve ezt a helyet kutatták, keresték volna. Csupán reggel lett nagy riadalom, ugyanis e róna közepén, Ahol most állunk – mondta Balogh már a Magyar Nova Futurának dőlve –, Itt, e vár helyén – mutatott vissza, ahonnan még jötték-jövogettek páran a harminchatokból – azon a bizonyos első reggelen egészen sűrű füst szállt fel, de hosszan, egyenesen fel az égbe, és ezt Álmos ellenséges őrtűznek gondolta, úgyhogy mindjárt egy kis csapatot menesztett: Lássuk, kivel, mivel állunk szemben. De a hír szerint a füstöt épp a táltosuk okozta –: úgy bizony: a főpap hálaáldozatot mutatott be, tehát ment is Álmos mindjárt, s akkor, mikor ideért, csak akkor vette észre, milyen gyönyörű egy hely Ez, ahol állunk, sokkal szebb, mint amit ő választott, pompásabb, mint az a Csernek. Nyomban el is rendelte egy vár felépítését, s ő maga, meg hát ugye a hétmagyarok,

ez az egész népség negyven álló napig itt tanyázott, pihent, örült, sőt: a továbbindulás után is itt maradt egy jókora csapat, hogy befejezzék, amit elkezdtek, Örökre megjegyezzék azt a helyet, ahol az az első reggel köszöntötte ezt a messziről érkezett népet, mikor bizonyára Hét-ágra sütött a nap, hiszen a táltosfüst, akár zsinóron húzták volna: föl, csak föl, az nyílegyenesen az égbe ment. Hát igenis, hogy vannak ilyen reggelek, Amikor Ég és Föld közt létrejön egy füstoszlopnyi összeköttetés – mélézött el a Balogh –, és ők ekkor, Most már mindannyian forgattuk a fejünket, Véletlenül valaki nem mutat be áldozatot, nincs felszálló füst a környéken, valami aprócska csoda, valami kicsi jel: A Szahajdákunk – pattant ki a Krisztinából – Nem lehet, hogy szegény Szahajdákunk valamilyen táltosmaradék, és ő is csupán azért különült el tőlünk, mint az Álmosék főpapja, hogy valahol valamennyiünkért kiengesztelje az égieket – de hiába minden körbetekintgetés, csak a Miki hangja sürgetett, hogy Ne húzzuk az időt, emberek, használjuk ki, hogy ilyen napsütésben lehet részünk.

Fordulj, nyergelj – kurjantotta el magát talán a Kődöböcz Bandi, mert neki van csak olyan tekintélyt parancsolóan öblös hangja, hogy miközben kacagtak, örültek felszólításának, mégis mindannyian csipkedni is kezdték magukat, magyarul: Teljesítettük a kiadott parancsot, és csak egy valaki dünnyögte, hogy Nyergelj, fordulj, ez a sorrend, apukám, de sajnos nem emlékszik sem a fiatalabbja, sem öregebbje, kié volt e dünnyögés, hogy ki volt ez a pontosító. Aztán amint Balogh Béla újra idegenvezető, Ismereteket közölni hivatott személy lett, Mégsem éreztük lovon, nyeregben önmagunkat, igenis, ők sokkal inkább Krisztina hirtelen ötlete nyomán kezdtek haladni: Szahajdákon járt az eszünk, s már csak azon kapták magukat, hogy Lengyelék: Aranka s Miso újra azt A felfordult, az árokba borult kis szürke Zsigulit beszélük. Azt, amikor odaértek – Majdnem legutolsóként, de mégis odaértünk –, mindjárt észrevették, hogy Valakik abban igencsak küszködnek, de ők úgy értették, mintha nem tudnának kijutni a szerencsétlenek, mintha a szükös ajtóréson nem férnének ki, hát megpróbáltak segíteni rajtuk. S most már ehhez Somogyiék szintén csatlakoztak, mondván, hogy mennyire érdekes az egybeesés: Két furcsa alak a szürke Zsiguliban, aztán két alak tűnik el közülünk, és Berta mama késő esti látogatásakor, mikor csak beugrott Bekecs Márja nénihez és Melindához, szintén

motyogott valamit két alakról, valamilyen ismeretlenekről, hogy valaki látott valami ilyesmi árnyakat, miután jött a szörnyű hír a Kristofóriról, Sőt a Berta mama ott, a Falukútján is emlegetett valami két furcsa alakot – tette hozzá Kovácslivi csendben.

Több se kellett Szilviának, Itt robbantam, mert azért az Mégis hajmeresztő, nem, hogy Annyi itt a főnök, mint a nyű, de mintha mind-egyiknek vaj lenne a fején, csak lapít meg sunyít, idemosolyog meg odabazsalyog, a Szabadi Zsuzsa is, Mintha cicababázásra fogadta volna fel ez a társaság, no meg hogy legyen irigye a Skirecki Margitnak, s legyen felügyelője a Mikinek, ha sokáig időzik mondjuk vámosokkal s határőrökkel a senki földjén, ugyanakkor játsszon szőke nőt is, úgy érti a Szilvia, hogy arra emlékezzen, amire és akire akar, ha ott az idő, amikor majd azt kell tennie – Ó, hogyne, persze –, emlékezzen, amint Kobály Miklós kikapja a kezéből az utaslistát, amelyet ő éppen felolvasni készült. Merthogy Szilvi borítékolni, igenis Borítékolni tudnám a választ, mit mond majd a Szabadi, ha megkérdezik erről: Persze, hogyne, volt ilyen, amikor tévedésből majdnem felolvastam, majdnem olvasni kezdte a múltkori utasok névsorát, ugyanis ők a régit sem dobálják el –: a Miklós nagyon szereti a rendet, de hogy hol és mikor esett meg e Nevetséges semmiség, hát erre tényleg nem emlékszik, s kacagni fog hozzá –: Ide azt a rozsdás bökött, hogyha másként fog történni. És a Szilviából valóban kibukott valami, amit sem Dodi, sem a Livi nem tarthattak féken, Már csak azt figyeltük, amint odamegy a Szabadi Zsuzsához, s egy-két bevezető mondat után egész egyszerűen számon kéri rajta a viselkedését, hogy hát Miért, mondja meg neki a Zsuzsa, Miért nem rebbent meg még a szeme sem, amikor kiderült arról a gyalogúton tekergőről, hogy az A mi elveszített Szahajdákunk, s ne gondolja már a csoportfelelős, vagy kicsoda is a Zsuzsa, ó, ne gondolja, hogy ő hiányolja azt az embert, aki csak a bajt hozta rájuk a senki földjén, de hát ez az érdektelenség, ez tényleg hajmeresztő, nem? S akkor már a Mikihez fordulva dőlt a szó, a vádnak is mondható túlzott odafigyelés a Szilviából, úgy kellett egy ügyes csellel leállítani, mondván, hogy Tilos zavarni a vezetőt, és mindent elront, Mindent tönkrevágsz, hogy inkább intézkedjen a mozikabinnál, hadd nézzék meg újra azokat a felvételeket, egészen biztosan talál valaki rajtuk valami olyasmit, ami használható lesz, de nem lett ebből semmi, mert A három

lányok ámulatára egészen nyugodt hangon olyasfélét válaszoltak A megtámadottak – félig Miki, félig Zsuzsa –, hogy a cég-irodából közölték velük, Nem dolgozunk a Szahajdák Istvánnal foglalkozni, húzzák csak nyugodtan ki, a hivatalos listán ne is szerepeljen, és amikor azt is hozzátették, mindezt Szpivák József polgármester úr közölte velük – természetesen a húga, Pekárcsik Erika bólogatásai közepette –, mindezt nekik ez a két testvér mondta el éjszaka, a szálláshelyükön, miközben Szegénykéim azt se tudták, hol a fejük, hiszen gyermekkori jóbarátjuk, meghalt kedves cimborájuk holttestének átszállíttatásán fáradoztak – na, Minékünk ekkor tényleg leesett az állunk. Micsoda? Hát nincsen susmus Szahajdák körül? Hát nem is Fű alatt mennek a dolgok, amint ők azt tegnap este olyan tisztán látták? De hát akkor meg talán Az elképzeltnél is durvább – ahogyan Dodi mondaná –, hisz hogy jött át a határon a szerencsétlen flótás, avagy – Ez az! – akkor nem is Szahajdák a Szahajdák, egyáltalában nem az, akinek ők látták!

Itt van a kutya elásva! – sziszegte Dodi, és a Kovácsliviben is fény gyúlt, ahogy mondani szokás, Hát ez az, ezért olyan Ideggörcs a Miki. Ó, én ökör – mondta Livi –, és csak legyintett, most hogy mondjon el mindent, amit látott D'ont touche me look! feliratú szatyorról, a kabátleemeletről és aztán a kavarásról lent a csomagtartóban, a megkönnyebbedésről, amit Miki arcán látott eztán –: Szó mint száz – merthogy hát ő is tanuló-kony! – Ez a Miki valamiben nagyon-nagyon sáros! Na de Az se semmi, ha valaki egyetlen éjszaka alatt elintézi: szállítható legyen, s képes át is szállíttatni a határon egy valódi hullát, amikor egy ilyen ügy – egy hullaszállítás – valami észbontó utánajárást, pénzt meg mindent vesz igénybe –: Miféle világ ez? Mibe keveredtek? Mert hogy Itt valami bűzlik, az már Hétszentség. Mert ugyan miért kellett mégis megszakítani Az utunkat például, Mikor mindannyian megegyeztünk abban, nincs megállás, hogy most legközelebb már csak Vereckén, a hágón lépünk ki a buszból, miért, hogyha nem a Szilvi kérdései miatt, ugyanis a Miki Egy kis technikai szünetkére, csak egy egész rövid pillanatra hivatkozva mégis megállította a buszt, de hát A három lányok résen voltak, Tudtuk, honnan fúj a szél. Kovácslivi mindjárt a mozikabinnál termett s mosolygott meg csivített, hogy így szuper meg úgy szuper egy járgány, Tényleg minden full, Tökéletes, hogyha jobb így, amiközben Szilvi pedig utánament Mikinek: Ha így alakult, hát akkor már hadd hozzam le emide a csomagomat, nem is tudom minek cipelem magammal – mondta lezsernyésen –, fent csak zavar, s hagyta, hadd nézze őt Miki vaknak, hogy ő semmit sem vett észre abból a hirtelen mozdulatból, amint koszos, tegnap óta bepállott nadrágját

egy kis résbe beletolja, elrejtji, merthogy a Sunyó Szíve Szalviája tényleg elkapta Mikit a lázas kótorászásában, s tudta, odafent a Livi érti, mit kell tennie a billenőajtónál, rejtkehelynél, amely összeköti az utasteret a csomagtartó hellyel. Ideadod – kérdezte és mosolygott is mindjárt Livi, még ám egyenest a buszsofőr arcába, amint Miki felkapta fejét a hangra, s azt se tudta, tolja-e vagy visszahúzza a nadrágját, nem értette, hogy kerül a Miklós József János birodalmába a Levakarhatatlan, kíváncsi kis dög: a Livia – Amikor gatyát kellett váltanom, hát nem odapofátlankodott akkor is –, de már a káromkodást Egyikünk se várta meg, a fejlemények elől hamarjában visszaigyekeztek üléseikre, és mintha mi sem történt volna, azt mondták el gyorsan, amit Livia tudott meg tegnap szerzett barátjától, hogy hát rosszabb utak esetén a Magyar Nova Futurát tizenkét centiméterrel még meg is lehet emelni, egészen bizonyos, hogy Miki ezért kért egy pillanatnyi szünetkét, mert hamarosan elérik a szerpentes részt, és ott ez igen hasznos. Úgyhogy amikor a sofőr visszaért, azonnal hangoskodó kedveskedések fogadták, hogy A gondoskodó Milós nem is mondta miféle egy busz ez, meg hogy Köszönjük a törődést, a megemeléssel-előkészítést, hát bámult A sofőrünk, Icuka szavával: Bámult azzal a két bambulák szemével, s helybenhagyva ezt a kedveskedést, már csak jóval később értette meg, mit tett –: elfogadta a lányok ajánlatát: a titoktartást, hogy hát ők egy szót se szólnak arról, mit keresett, kutatott a csomagtartó térben, miért volt a hirtelen megállás, ez a technikai szünetecske – hát Csak nőekkel ne kellene sose huzakolódnia –: A szemét kis dögök; A francba; miközben meg Ennyire gyönyörű őszben tán még sosem jártam, Miki tán még sosem látta ilyennek Vereckét, nem is tudta végiggondolni és végigbosszankodni, miből mi lehet még, nem, ő nem tudott ennek a szerpentes résznek Ilyen csendben, ének nélkül nekivágni, hát egy gombnyomással odakapcsolta magát a mozikabinhoz és érdeklődött, majd amikor elindult a Honfoglalás betétdala, őt is, igen őt is meglepte az új felvétel, mert valami Kimondhatatlanul tisztán csengő lányhang énekelt – ahogyan Szedlákovics megjegyezte –: Egy valódi virágnak virága, és a hely, Ahova hamarosan odaérünk – tódította Takáts-Kis Zsolt – bizonyára méltó párja lesz majd ennek, Az a világnak világa, úgyhogy nem is gurult: emelkedett ez a Magyar Nova Futura A hungi rész utolsó néhány kilométerén, A Havas-erdő kétezerháromban ugyancsak sudaras fenyői között, merthogy a jórészt megtépázott lombok, színek ekkorra már egyre inkább kezdtek hátramaradozni.

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

Tábori posta (Befejezés)

Május tizenharmadikán elérkezett végre az utolsó takarodó. Előtte ötünknek a törzsörmester kiadta az ünneplő viseletet és a félmagas szárú bőrcipőt, majd megszokott, széles platinavigyorával jó pihenést kívánt. Menni fog anélkül is – mosolyodtam el magamban –, hisz jó viszonyban voltam én az álommal mindig. Ha eldőltem egyszer, elegendő volt szemeimet lezárni és lassan, megfontoltan, két-három lélegzettel kifújni magamból a napi gondokat. Könnyebb lett rögtön a testem, s már tudtam, hogy a pihentető álomé vagyok. De most, bár-hogy akartam, nem tudott a szemem lecsukódni. Forgolódtam egész éjszaka, gyötrődött az acélsodrony alattam, s hogy agyamból-e, vagy a párnám alól – képtelenebbnél képtelenebb gondolatok sorjáztak elő, s egymásnak esve, tülekedve zaklatták az egyre fáradtabb tudatot. Az álomkérő imát hívtam újra és újra, s mondtam magamban, majd félhangosan mormolgattam, amíg az ablakon túl derengeni nem kezdett. Most már nem történhet semmi rossz, a nagy nap megérkezett. Most már pihenhetek...

Reggeli után a törzsparancsnokságon volt jelenésünk. Katonakönyveinkbe bejegyezték leszerelésünk rendeletének számadatait, és megkaptuk a vonatjegyekre szóló rendelvényt. S ekkor következett, amiről eddig csak a szóbeszédből lehetett hallani. Most kellett aláírni a titoktartási nyilatkozatot, mely szerint büntetőjogi felelősségünk tudatában kijelentjük, hogy légvédelmi egységeink szervezéséről, elhelyezkedéséről, az itt található haditechnikáról, szolgálati körülményeinkről három évig sem hozzátartozónak, sem közeli, sem távoli ismerősnek vagy ismeretlennek semmilyen adatot ki nem szolgáltatunk. Mit mondjak? Kissé vegyes érzésekkel, de gondolkodás nélkül firkantottam oda valami cirill betűs aláírás-félét, s amíg járt a toll a papíron, arra gondoltam, hogy ez úgysem hiteles, mert az én valódi aláírásom csak magyar lehet. De legyen ahogy akarják, ha másként nem szabadulhatunk. Miután ez megtörtént, tudunkra adták, hogy az útvonal a szokásostól eltérő lesz.

Kilenc órára gépkocsi jön értünk, amely Schverinbe, egy katonai röptérre visz, s onnan egyenesen Moszkvába repülünk, azt követően pedig vonattal megy tovább ki-ki a maga útján.

Útközben szemerkélt az eső, s a röptérre érve kiadós tavaszi zápor fogadott. A Tu-114-es körül kisebbszerű tömeg verődött össze, úgy hetvenen-nyolcvanan várhattak a beszállásra. Nyilvánvaló volt, hogy a többség még nem repült, ezért izgatottan toporgott a betonon, de az esőre vált idő is nyugtalanította a haza induló katonákat. A gép személyzetének egyik tagja aggodalmunkat egyértelműen a rossz időnek tulajdonította, ezért megállt a várakozók között, és felemelt kézzel jelezte, hogy mondani szeretne valamit:

– Fiúk, aggodalomra semmi ok. A pilóták több évtizedes tapasztalata szerint, ha felszálláskor borús az idő, annál derűsebb lesz a földetérés. Meglátjátok, hogy így lesz, erről kezeskedem.

Az illetékes helyről jövő biztatás láthatóan mindenkire megnyugtatóan hatott, s pár perc múlva, amikor a gép kinyílt ajtajához lépcsőt gurítottak, már derűsebb arccal indultunk a Tupoljev belseje felé. A hosszú utastérben az elhelyezkedés már érezhetően oldottabb hangulatban folyt, s rövidesen elkezdődött az ismerkedés. A csöndes morajban egy rég nem hallott, ismerős hang üti meg váratlanul a fületem. Ukránul beszél, és mindig mindenkinél hangosabb. Ez csak Tanaszjuk lehet, a berdicsevi tanezredből való ismerősöm. Már látom is, könnyen felismerem, néhány üléssel mögöttem, készíti magának a helyet. Felálllok, hogy észrevegyen.

– *Zemeljá, azaz Földi!* – üdvözöl vidáman, s már jön is, hogy megöleljen, jól hátba veregessen. – Hát neked hol telt a szolgálat?

– Gardelegenben – felelem egykedvűen.

– *Nu, ti job tvoju máty* – emlegeti merő megszokásból az anyámat –, én meg Staatsban voltam, tőled alig húsz kilométerre.

– Ezek szerint egy légvédelmi brigádhoz tartoztunk – kapom el a szót. – Látom, rangot is kaptál, tizedes elvtárs. Jól van, így van rendjén. Mit szólnának otthon a rokonok, a cimborák, ha üres váll-lapokkal állítanál be Kolomijára?

Ezen elvigyorodik, s mert az ülésorok közt útban van, indul a helyére, de még visszaszól:

– Majd beszélgetünk a vonaton, úgylis egy irányba utazunk tovább.

A parancsnoki kabinból felhangzik a figyelmeztetés, bekapcsoljuk az öveinket. Beindulnak a hajtóművek, s egy-két perc elteltével már a kifutópályán gördülünk. Ott egyenesbe állva felpörögnek a légszavas turbinák, a gép teljes testében megremeg, és nekifut a hosszú egyenes pályának. A soha nem tapasztalt sebesség lenyűgöz, szinte belerapít az ülésbe, aztán emelkedünk...

Lehunyorom a szemem, és arra gondolok, hogy másfél éve mindössze, hogy a berdicsevi kiképző ezredből elindultam a nagy és titokzatos ismeretlenbe. Az úti célról nem tudott tájékoztatni sem szakasparancsnok, sem a százados. Most, hogy túlvagyok a szolgálaton, meg tudom érteni őket. Emlékszem, Belorusszián át Lengyelországig nem történt semmi különös. Addig – bizonyos értelemben – még otthon éreztem magam, de amint átgördült a határon a marhavagonokból összeállított szerelvény, már tudtam, hogy szétbomlott, elszakadt egy kötelék, s én sodródok a szülőföldemtől egyre távolabb. Az sem vigasztalt, hogy nem vagyunk egyedül, hogy előttünk és mögöttünk szintén katonavonatok igyekeznek céljuk felé. Igaz, olykor szembejövővel is találkoztunk. Egy-egy nagyobb állomás kültelkén lassítva, rövid percekre megállva a haza tartó bakák ujjongva, a vágányok fölött leplezetlen kárörömmel átkiabálva üdvözölték bennünk a váltást:

– Fiúk, fiúk, tudjátok, hova kerültetek? Akasszátok fel magatokat máris!

Még jó, hogy nem nyílt lehetőségünk velük hosszabb ismerkedésre, mert ezek aztán végképp elvették volna kedvünket e kényszerű kalandtól, s tán még az élettől is. Ment hát a vonatunk tovább, erőlködött vele a dupla mozdony, tolta hátulról is a hűvös novemberi szél, mert annak meg az volt a dolga. A nagy lengyel mezőkön Reymont paraszti alakjai mindenütt. Nyűtték a répát, törték a kint maradt tengerit, ágyaztak a kései vetésnek. Mit tehettek volna egyebet? Szorította őket a télen fenyegető idő, hajtotta őket a paraszti őserő.

Akárcsak orosz földön, itt sem érnek egymásba a falvak, gyakran egy órányi robogásra kezdődik csak a következő, s a kettő között szörnyen cábár a föld. A vasúti pálya két oldalán széles szemétsáv – már rozsdától málló, és egészen friss konzervdobozok összefüggő takarója – kíséri konokul utunkat, pedig kiáltania kellene, hogy tudják meg azok is, akik sohasem járnak erre: a hadak új útja itt vezet. Ez már nem Reymont világa. Olyan, mintha Mickiewicz szétmarcangolt, nem

létező Lengyelországába nyomulnánk egyre beljebb, hogy az osztrák, porosz és orosz hordák után mi is ürülékünkkel jelöljük végig e dics-telen vonulást. Pedig tulajdon szánkba csinálunk, ha fél napi utunkat öt percre megszakítva, félre való dolgára rebben szét a csapat, mert ivó-vízünk nincs, s aki szomjas, rávetődik az első tócsára, szívja magába a mocsár poshadt levét. És szerencsés, ha csak düllelt szemű békával találkozik a tekintete! Mert van úgy, hogy miután eloltotta szomját az ember, csak aztán érzi, hogy bűzlik a vízpart, s amint kutakodón körbe-tekint, hamar megakad a szeme valamelyik előtte járó sorstárs három napja ott hagyott, víztől áztatott rondaságán.

S hová lettek a felemelt fejű büszke lengyelek? Akik még nem vet-ték nyakukba Kelet-Európa kalmár-útjait, azoknak is meg kell élniük valamiből. Vannak, akik megkeresik a veszteglő szovjet katonavona-tokat, s kínálják egy darab Lenin fejes tízrubelesért a nem is olyan olc-só souvenirrt, a silány minőségű sztriptíz-tollakat. Drága! – szísszenek fel magam is, de a lengyelek ettől kisebb címetet nem fogadnak el, s akinek erre van szüksége, hát adja meg az árát. Rettenetes lehet az a lelki sivárság, amelyet e festett giccs gyönyöre is be tud tölteni. S a felnőttek nyomában kisebb gyerekcsapatok jönnek. Ők a morzsákért, bármilyen nemű aprópénzért kezét csókolnak bárkinek. Az én zsebe-imbem jelenleg semmilyen pénz nincs. Az utolsó húsz rubeletem, mint már említettem, Bresztből hazaküldtem, pedig most is jól jött volna, ha marad a zsebemben valami.

Kinyitom a szemem. Valahol a felhők között szállunk, ablakom a gép bal szárnyára néz. Látom, amint mozognak, hallom, hogy nyiszorognak a szárny elemei. Az utastársak többsége elaludt. Bár csak félálomban, de jót pihentem én is, s közben eljárt az idő. Bejön az utaskísérő, hogy figyelmeztessen: kapcsoljuk be a biztonsági öve-ket, mert hamarosan leszállunk Moszkva domogyedovói repülőtérén. Megtudjuk azt is, hogy rövid vámvizsgálat vár ránk. Ettől melegem lesz, s a rakétahordozó, a „titkos fegyver” emlékebe elhozott, borot-vapengével felkockázott fényképének darabjait kiveszem zubbonyom belső zsebéből. Egy puha nylonzacskóba csomagolom, és a zoknim szárába rejtem.

A gép ereszkedik. Eltűntek a felhők, s valóban bőséges napfényben fürdenek a város épületei és hatalmas parkjai. A szemek az ablakokra

merednek, az épületek egyre nagyobbak lesznek. Aztán egy apró döccenés, s a gép már a szilárd betonon fut tovább. A megkönnyebbülés halk moraja fut végig az ülésorokon. Egy-két perc még, s a lépcső az ajtóhoz gördül. Lent néhány határőr fogadja érkezésünket, s miután bőröndjeink előkerültek, mosolyogva mutatják, merre induljunk tovább. Fogom kis sárga csomagomat, indulok a többiek után be a nagy üvegajtón. Közben kibontom a gépen kapott rágógumit, s idegesen rágni kezdem. A vámtisztviselő ablaka elé érve megállok, köszönésképpen biccentek. A bent ülő fiú, tán tőlem is fiatalabb, félig kidugja fejét, s alig hallhatóan megszólít:

– *Dáj odnu zsuvácsku.* (Adj egy rágógumit).

A kérésen meglepődöm, talán el is pirulok. Zavartan válaszolok:

– Sajnos, nincs több, csak ez az egy – a számban.

Hitetlenkedve bólogat:

– Értem. Sajnálod – s már adja vissza igazolványomat. Kezemet széttárva próbálom megértetni vele, hogy valóban nincs, s mert nem tudtam adni, megszegyenülten ballagok tovább.

A váróteremben összeverődünk néhányan, akik Lembergig együtt utazunk. Azon tanakodunk, hogyan jussunk el a Kijevi pályaudvarra. Valaki a buszjáratok felől próbál tájékozódni, de néhány perc múltán lógó orral tér vissza. Másfél órát kellene várnunk az elsőre, de az minden bizonnyal zsúfolt lesz és lassú. Tanácstalanságunkból egy felénk tartó, micisapkás alak segít ki bennünket:

– Taxi! Taxi! – kiáltja jóízű kaukázusi akcentussal.

Egymásra nézünk. Bizony, jó lenne, de ki tudjuk fizetni?

– Mennyiért viszel el a Kijevire? – kérdezi valamelyikünk.

– Ötven! – rázza vidáman magasra emelt öt ujját.

Az érdeklődő bajtárs lelombozottan legyint, s visszafordul. Hisz 15 rubelt kaptunk fejenként az apróbb kiadásokra. Ha azt odafizetjük a taxiért, szinte semmi sem marad. De a kaukázusi nem tágít.

– Mennyit adtok hát?

– Nem többet, mint fejenként egy ötöst. A mi zsebünk azt is megéri – veti oda Tanaszjuk, a földim, rá se nézve, választ sem várva.

– Ha mind a négyen beültök, rendben van, – enyhül meg a taxis ember szíve – üresen kész ráfizetés lenne visszamenni.

Pár perc múlva már suhan velünk a nagy szürke Volga a biroda-

lom a roppant szíve felé. Tágra nyitott szemekkel bámulnám a főváros szépségeit, de egyelőre csak gyártelepek és vasutak, néhol vakolatlan lakóházak kis nyája rohan felénk. Majd útszéli tájékoztató tábla szövegét olvasom: Moszkva 40 km. Csalódottan hajtom hátra fejemet a hátsó ülésen, s fáradtan csukódik le a szemem. Negyed óra múlva majd kinyitom, akkorra biztosan több lesz a bámulnivaló.

Fél óra is eltelhetett már, amikor oldalamba könyököl valaki.

– *Vászjá, podjom!* Azaz – Ébresztő, Vászja, megérkeztünk!

Ugranék az átkozott vezényszóra, mert két esztendő az mégiscsak két esztendő, de hamar felmérem a helyzetet: a kocsi most gördül be a parkolóba, a társak pedig mocorognak. A városnézésre ezúttal nem kerülhetett sor, de ezen már nem bosszankodom.

Az utascarnok bejáratán, mint egyetlen hatalmas, ezerfejű organizmus, ki és be, egymást örölvé hömpölyög a tömeg. Úgy hatol át a szűkre szabott résen, mintha nem is emberek összeverődött áradata lenne, hanem inkább egy nagy, láthatatlan húsdaráló rostélya ontaná magából az egymás sarkát taposó hadakat. Hogy bemenjünk, bele kell olvadnunk az előre tartó folyamba, de attól kezdve nincs visszaút, nincs se jobbra, se balra – menni kell az áradattal. A szoroson átérve kissé fellélegzünk. Előttünk a tágas tér, ott már mindenki a célirány felé halad. De hátulról hangosan, többször ismételve utat kér egy öblös férfihang:

– *Zsenscsinu sz rebjonkom! Zsenscsinu sz rebjonkom!* (Utat a kisgyermekes anyának! Utat a kisgyermekes anyának!)

Valamennyien oldalra húzódnak, ugyanakkor hátrapillantunk: ki nek a kedvéért tesszük szabaddá az utat? Kisgyermekes nő hírül sincs mögöttünk, ellenben két nagy kaukázusi melák hatalmas, talán két méter széles hajóbőröndöt cipel keresztben, akár a nagypaládi legények erdejükben a lajtorját. Némelyek felháborodnak az ízetlen tréfán, de többen vannak, akik velem együtt jót derülnek a fickók egészséges és céltudatos humorán.

A menetrendből megtudom, hogy a Munkácsot és Csapot érintő nemzetközi gyors néhány perce ment el, ellenben egy szűk óra múlva indul egy belföldi járat Lvovba, azaz Lembergbe. Tanaszjuk velem tart, ez neki is jó, de ott mindkettőnknek át kell majd szállni. Előbb azonban érvényesítettjük a törzsparancsnokság által kiállított vasúti rendelvényt, s erre megkapjuk a helyjegyet. A szerelvény már bent áll,

felszállunk és elhelyezkedünk. Ami a beszélgetést illeti, az nem tart tovább egy jó óránál, s bár útitársam még hosszasan csevegne, hamar belátja, hogy velem nem sokra megy. Semmi gond: alkalmi dohányzópartnerei, akikkel már telefüstölték a kocsni előterét, több érdeklődéssel hallgatják. Nemsokára vodka, füstölt hering és kenyér kerül az asztalkára, a fülkében velünk utazó idénymunkások jó szívvvel adják. Én azonban már fészket raktam magamnak a felső polcon, eszemben sincs onnan leszállni. Aludni szeretnék – hárítom a kínálást, s ez pár perc múlva már nem csak kívánság...

A Lemberg – Sztatina közt ingázó vonat szegényes levegőjét vodka-, fokhagyma- és tömény lábszag emészti fel. Hortyogó és görnyedve virrasztó emberek mindenütt. Aki végig szeretne menni az imbolygó kocsni folyosóján, annak ügyesen kell egyensúlyoznia, mert zoknis vagy meztelen lábak – s pont arcmagasságban – merednek a képébe mindenfelől. Hajnalodik, s én órák óta ébren vagyok, hogy el ne aludjam a leszállást. Bátyúban kisebb tömeg áll a peronon: Nagyszőlős, Huszt, Técső felé tartanak. Gyakorlott utazók, akik nem esnek kétségbe a zsúfolt kocsni láttán. Először csomagjaiknak keresnek helyet, aztán elhelyezik ülepüket a hosszú fapad peremén, s a fekvő testeket fenekük riszálásával egyszerűen beljebb tolják. Nem hálókocsni ez, s ha éppen van hely, mindenkinek jogában áll leülni.

Egy kisebb társaság magyarul beszél. Moszkvából jönnek ők is, Munkácson keresztül érkeztek valamelyik nemzetközi gyorsal: narancsot, borsot és babkávét hoznak, hogy az itthoni piacok ezekben se szenvedjenek hiányt. A narancs és a bors rendben. Amióta az eszemet tudom, ezeket mindig a feketézők forgalmazták, de úgy látszik, már kávét sem lehet itthon kapni...

– Vilok állomás következik! – kiáltja a kalauz. – Készülődjenek a leszálláshoz!

Kezdem elhinni, hogy, a Tiszaújlak már Vilok marad örökre...

A vasútállomástól a Vásártérig szűk másfél kilométer az út. Középiskolás koromban naponta megjártam minden hajnalon. Negyed ötkor kellett kelnem, hogy elérjem a vonatot, Szőlősön azonban csak hét órakor kezdődött a tanítás, így a félórás utat leszámítva is bőséggel volt időnk. Öten-haton lehattunk, akik Újklakról jártunk be tanulni, s összeverődünk már a vonaton, majd a fancsikai megállónál újabb há-

rom-négy társunkkal gyarapodott a csapat. Most azonban már hazafelé tartok, mégpedig egyedül. Három perc kell mindössze a Szent János kápolnáig, onnan a házunkig még tizenöt. Már ébren van a község, a gyárak beindultak, mivel Moszkvában hét óra van. Itt azonban csak most kezd felkelni a nap, hisz mindössze hajnali ötöt jelez a közép-európai idő. Ez bizony időcsalás.

Végigmegyek a városon, ahogyan nálunk a polgári jellegű épületekkel büszkélkedő főutcát nevezik, s megállapítom, hogy két év alatt semmit sem változott. De az úton új személyautók, Zsigulik futkároznak, mégis történt hát valami. Néhány szembejövő megbámul, találgatják, ki lehetek. Amikor rátérek a Temető-útra, Csorbáné jön szembe velem, régi szomszédunk. Megismer, önkéntelenül megölel.

– Hát letelt? – kérdezi, s az arca szomorú.

– Igen, hazajöttem, Olga néni. Itthon mi újság? – kérdezem, s már a házunkat figyelem.

Ő kitér a válasz elől, s fejét elfordítva, a tekintetemet kerülve csak ennyit mond:

– Eredj, mert anyukád nagyon vár.

Száz méter lehet még előttem, hajt a kimondhatatlan öröm, s a következő másodpercben visszahúz valami tudatalatti félelem. De elindulok szerény, vakolatlan falú házunk felé. Az utolsó tíz lépésnél a gyalogösvény y-alakban kétfelé válik, s most úgy döntök, hogy nagyapámhoz megyek be először. A kapuhoz érve azonban azt kell látnom, hogy a kisajtó zárva van. Nincs semmi baj, hiszen eladták már a tehenet, nincs miért korán kelnie. Benyúlok a kerítésdeszkák résén, meglelem a fordítót, s kinyitom. Az ajtó mégsem enged. Szívem a torkomban ver, kétségbeesve rázom, leszakítom szinte a rozoga kilincset, de hasztalan: belülről van beszögezve. Nem igaz, nem lehet! – fordítom arcom az égre, aztán nyüszítetek, mint az állat, majd szememet a deszkák réseire tapasztom, s amit ott látok, hirtelen kijózanít. Végigszalad bennem valami ismeretlen, még sohasem tapasztalt fájdalom: az udvart a kisajtóhoz vezető úttal együtt magasan felverte a fű...

CZÉBELY LAJOS

Három piros hajnal

*Először indultam
tavaszi melegben,
égre föltekintek,
látok fehér angyalt,
látom fehér ingem.
Még mikor a nap kelt,
akkor levettem,
testem illatával
bokorra vettem.*

*Másodszor indultam
magamat keresni,
istennek szálásán
magamat fellelni,
vittem is magammal
egy szép aranytálat,
másokat etetni.
Hiába visszaút:
száraz ágat igen,
ingem meg nem leltem,
egy ágra feltűzve
sorsom, azt betűzve,
idegen betűkbe
homlokom ütöttem.
Bolondul kötöttem
ebet a karóhoz,
régem hallott mesét
a jelennel szőttem --
álmot a valóhoz.*

*Harmadszor indulok,
ingemre vércseppet,
lelkembe fájdalmat
ördögök hintenek,
álsággal vádolnak.
Az fáj a legjobban:
talán igazuk van.
Vajon ki gyógyít meg?*

Majd az igaz Isten.

Éhe zsolnárnak

*Tompulnak az ősi fénysugarak
itt belül, de kint minden a régi,
dermednek a régi, meleg szavak,
földivé vált az is, ami égi.*

*Mint bolondot bízott, Uram, reád
egy régi barátunk, s igaza volt.
Órizünk azóta házat, hazát,
homlokunkon mégis maradt a folt.*

*Önző az ember, magára gondol,
mindig magára, mert élni szeret.
Gond hátán gond, mint macska dorombol:
Fogat fogért, szemért szemet!*

*Mint jégverés az idegen szavak.
S ki gyakran láttam a napot kelni,
egy régi zsolnárt a boltív alatt
lesz-e még alkalmam énekelni?*

Életrajzi vázlat

*A múlt földereg, mint éneklő virág
tövisszorosúval kerített sivatagban.*

*A jelen napfénytől izzó kövei
alól újra s újra feltör
a közöny, miközben gerinctelen hegyek
hívását hallgatod egy-egy vasárnapon.*

*A jövő – míg ölelése melegít – minden
teremtett állatot ébresztő csönd.*

BARTHA GUSZTÁV

Taxi

– Egyfelvonásos –

Díszlet: a nézőtérrel párhuzamosan–a harmadik, befejező jelenetben merőlegesen–elhelyezett két pár szék a taxik utastere. A Taxisok képzeletbeli kormányt, sebességváltót kezelnek.

Megvilágítás: a város éjszakai, és a szemből jövő, elhaladó gépkocsi reflektorainak hosszú vagy tompított fénye.

Első jelenet

Szereplők:

Taxis

Fiú

A Taxis a kormánynál ül, a Fiú jobbról érkezik, már-már futva. Szó nélkül „bevágja magát” a hátsó ülésre.

Taxis: Micsoda!? Csak úgy!...

Fiú: Hogy?

Taxis: A bárból?

Fiú: Köze?

Taxis: Biliárd? Kártya?

Fiú: Guruljunk.

Taxis: Hova?

Fiú: Mennyi?

Taxis: Dupla nappali.

Fiú: Alig este.

Taxis: Hajnal kettő.

Fiú: Majdnem reggel.

Taxis: Hova?

Fiú: Ide. Híd, benzinkút, jobbra.

Taxis: Ja!

Fiú: Lehet?

Taxis: Gyalogolni mindig.

Fiú: Messze.

Taxis: Fizetni?

Fiú: Van zsozsó. Nyugi.

Taxis (hátrafordul): Nyugis vagyok, pajti, kurvára! Húsz pénz lesz.

Fiú: Bazi sok.

Taxis: A lábbusz ingyen van.

Fiú: Tizenöt.

Taxis: Előre.

Fiú: Huhú! Húsz méterre odább meg bedöglesz.

Taxis: Kívül tágasabb.

Fiú: Ne, na!

Taxis: Nevezem. (Indít, lassan elindul.)

Fiú: Toljam?

Taxis: Hehe, de vicces!

Fiú (előveszi maroktelefonját, telefonál): Vedd már fel, baszd meg! Na! Én vagyok. –Hát én. –Gallyra vágtak. –Lehúztak. –Izé meg izé. Lé kell, sürgősen! –Legyen! –Ne csocsózz, gurul a ladik. –Hogy, hogy kakukk?! Baszd meg az órádat! –Vagy. –Férjen a szűk kobakodba! Érted, kicsinálnak, baszd meg! –Kapard össze, amid van. –Semmi, nulla... Halló! Hahó! –Mi a frász van a konyhába?! –Tata, hol a fenébe pislákol? –Rúgj bele, dugja bele a kisujját! Tuti, nem fog csöpögni. –Én majd kihajítom! Tizenöt pislantás és dörömbölök. –Olyan nincs, hogy nincs! Nyeregben leszek... kamatostól. –Hisztizz máskor, értve! Levegőt alig vesznek, két nyugdíj bőven sok. – Várj, elsírom magam. –Zabálják a tablettát?! Két vén hülye! Menjenek sóskázni, legeljenek! –Nem tudomásolok. Te se ingyen pelenkázol. Neveden a ház. –

Taxis (cseng a maroktelefonja, telefonál): Igen, mondjad. –

Fiú: Tojok rá, kit szeretnek, kit nem. –

Taxis: Vegyél be altatót, igyál forró tejet, vagy tudom is én...–

Fiú: Döngök a percen... –

Taxis: Nem dühöngök, csak dolgozom van; dolgozom, ha nem tudnád. – Jó, drágám! – Megígérem, amint végzek...– Nem hiszem, Irén miért hazudna...–

Fiú: Ne sóderrelj! A kurva életbe, kicsinálnak, értve!?! –

Taxis: Ne gyere nekem...–Puszi, puszi neked, nem kell mindjárt

sírni. – Persze hogy nem vagy féltékeny. Csak tudod, hajnali kettő, meg az idegeim. Nem vagyunk már húszévesek. –

Fiú: Nem működik. Lógok Vityának. Te, per kivel kefélsz? –

Taxis: Ne parázz, nem a korodra célozgatok! Hirtelen nem juttott jobb az eszembe. –

Fiú: Sanyó? Milyen Sanyó? –Tollas a Sanyika? –

Taxis: Tévedsz, nem felejtettem el. –

Fiú: Mossd ki a zokniját: két kiló kösz, dollárban. Beccs', utoljára! – Nem mikor, most. Ha nyeregben leszek... esküszöm...–Nővérkém, na! Nem húzok lapot... soha... Eskü...–

Taxis: Kértelek, hogy a pénzen ne törd a fejed? (A Fiú közelebb hajol a Taxishoz.) – Na ugye! Ráadásul, van pár rendelt, zsíros fuvarom a hajnali vonatokhoz, egy városközi hatkor... – Örülök, hogy örülsz. Tentélj le szépen, puszi, puszi neked! –Igen. –

Fiú: Ismét! Berecsegtél. –Mi, takonyból van? Csörögj rá, és kuncsizz! –Pofa bagóért kicsinálták Cekkert, a melákot, la, úgy izélj! Ja, kevés hernyó van a kotyogómon, te dudálj vissza, mondjad, mi zúj. (Maga mellé teszi a telefont, hátradől.)

Taxis (nagyot fékez): Bassza meg! Kurva macskája, ez is... –Pofa be, drágám, dögölj le, és aludj! Megegyed az agyvelőmet a kibaszott születésnapplal. Elmegyünk, ott leszünk; megesszük, megisszuk, még a hugicádat is meghúzom, ha muszáj, csak szállj le végre a témáról! Pá! (Zsebre vágja a telefont, gázt ad.) Ménkü csapjon a pereputtyodba!

Fiú: Hozzám? –

Taxis: Minden a szart megünnepelnek: névnap, nőnap, anyám tyúkja... Ötszáz ide, ezer hriveny oda–mi a nekem! Beállok éjjeliőrnek, és franc fogja megenni a gyárukat, ahol kitalálták őket! Ide puszi, oda nyali... Juj de összetartó család vagyunk, juj de szeretjük, de nagyon, nagyon szeretjük egymást– meg a potyapénzt a borítékba. Iszok két felest, ezek egy darabka süteményt ötszázért, és... és le van tudva a vendéglátás. A Hoverlában, mit a Hoverlában, a párizsi Hiltonban nincsenek ilyen árak!

Fiú: Száz dolcsi. Nem rossz.

Taxis: Fenéket! És a fodrász, és a pucc? Csont nélkül veszi a kétszázat.

Fiú: Ne tejelj.

Taxis (*hangnemet vált*): Neked, fiacskám, a pénzemhez semmi köződ. Oda tejelek és akkor, amikor és ahová akarok, vili?!

Fiú: Károgtál.

Taxis: Károgy vissza. A magánéletemtől, coki!

Fiú: Baszd meg!

Taxis (hátrafordul): Befogod, vagy kirakjalak?

Fiú: Csuka vagyok. (Csend.)

Taxis: Hallom, a bárban nagyot rámoltak, Szásáék ráleltek egy emeletes hülyére. (Újra az utat nézi.) Vagy szarba, kisöreg, nagy szarba. (Hosszú csend. A Fiú összébb húzza magát.)

Fiú (tétován nyúl csörgő telefonja után): I-igen. – Most ezt Sanyó mondta, vagy te mondd? –

Taxis: Itt jobbra. (A város fényei elmaradnak.)

Fiú: Én, balek? – Ki az a Sanyó, mi a fenének hiszi magát az a Sanyó?! Hogy jön ahhoz...!– Vájja el ő! Te meg, eridj a pokolba! Hal-ló! Hé!

Taxis: Hányas házzszám?

Fiú: A... szász... százharmincas.

Taxis: Ha ebben a zugolyban van harminc ház, sokat mondok.

Fiú (értetlenül): Mi? Micsoda?

Taxis: Nincs tovább, végállomás.

Fiú: Van.

Taxis: Apádból csinálj bolondot!

Fiú (előránt valamit a háta mögül, a Taxis halántékához szorítja): Mondtam, hogy van?! Mondtam, vagy nem? Kezek a kormányon, kurva...

Taxis: Nyugi, kölyök, ne bassza meg...! Ne csinálj hülyeséget! A francba! Jó, ha van nálam egy százas. Egy vacak százasért... Tedd el azt az... izét, és odaadom.

Fiú: Beszartál, mi?

Taxis: Megy ki-ki a dolgára, egy árva szót... Figyelj, a mobiltelefonom megér vagy ezerötöt.

Fiú: A bárban azt fuvolázzák, a sóher feleségbolond a legvastagabb a droszton, kocsiülése pénzzel bélelt.

Taxis: Bolondság, az is bolond, aki kitalálta. Fiú, vidd az autórádiót, a...

Fiú: Szása nem beszél bolondokat! Érted, takony!!!...

A szín hirtelen elsötétedik. Pisztolydörrenés.

Második jelenet

Szereplők:

Taxis Döme

Férj

Rozika

Taxis Döme a gépkocsi szélvédőüvegét törölgeti. Jól öltözött utasai jobbról érkeznek. A Férj dühösen, nagy léptekkel, elől, Rozika–kerek utazótáskát vonszolva, balkezében túsarkú cipőjét tartva–sántikálva követi.

Férj: Szabad a kocsi?

Taxis Döme: A hölgy önnel van?

Férj: Egyelőre. Kirakjuk a szűrit, és fordulunk vissza.

Taxis Döme (abbahagyja a szélvédőüveg tisztítását): Nem értem, hogyhogy kirakjuk?

Férj: Hazavisszük.

Taxis Döme: Na, látja, ez már jobban hangzik! Mert kirakni, kérem, sok mindent ki lehet: csizmát az ablakba, mikuláskor; macskát az erkélyre, hogy reggelre ne rondítsa tele az előszobát; a táblát, hogy ne zavarj, meg hasonlók. De egy utast kirakni, ráadásul éjszaka! Brr!

Férj: Na, izé...

Taxis Döme: Az utasaimnak Döme vagyok, Taxis Döme. (Kitárja a kocsi képzeletbeli hátsó ajtaját) Tessenek parancsolni! Az ülések tiszták, a légfrissítőt ma cseréltem, a biztonsági öv becsatolható, nem dísznak van, mint sok taxiban. Ja, kérem, az utas kényelme és biztonsága elsődleges. Mi egy DVD lejátszó a biztonsághoz képest! Látja azt ott? Igen, pontosan, az egy URH rádió. Elég egy gombnyomás... Gondolom, hallott róla...

Férj: A taxisgyilkosságról? Hogyne.

Taxis Döme: Egy taknyos suhanc, néhány koszos hrivenyért...

Férj: Hogy a tarifa?

Taxis Döme: Hát, távolságtól függ. Az igazat megvallva, az éjszakai kuncsaftok nem verik fogukhoz a garast, örülnek, hogy épségben hazajutottak, nem ütötték le, zsebelték ki őket valamilyen sötét utcasarkon. Tudják, manapság az a trend: megy az ember magának, és egyszerűen

csak: puff! Utóbb még hálával tartozik az égnek, ha nem az intenzív osztályon tér magához.

Férj:: Kb.?

Taxis Döme: Öt hriveny kilométerre. Nappal még csak-csak akad visszafelé fuvar, de éjszaka, kérem...

Férj:: Mondtam, kirakjuk... ezt a nőt, és fordulunk vissza.

Taxis Döme: Ön a nyerő, a visszaút, mondhatni, ingyenbe lesz.

Férj: (Rozikához): Gyerünk, beszállás!

Rozika: Ne rángass, jó!

Taxis Döme: A táskát betehetjük a csomagtartóba, ha...

Férj:: Felesleges. (Megvetően.) A kőműveslegény a faluvégen lakik– állítólag.

Rozika, a táskával küszködve, átfészkelődik jobbra, a Férj, rövid hezitálás után, belül mellé.

Taxis Döme: Kész? (Becsapja a Taxi képzeletbeli ajtaját, belül a vezetőülésbe.) A címet, ha lenne szíves...

Férj:: Csak ide, Árokhátra.

Taxis Döme: Hát, nem annyira ide van az... No de, ne dicsekedjünk, a deszka egyenes. (Indít, elindul.) Ugye értik: az élet meggörnyeszt, a deszka kiegyenesít. Nem úgy ez a frászos felhajtó! Útadó, rühadó, riadó: tíz méteren meg ötven kátyú.

Rozika: Boldog vagy? (A Férj, válasz helyett, felrakja a táskát az ülésre, kettejük közé.)

Taxis Döme: Boldogság, gyere haza!

Férj:: Házhoz visszük.

Rozika: Muszáj szétkiabálni, muszáj róla mindenkinek tudni?

Férj: Mi van, most meg szégyelled? Megmondtam, a föld alá fogsz süllyedni a végén! Adnak nektek etyepetyét, szappanoperát, olyat, hogy a feneketek is habzani fog!

Rozika: Befejezted?

Férj: Még neked áll feljebb, te... te szerencsétlen, te... Kivakartalak a koszból, stórcra ültettelek te... te szerencsétlen tyúk, te... Mégy vissza a szegénységbe, a mocskba! Visszataszítlak, eltaposlak, érted, mint egy férget!

Rozika: Az a te bajod, hogy egyebed sincs, csak a nagy pofád! Ordibálni azt tudsz, ahhoz értesz...

Férj (kekkel): Neked, drágicám, már nincs szavazati jogod, elcsöszted–szó szerint. Elviszlek oda, ahová való vagy.

Rozika: Nem szeretlek, érted, soha sem szerettelek! Nem volt kit.

Férj: Örömmel hallom.

Rozika: Egy őszinte, kedves szót nem szóltál hozzám az öt év alatt. Ide eredj, oda menj; ezt csináld, azt csináld... A cipőimet te vásároltad, ezt is itt. (A Férj ölébe dobja a kezében tartott cipőt.) Tedd a többihez! Ha mezítláb fogok jární, akkor is százszor boldogabb leszek veled, mint veled. Érted, százszor, ezerszer...

Férj: Ostoba liba vagy, kész!

Rozika: Végre egy őszinte mondat! (Csönd.)

Taxis Döme: Ha gondolják, izé... bekapcsolhatom a rádiót.

Férj: Nem vagyok mulató kedvemben.

Taxis Döme Beszélgetnek, röhögcsélnek: nincs az ember egyedül. Hiába, no, a magányos ember félelme, főleg éjszaka. Hajtok én, mint a félőrült, sietek vissza a városba a vidéki fuvarok után, de biz isten, ha nem motyogna a skatulya, ki-kiverne a hideg verejtek. Fás, erdős útszakaszokon pláne. Nappal félek az erdőben, hát még... A mai világban könnyű eltévedni, istenem, hány meg hány ember bolyong. Itt van például a váltótársam, a harmadik asszonnyal lakik együtt, és megint válni készül. Takaros, takarékos kis asszonyka, fene érti, mert én nem, hogy miye nem passzol a kollegának. Jó, az első asszonya kikapós volt, a második, állítólag, bekapós, ivott, mint a nagyok, de a harmadikon nehéz kivetnivalót találni. Mondogatom is Misának: te, ha nem lennék nősemler, biz isten, feleségül venném.

Férj: Más levetett ingét.

Taxis Döme: Ha nem lennének a piacon ruhaturkálók, a fél város pucéran járna.

Férj: Azt kapnák, amit érdemelnek.

Pillanatig tartó vakító világosság, Taxis Döme nagyot fékez. Mindhárman hátrahanyatlanak, aztán előre buknak.

Taxis Döme(a kormány csapkodva): A kurva, kurva anyádat! Barom, állat, vesztél volna a picsába! Kurva állat! Diliházból szabadult idióta, hogy az!

Rozika: Mi... mi történt?

Taxis Döme Bassza meg, hogy bassza meg! Akasztani kellene és nyúzni a tökelütött marháját!

Férj: Szembevágta hosszúfénnel.

Taxis Döme (szemét dörgölve): Jól vannak ott hátul, nem esett bajuk?

Rozika: Nem, semmi...

Taxis Döme: Beképzelt szarházi. Feszít a tetves terepjárójában...

Barbár barom!

Férj: Szerintem, egy sikeres ember.

Rozika: Mi van, ha oszlopnak megy, elgázol valakit?

Taxis Döme: Hagyja, hölgyem, vannak emberek, nem is kevesen, akik, meg vannak győződve arról–de még, hogy!–hogya valakinek egyik kezében kormány van, a másikonban maroktelefon, a fenekében meg vibrátor zümmög, bármit megtehet, övé a világ. (Elindul.) Részben igazuk van, mert velük szemben, valóban mindent megtehet. Ha netán a fejükre szarna, még meg is köszönnék! Szabadna a becses nevét?

Rozika: Rozika.

Taxis Döme: Így van ez, Rozika, és nagyon sajnós, hogy így van.

Férj: Te, Döme, mi neked az eredeti szakmád?

Taxis Döme: Csak a barátaimnak vagyok te!

Férj: Rendben, megértettem. Szóval?

Rozika: Tudd meg, undok vagy. Egy... egy taxiban nem szokás fesegetni a másik magánéletét.

Férj: Nyisd ki jobban a füled! Nem a sofőr... úr magánéletére, hanem az előéletére vagyok kíváncsi. Inkább tűnik elcsapott papnak, bukkott pszichiáternek, mint kisiparosnak.

Taxis Döme: Céges a taxi. Amikor csődbe ment, feloszlott az állami kóceráj, magánoztam, míg lehetet, nem kellett többet jattolnom védelmi pénz gyanánt a sikeres fickóknak, mint amennyit kerestem. Aztán, honnan, honnan nem, jött egy, a sikeres fickóknál sikeresebb, és, nem mellékesen, erősebb ember, és már öt éve annak, hogy nála dolgozom. Élni és élni hagyni–ezt a szabályt nagyon jól vésse az agyába... uram.

Férj: Engem nem lehet csak úgy kioktatni! Főleg nem...

Rozika: Az isten szerelmére, hallgass, ne csináld itt is a cirkuszt! Ő nem én vagyok...

Férj: Istennek hiszi magát, vagy kicsodának?

Taxis Döme: Nyugi, nyugi...! Nem a kocsmában vagyunk.

Rozika: Hallod?

Férj: Nem érdekel, hol vagyunk! Nekem senki ne köpjön a leve-
sembe, senki, érted, mert nem állok jót magamért!

Rozika: Egy rossz szót nem szólt.

Férj: Kussolj, vagy úgy nyakon váglak, hogy kirepülsz az ablakon!

Taxis Döme (megállítja a kocsit, hátrafordul): Vagy modorizálja
magát az utas úr, vagy kiszáll!? Sürgősen döntse el!

Hosszú, kínos csönd.

Férj: Izé... inkább.

Taxis Döme: Éltem már át, rühelem a frontális összeütközéseket.

Rozika, megyünk vagy kiszállunk?

Rozika: Menjünk, ha lehet.

Taxis Döme: Ahogy parancsolja. (Indít, elindul.)

Férj: Jól hallottam?

Rozika: Jól.

Férj: Hülyeség, nekem ne játszd tovább az agyad, ismerlek...

Rozika: Te csak azt a Rozikát ismered, amilyen Rozikát csinál-
tál belőlem. A frigid, akarat nélküli hajás babát, akivel kényre-kedvre
bánhatsz. Nem akarok többé hajás baba lenni, elegem volt belőletek!
Anyádból, a hasonszőrű, hivatalbéli kollegáidból; a hátam mögötti su-
tyizásból, az örökös hazudozásból...

Férj: Né te, az ingyen kurvának, de fel nyílt a csipája! Aláadja
magát egy segédmunkásnak, és még jár a szája, neki áll feljebb! Te,
te... Hálátlan dög, akkor lássalak, mikor a hátam közepét! Takarodj
az életemből, szuka!

Rozika: Emberből vagyok, vannak érzéseim, vágyaim... A házba
sem jelentettél be, mert állítólag az anyád nevéen van, mert... mert va-
lójában annyiba se néztetek anyáddal, mint egy kutyát.

Taxis Döme: Ez hogy lehet? Mindennek van törvénye. Abszurd,
ilyen nincs, öt éve élnek együtt, és feleség nincs bejelentve a kö-
zös házba!

Férj: A ház az anyám nevéen van.

Taxis Döme: Ha a mennydörgetős ménkü nevéen van is!

Férj: Nagy közöttünk a korkülönbség.

Taxis Döme: Semmit nem magyaráz meg. Mikor elvette, nem volt nagy?

Férj: Van köze hozzá! Az útra ügyeljen inkább!

Taxis Döme: Már az nem normális...

Férj: Nem vagyunk kíváncsiak a véleményére.

Rozika: Én igen.

Taxis Döme: Rozika, drága, szereti azt a falusi fiatalembert?

Férj: Nem kérdés, teljesen elment az esze. Azzal állni egy asszony-nak az ura elé...

Taxis Döme: Nem magát kérdeztem.

Férj: Az ura elé, hogy ő szerelmes, hogy a szomszédban maltert keverő segédmunkással csalt meg, és hogy nem bírja tovább és a többi. Na, ez a nem normális dolog. Ha ehhez még, hozzá vesszük, a beosztásomat, társadalmi helyzetünket...

Rozika: Őszinte voltam, mert képtelen vagyok hazugságban élni, játszani tovább a szende, naiv feleséget.

Taxis Döme: Ez melyik nap történt? Már mit a vallomás.

Férj: Hogyhogy melyik nap! Vagy két órája.

Taxis Döme (fejcsóválva a fékre tapos): Mars ki a kocsimból! Maga, maga, szálljon ki, míg szépen vagyok.

Férj: Ez most... Semmi olyat nem mondtam... Miért?

Taxis Döme: Mire gyalog visszaér a városba, rájön. Kiszállás, nem mondom még egyszer!

Férj: Esküszöm, ezt keservesen megbánja! Még azt a napot is el fogja átkozni, mikkor a világra pottyant!

Taxis Döme: Sipirc!

A Férj, kezében a túsarkú cipővel, kiszáll, becsapja a képzeletbeli ajtót. Taxis Döme elindul.

Rozika: Nem lesz belőle baj?

Taxis Döme: Fenéket! Majd minden műszakra jut egy önfejű félhülye. Tele velük a padlás, kivagyai beírásaikkal a panaszkönyv.

Mind hangosabb motorzúgás, a szín elsötétedik.

Harmadik jelenet

Szereplők:

Taxisnő

Utas

A Taxisnő a taxiban várakozik. Az Utas váratlanul tűnik fel, s miután körbejárja, -mustrálja a kocsit, mint egy váratlan indíttatásnak engedve, bevágódik az anyósülésre.

Utas: Döntöttem.

Taxisnő: Maga igen...

Utas: Ne keressen kifogásokat, kérem! Tudom, hátul a helyem; pi-masz vagyok, neveletlen és... kiskegyed munkája után élő, gyerekét egyedül nevelő elvált asszony... Higgye el, ez mind mellékes, nem úgy érve, hogy a munkája lenne mellékes... A nők siránkozva dicsekednek, dicsekedve panaszkodnak, úgy általában, mintha nekünk, férfiaknak, csupa móka és kacagás lenne az életünk.

Taxisnő: Nem vagyok kékharisnya, semmi bajom a férfiakkal.

Utas: Rég figyelem önt...

Taxisnő: Az udvarlást szíveskedjék mellőzni, és üljön szépen hátra!

Utas: El kell, hogy mondjam, higgye el, nem tehetek másképp. Szeretem, kívánom önt, érti, álmaiban veled szeretkezem! Megőrülök érted, Ildi, az életem hajítófát sem ér nélküled!

Taxisnő (mosolyogva): Na most pedig, szálljon ki szépen! (Keresztülhajol az utason, kinyitja a taxi ajtaját.) Hogy tudja, nem Ildikónak hívnak.

Utas: Az Ildikónak szép nagy barna szemük van. Milyen parfümöt használ?

Taxisnő: Szimpla kölni... Na, kifelé, kifelé...!

Utas: Ne taszigálj, kérlek, még nem fejeztem be!

Taxisnő: Majd odakint.

Utas (gyorsan bekapcsolja a biztonsági övet): Nem! Most és itt.

Taxisnő: Ne makacskodjon! A milícia épülete két háztömbnyire van innen, ha nem tudná.

Utas: Utas vagyok. Utazni kívánok!

Taxisnő: Több mint pofátlanság!

Utas: Hallgass végig, kérlek!

Taxisnő: Már elmondta a mondókáját, zárójel bezárva. Nem érdekel kicsoda, micsoda, van nekem elég bajom, nem hiányzik az elmebaja.

Utas: Tudom.

Taxisnő: Akkor mindent megbeszéltünk, viszlát!

Utas: Városközi fuvar lenne.

Taxisnő: Velem ugyan nem, szatírokat nem furikázgatok!

Utas: Ez durva volt.

Taxisnő: Durva?! Ha nem száll ki azonnal!...

Utas: Senkit nem fog hívni.

Taxisnő: Nem-e?! Ez már tényleg... Száz százalék, hogy hiányzik egy kereke!

Utas: Az időm kevés.

Taxisnő: Akkor mire vár, fusson, rohanjon, ne pazarolja hiábavalóan a drága idejét.

Utas: Bolond lennék.

Taxisnő: A szavaiból ítélve, már az.

Utas: Nem érted, szeretlek! Legyél a feleségem!

Taxisnő: Ha nem tágít azonnal, milicet hívok! Esküszöm!

Utas: A helyedben nem tenném.

Taxisnő: Pszöh! Valóban egy agyament pasas!

Utas: Kicsin kicsi fordul.

Taxisnő (kényszeredetten nevet, készül kiszállni): Akkor hadd forogjon!

Utas: Csüccs vissza! (Csettint.) Tudom, hogy hívják a szeretődöt, mi a foglalkozása, a gyengéje... Sőt, egy fodrásznő révén, játszva megszereztem a neje telefonszámát is. Felhívhatom, ha gondolod.

Taxisnő: Semmit nem gondolok, csak egy nagyrakás... szemetet látok! És esküszöm, úgy kitakarítom a kocsiból...!

Utas (kiveszi a zakója zsebéből, a magasba emeli a kicsöngő maroktelefont): Egyenes adás!

Taxisnő (a telefon után kap): Kapcsolja ki azonnal! Érti, azonnal!

Utas (ráérősen zsebre rakja a telefont). Gyönyörű család–papa, mama, két óvodáskorú gyerek–, nem lenne szép dolog tőlünk, ha szét dúlnánk az idilljüket. Egyvalamit nem értek, miért csak hétfő éjszakánként találkozgatnak, bármikor megtehetnék. Nincs messze a parkerdő. (Hosszú csend.)

Taxisnő: Hová parancsolja az utas?

Utas: Hová, hová is...? Nekem mindegy, kocsikázzunk.

Taxisnő: Ingyen?

Utas (pénzcsomót vesz elő, a Taxisnő orra alá dugja): Egyáltalán nem zavar, ha ketyeg az óra. Amint látod, van pénzem.

Taxisnő: És aztán?

Utas: Mi az, hogy aztán?!.

Taxisnő (elindítja akocsít): Nyugi! Mással is csinálta már?

Utas: Mit?

Taxisnő: Ezt a kutyakomédiát?

Utas: Úgy néztek ki, mint aki...?! Ez a premierem. Komolyan. Pár perce még azt sem tudtam, igen, még azt sem... A helyszín nem volt kérdéses. Ildikó...

Taxisnő: Anikó vagyok nem Ildikó!

Utas: Hú de csúnya, ki dühös! Hol tartottam? Ja! Ildikóm, a titkaidat illetően légy nagyon óvatos! Ne hagyj, hogy rálássanak a magánéletedbe, mert pardon nélkül belemaszatolnak. Telefonhívás valamelyik utcai fülkéből, névtelen levélke stb. Css-s! Jó, ha tudod: tele a város titokvadászokkal.

Taxisnő: Puff neki! Egyik kuncsaftom marslakókkal haverkodik, a másik szellemekkel suttog, a harmadik... Istenem, mi ez, járvány; a városban mindenki megbuggyant?

Utas: Nem hiszed? Pedig így van. Vannak emberek, nem kevesen, akiknek szenvedélyük mások titkainak kifürkészése. Általában a beképzelt, sorsukkal, szerencséjükkel kérkedő emberkékre utaznak: kipécéznék, mondjuk, egy telhetetlen piaci patkányt vagy egy úrgazdag bővli gyárost, netán egy velejéig korrupt hivatali ügyintézőt, és apránként mindent titkát kifürkészik, és végül...

Taxisnő: Jól megszarolják.

Utas: Nem mondanám. A zsarolás bűncselekmény, börtönt nem ér a játék.

Taxisnő: Játék! Mások magánéletébe belerondítani, játék!?

Utas: Persze hogy az. Komolyan.

Taxisnő: Komolyan nem komolyan, balra térjek, vagy jobbra? Még hogy játék!... Balra vagy jobbra?

Utas: Balra. Teszik nekem a kis utca, olyan falusias. Itt-ott még lócák vannak kapuk mellett. Na, mit mondtam, ott van egy!

Taxisnő: Na és, hajtsak neki?!

Utas: Isten ments! (Csend.) Amit az előbb mondtam, nem kitaláció. Magam is... izé, az vagyok. Titokvadász.

Taxisnő: Majmolja a bulvárlapok újságíróit. Remek. A fenébe, az út is elég vidékies! Mondja, hogy jöttem képbe, mi a fenének szállt rám?

Utas: A modora... Hogy magyarázzam? Valóban rázós útszakasz.

Taxisnő: Mi baj a modorommal?

Utas: Udvariatlan. Kivagy. Gögös.

Taxisnő: Kösz a bókokat! Tudod mit, van egy ötletem: bérmentve visszaviszlek a drosztra, és mosolyogva elválunk. Leszállsz a magánéletéről, cserébe nem jelentlek föl zaklatásért... Mit szólsz hozzá?

Utas: Na végre!

Taxisnő: Mi ez a nagy öröm?

Utas: Ne érts félre, nem az ötletednek szól.

Taxisnő: Akkor mi a fészkes fenének?!

Utas: Végre tegeződünk, egyenlők vagyunk az egyenlőkkel.

Taxisnő: Pipuljak meg, ha értem! Tudod mit... fajankó, nem érdekszel!

Utas: Hogyhogy nem érdekelek! Persze, téged csak pénz tud érdekelni; teszel az embere, tojssz az önérzetére. Pénzt fosó, fafejű kuncsaft; pipogya balfék, meg hasonlók. Arra valók, hogy eltartsanak, mert én Bibi Ibi vagyok, tudom tekerni a kormányt, nyomni a gázpedált; tartani markom, mert ha valakinek, akkor csak is nekem jár a hosszú pénz. Kinek nem tetszik, menjen gyalog, csússzon hason, vigye mentő... Én Bibi Ibi vagyok, hétfő éjszakánként jót kufercikelek– a más urával. Nem kell rá mosni, főzni: tiszta sor. Ingyenbe van. A gyereket az állam neveli, az se kerül pénzbe. Ihaj-csuha, szép az élet! Még hogy szimpla kölni–márkás parfüm! Nincs fából az orrom, Bibi Ibikém, és úgy bele merek gázolni az önérzetedbe, mint még senki ez idáig! Mert...

Taxisnő: Csupa fül vagyok.

Utas: Hát... hát... ez nem igaz! Hogyhogy nem szégyelled magad, sül le pofádról a bőr! Szégyentelen, te...

Taxisnő (nagyot ásít): Nem ma szálltam le a felvédőről, kár erőlködnöd. Nálam jusst sincs potyázás, ingyen kufirc. Ellenben, még mindig áll az ajánlatom.

Utas: Most... most miért álltal félre?

Taxisnő: Végállomás. A kislányom nem intézetben van, bentlakásos iskolába tanul, és ez senki előtt nem titok. Aki tud jobb megoldást, üzenjen. Szóval, megegyezünk?

Utas (kikapcsolja a biztonsági övet): Pipogya nőszemély vagy, érted! Nekem van pénzem, rengeteg pénzem van. Nem kellene taxiznod, nem lennének anyagi gondjaid, élhetnél, mint egy grófnő; és akkor Anikónak se kellene bentlakásos iskolában tanulnia.

Taxisnő: Alkalomadtán gondolkodom az ajánlatán. Egyelőre (tartja a markát) tizenöt hrivenyt fizet az utas.

Utas: Ostoba liba! (Fizet, kiszáll, becsapja az ajtót, balra el.)

A Taxisnő a kormányra borul, zokog. A szín lassan elsötétedik.

Vége

CSORDÁS LÁSZLÓ

Szulamit

*(Fiktív planctus Jacopone da Todi: Stabat Mater c.
himnuszának dallamára)*

*Ó Szulamit, hites társam,
Mintha bájad imént láttam
Volna. Elmentél hirtelen.
Mirhaillat kél utánad,
Bensőm járja át a bánat,
Merre tűntél? Istenem,*

*Add, hogy hozzám visszajöjjön!
Nincsen senkim itt e Földön,
Szenvedek csak nélküle...
Hűvös kések keblem szúrják,
Hogyan járjam élttem útját,
Ha mindenre bú üle!?*

*Balzsamízú volt a csókja,
Mint a zerge, formás combja,
Szőlőgerezd-keblei
Aadtak mindig nyugodalmat, -
Fejem rájuk nem hajolhat,
Helyét többé nem leli...*

*Űzött vadkan, körbe járok:
Semmi sem ad vigaszt,
Bármerre tekint e szív.
Bitang Halál, bárhol találj,
Könnyen adom magam ma már.
Jöjj, mert egy tört férfi hív.*

Hajnali szonett

*Félbeoltott cigaretta ráncához
hasonlít a homlokod, ha mosolyogsz.
Őszinte, akár a pillanattörés
átbeszélt éj utáni fáradtságban.*

*Mert itt vagy második kávéim tükrében.
Egészen furcsa. Meglehet: valóság.
Egy sms-t várok, hogy tudjam, te is
így érzed. De nem jön. Még korán van.*

*Biztosan alszol. Lerúgott takaródat
gondolatom visszahelyezi rád.
Közben szeplőidbe feledkezik.*

*Nem mondom el, hogy hiányzik a hangod,
megértésed, gúnyod, kacagásod.
Érzelmős lenne. Nem az én stílusom.*

Pillanatok

*Nap kel az égen, rád lel a székben, ő is szereti a tested.
Ha szent ború árnya libben a szádra, ajkad a csókban reszket.
Bűnöset álmodsz, isteni álmot, mi lenne, ha valóra válna?*

*Idegen az érzés, szereted-e mégis, senki se tudja a választ.
Robogó vonaton a szemedet kutatom. Hiszem azt: éled a lázad.
Bűnöset álmodsz, isteni álmot, mi lenne, ha valóra válna?*

Skizofrén kiselégia

*Olykor gondolok arra, hogy elmegyek innen. Igen. Más
Szintén áttelepül. S rájövök, az se az én
Otthonom. Átvedlő gondok. Mint egy gyökerét vájt
Fának az új foganás. Így leszek egzotikus.
Egy zöldszín igazolvány már bizonyítja: „Magyar vagy!”
Néha, igaz, félek. Nélküle ez nem olyan
Könnyű. Vagy vele lenne nehéz? Ideges dadogás jár
Át. Bonyolult minden. Benseje torz, beteges. - - -*

*Írok. Nem tehetek mást. Jól tudom, itt nehezebb a
Szó, nehezebb a beszéd. Súlyos e tört hagyomány.*

 SZÁRNYPRÓBA

Pusztai Beatrix 1987-ben született Beregszászban. Középiskolás kora óta ír verset és prózát. 2009-ben a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet Tehetség gondozási Programja keretében meghirdetett irodalmi pályázaton a próza kategóriában első lett. Ez alkalommal verseiből ajánlunk néhányat olvasóink figyelmébe.

PUSZTAI BEATRIX

Pillanatok

*Hajnali álmom ráz fel az ágyon: alakom előtted képzet.
Jéghideg párnán, gyűrődő ráncán otthagytott szavunkat nézed.
Igazit álmodsz, isteni álmot, mi lenne, ha valóra válna?*

*Zöldeskék csipke szemedre hintve, úgy pihensz tekintetemben.
Ringat a hangod. Szabad-e hagynod örökre műzsádnak lennem?
Igazit álmodsz, isteni álmot, mi lenne, ha valóra válna?*

Tél

*Farkasbőrbe bújt
bárány farkasordító
hidegben béget.*

*Báránybőrbe bújt
farkas farkasordító
hidegben hallgat.*

Húgom

*Jáde-palota
foglya a kristálycsepp
síró ekhója.*

*A raboskodás:
Kagylóba piszok zárva.
Kikíváncozás.*

Szomorú szonett

*Az almafákon idén nem volt termés.
Sok kérdést tettünk fel értelmetlenül.
Mosás után vasaltuk ruhánkat és
aztán viseltük. Tisztán, gyűretlenül.*

*Anyám elsózta néha a húslevest.
Bosszantott. Kértem helyette mást.
Elfáradtam. Mikor beesteledett,
lefeküdtem. Az utcán káromkodást*

*hallottam. De engem ez sem érdekelt.
Meghalt apám. A ravatalon fekszik.
Szöveget kell hoznom a koporsóra.*

*Azt mondják, nem ilyen halált érdemelt.
A gázon már olcsó tea melegszik,
megiszom. És elfeledkezem róla...*

LENGYEL JÁNOS

Sorompó

*Megyek az úton: sorompó,
fülemben bömböl a zokszó.
Toporgok, ideges idegen,
játszanak emberi idegen.*

*Állok az úton: sorompó,
mögötte uniós koporsó.
Állok, de mennék, odaát
végkielégítik a Hazát.*

*Fekszem az úton: sorompó,
én vagyok mindig az utolsó.
Ideát ébred az öntudat,
odaát árad az indulat.*

*Nem vagyok sehol: sorompó,
szívemen harang a kolompszó.
Otthont keresek ideát,
odaát idegen ideát.*

Néma torok

*Megbuggyant a bor.
Vérszínű orrok
Ízlelgetik
Szagos virágait.*

*Néma a torok.
Éles hangok
Szabdalták meg.
Hangszálait.*

*Meghalt a por.
A rongy ráncai
Rejtik testének
Szakadékait.*

Blatnoj, pornó casting, madárrepülés-részlet *(Brenzovics Marianna: Kilátás)*

Érdemes-e még beszélni nemzetiségi magyar irodalmakról a 21. század elején? – tehetjük fel joggal a kérdést. Úgy gondolom, a válasz egy határozott igen. Bár az internet térhódításával (a blogirodalom lassan kánonalkotó tényezővé női ki magát) a határokon átívelő kulturális egység utópiája megvalósulni látszik, mégsem következhet be a sokat emlegetett egységesülés. A helyi színezet fontosságának felismerésével csak gazdagodhat, de nem tehető egyneművé a decentralizált magyar irodalom.

Tény, hogy az anyaországi orgánumban való publikálási lehetőségek kibővültek a rendszerváltás után. Ennek ellenére úgy gondolom, a Belting által emlegetett „univerzális regionalizmus” a kisebbségi magyar irodalmakat hatja át a legmélyebben. Persze lehet úgy tenni, mintha nem létezne kárpátjai magyar irodalom, de ez a hozzáállás csak terméketlenné teszi a kisebbségi sorsélményből születő alkotások befogadását. Ma már tisztán láthatjuk: a szigorúan a szövegiségre összpontosító irodalomelméleti iskolák csak homogenizálják, sőt szélsőséges esetekben sterilizálják magát az irodalmat, hiszen lényeges problémákkal (így a határontúliség, a helyi színezet, a nemzet fogalma, a kisebbségi olvasásmód) nem igen tudnak mit kezdeni. Pedig a kárpátjai magyar irodalom is folyamatosan változik, új irányzatok termékeny befogadására képes. Ennek ékes példája Brenzovics Marianna az idei Ünnepi Könyvhétre megjelent első regénye, a *Kilátás*.

Már maga a címválasztás is érdekes: sokat sejtet, de semmi konkrétumot nem mond. A Magyar Értelmező Kéziszótár a kilátás szó két jelentését különbözteti meg: 1. Az a lehetőség, ill. tény, hogy v. vmire ki lehet látni. Az így kapott látvány. *Szép a kilátás*; 2. Esethőség, lehetőség. *Kedvező kilátások; kilátásba helyez vkinek vmit*: a) vminek a lehetőségét, bekövetkezését előre jelzi; b) föltételesen ígéri. Kedvező eshetőség, remény. Az értelmező szótár szócikke egy jó kiindulási alapot ad az olvasás megkezdéséhez.

„Elsőpró szöveg. Elragad. Amire számíthatsz, kiszámíthatatlan, folyamatosan valami nem várható jön. Azonnal hozzászoktat ahhoz, hogy újra meg újra a legváratlanabbra várakozzak” – írja a regény ajánlójában Kukorelly Endre, aki olykor nem riad vissza a reklámfogásoktól sem. De fenti megállapítása ebben az esetben abszolút megállja a helyét. Brenzovics Marianna ugyanis nem kipróbált sémák alapján dolgozik, hanem egy teljesen új világot hoz létre, amit aztán a teremő biztonságával tud kezelni. Igaz, néha hagyja, hogy a szöveg magát alakítsa.

Érthető, hogy sajátos stílusával felkeltette a kritika figyelmét. Ha létezik prózában írt hosszúköltemény, akkor ez az. Olvassunk csak bele: „Elindultunk a havazásban a falu felé, még két kilométer, beleestem a hóba: anyám egy fa előtt tűnődött, arca besimult a fehér faágakba, szép volt, ahogy fáradtan magába süppedt” (9. o.). Kristálytisza líra. Műfaját tekintve a vallomáshoz áll leginkább közel, de szociografikus igénnyel megírt önéletrajzi regényként is felfogható. Nyelve tudatosan stilizált, ami egyértelműen a megírtság érzetét kelti, azt, hogy nem leképezett valóságot, hanem egyénileg szelektált, szubjektív emlék-darabkákat olvashatunk. Mégis, aki a mai értékválságban szenvedő környezetünk miérteire kérdez rá, érdekes módon választ kap a legtöbb kérdésre.

Brenzovics Marianna prózanyelve ötvözi a hrabali művészi feccségest a posztmodern cinizmussal. Szerkezetét nézve a regény négy nagyobb részre van felosztva: *Kezdet, Múlt, Jelen és Jövő*. A Kezdetben ismerjük meg a szobája ablakán kitekintő narrátort (női elbeszélőt, aki feltehetően azonos a szerzővel): „*Felállok, felgöngyölítem a redőnyt. Kilátásként nyílik meg előttem a reggel, még minden lehetséges, még minden előttem áll*” (8. o.). Olyan kifejezések és mondattöredékek irányítanak a cím megfejtésében, mint „kinyitom a szemem”, „minden látszik”, „Itt van, fény, megnyilvánul, nincs benne sötétség”, „Anyámat nézem, aki nyílásként kezd”, „nézek”, „mindig látszom”, „Áll előttem a tükör, ez vagyok én”. Ám a cím a második, a Múlt c. fejezetben telítődik súlyos értelem-többlettel: „*A nő már félmeztelen volt, keze a csipkés bugyijában, anyám talpig felöltözve és józanul a süteményt darabolta. Észrevetted, hogy sápadt vagyok és folyik a számból a fehér nyál. (...) Nem kell mindenre odaügyelni, mondta. Ne ügyeljek, nézzem a füvet, a kilátást, szép a kilátás*” (26-27. o.). A kilátás a valóság megtapaszs-

talásának ebből a gyermeki emlékéből emelkedik az egész regény világ-értelmezésévé. A világ csak annyi, amit a kilátás megmutat magából, pontosabban, amire mi odafigyelünk.

A Múltban a gyermekkorból induló világra-csodálkozások pörögnek előttünk lineáris, de mindig meg-megszakadó történetmondással. „*Lélegzem és nézek, magamra sem emlékszem. Gyerekkorom törlés, meg néhány fénykép*” (10. o.) - adja tudunkra a múlt elbeszélhetetlenségének problémáit az író. Előrehaladva szép sorjában idéződnek fel a kirándulások, a szovjet ideológiai ellenőrzés alatt kötelezően előadott rossz versek (Simon István, Váci Mihály egy-egy költeménye), utazások, szerelmi kalandok...

A Jelenben a közvetlen környezet válságának valóságossága játssza a fő szerepet. A szerző (a sokszor álszent prüdséget levetve) mindent elének tár, amit környezetében megtapasztal. A hömpölygő szövegben így akadunk többek között olyan társadalmi problémákra, mint a gyermekprostitúció („*A rendőrruhás főnöke tizennégy éves lányt rendelt, a lány először a főnökével volt, aztán vele, majd a többiek*” 49. o.) vagy az embercsempészet („*Hazafelé tartott, amikor észrevette az autójából a mezőn felsorakoztatott feketéket. Mint a katonák, előttük az ismerőse, aki először elvette tőlük a dollárt, utána elvágatta két ismerősével a torkukat, a gyerekekét is, de azt nem látta, csak tudja*” 49. o.). Előtérbe kerül az erős szexualitás, pornográfia, ami nem egyszer perverzitásba vált át („*Anyám gyakran beszélt a kilátásról. Ő volt az oka, ha nem csodálkoztam, amikor a lány torkába nyomta az a két férfi a farkát, a lány hörgött, pezsgett a szájában a fehér nyál, bőségesen lefolyt a nyakán*” 27. o.). A narrátor egy mindennapi esemény természetességével adja elő az egyik lány pornó castingen való részvételét: „*Elhagyta Roberto, aki pornóval foglalkozott. (...) Térdelhetett, úgy érezte, így jobban kibontakozhat. Roberto egészen a torkáig nyomta, de a lány kibírta, úgy érezte, hatással lehet a férfitra*” (65. o.). Ebben a világban a meghitt emberi kapcsolatok eleve rövid ideig tartanak, addig, amíg egy cinikus rádöbbenés meg nem kérdőjelezi őket („*Nincs szükségem magányra, mert megtalálom a barátságban*” 63. o.).

A későbbiekben a szöveg mintha önálló életre kelne. Összekeveredik benne a környezet realitása, a televízióban látható műsorok ál-valósága és egy fantáziával felépített álmvilág: „*Absztraktabb va-*

gyok, mint a kilátásom” (53. o.). Líraiság, összetett, mély realizmus és felszínes fecsegés váltakozik végig a regényben. Az utolsó, töredékes-befejezetlen részben, a jövő kilátása már egyenesen kozmikussá tágul: „Vasárnap van, hajnal, a kertben valaki kiált. Ez az isten... kilátás. Madárrepülés-részlet. Nem jut eszembe” (155. o.).

A *Kilátás* nyelvileg rendkívül megformált. A mű viszont ettől függetlenül nem hátrál ki a társadalmi problémák elől sem. Azt hiszem, az író igyekszik felülemelkedni a nyelvválságon. Érdeemes figyelniük olvasás közben a szövegközöttségre, mivel az irodalmi hagyományra való rájátszással tágul az értelmezői horizont is egyben. Olyan szerzők sorai, jellegzetes kifejezései vannak elrejtve a műben, mint Hölderlin („*Miért szép, ha behajlik a vízbe a part?*” 121. o.), Apollinaire („*Letéptem ezt a hóvirágot (...) Tudhatom a tél halott?*” 149. o.), Petőfi („*A virágok elhervadnak, eliramlanak, újra nőnek*” 151. o.; „*Kedvencem az ősz, ilyenkor kiülök*” 152. o.), hogy csak néhányat említsek. Az anya-, ill. az apa-motívum jelenléte a műben pedig, véleményem szerint, sikeres párbeszédet kezdeményez Esterházy Péter A szív segédigéi és a Harmonia caelestis c. anya- és aparegényével.

Külön kiemelhető, hogy az orosz-ukrán szleng szavai, így a „blatnoj” (’menő’), a „pizgyec” (’beszarás’, ’baszhatjuk’, ’kifingik’), egyes nyelvjárási alakok, mint az „oszt akko”, a „hova mentsz”, a földrajzi nevek (Beregszász, Zápszony) szerepeltetése szociolingvisztika-ilag pontosan meghatározható helyhez és közösséghez (a kárpátaljai magyar kisebbséghez) köti a történések nagy részét.

Kétségtelen, a *Kilátás*nak vannak hibái – így a túlírttság egyes helyeken vagy a kevésbé igényes versszerű betétek –, ezektől eltekintve a szöveg stílusának frissessége és tartalmának súlyossága együtt mégiscsak erősen hat a kortárs olvasói tudatra. Nem a férfíui illendőség szól belőlem, amikor azt mondom, hogy kiemelt figyelemmel várom a következő Brenzovics Marianna-kötetet.

(Brenzovics Marianna: *Kilátás*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2010. - 155 o.)

Csordás László

Hollóhajak, vánkosok

(Czébely Gabriella első kötetéről)

A Czébely név bizonyára ismerősen cseng a kárpátaljai magyar irodalom iránt fogékony laikus közönség számára is. És nem csak a literatúra iránt érdeklődők kapják fel a fejüket, de a populáris zenei műfajok közé sorolt heavy metal stílus kedvelői is. Most mégis az irodalomnál maradván - első kötetének ismertetése apropóján - e név alatt egy ifjú költő, Czébely Gabriella bemutatására vállalkozik ez az írás.

Az Intermix Kiadó eleve bevallottan céljának tekinti a kárpátaljai, kárpátaljai gyökerű, vagy bármi módon kishazánkhoz köthető szerzők műveinek közzétételét. E vállalt program keretein belül látott napvilágot 2009-ben a beregszászi születésű, ma már Budapesten élő Czébely Gabriella Holló hajam vánkosán című debütáló kötete. A költségvetési korlátok miatt kis példányszámban megjelenő versgyűjtemény mégis fontos mérföldkő lehet egy pályakezdő szerző számára. Nem csak szakmai önéletrajzba való hivatkozási alapként.

A szerző által saját kezűleg illusztrált, Nagy Zoltán Mihály szerkesztésében megjelent könyvecske újabb kísérlet a kárpátaljai magyar irodalomként definiált, gyakran entitásában is megkérdőjelezett fogalom értékbeli gazdagítására. Maga a kötet szerkesztője jegyzi meg ajánlásában, hogy a gyűjtemény összeállításakor, a szerzővel való együttműködés során kezdőkre ritkán jellemző szakmai hozzáértéssel szembesült. S valóban, sok jól sikerült ritmikai, poétikai és képi megoldás látszik alátámasztani a szerkesztői észrevételt.

Czébely Gabriella lírája alapvetően tradicionálisnak mondható. Abban mindenképp, hogy nem követi a posztmodern kánon steril szövegcentrikusságát. Lényeges rendezőelv marad az ethosz. Versépítkezése, metafora-rendszere érthetőségre, befogadhatóságra törekszik. Az alanyiség átszüremlik az elvontnak tetsző veresszövetek vásznán is. Uralkodó az egyes szám első személyű közlésmód. Jel-

lemző momentum, hogy kiemelt hangsúlyt kap a haza fogalma, ez esetben a megélhetés nehézségei elől menekülő kivándorló szemszögéből elsősorban hiányként. Az viszont már mindenképp a fiatalabb generációkra jellemző, hogy kibontakozó költészete sokkal inkább az individuuum belső világát pásztázza. A lírikusi figyelem középpontjában az egyén és a világ kapcsolata áll. Ahogyan a létezés tényei, jelenségei hatnak a lélek szenzoraira. Sajátos interakció ez, ahol maga a lírai produktum, a vers megalkotása a válaszreakció. Önvallomásában a szerző sokat elárul saját költészetfelfogásáról: „Minden költő közvetítő szerepet tölt be egyrészt önvalója és a valóságnak nevezett dimenzió között, másrészt az emberi-intézményi gyarlóságok kibeszélésével olyan helyzetet teremt, amelyben felsejlenek egy élhetőbb és lehetséges valóság körvonalai.” A valóság, mint fogalom egyszerre bizonytalan, mint annak nevezett dimenzió, és mégis lehetséges. A költészet tehát egyfajta médiumszerepet tölt be a psziché és a létezés viszonyában.

Szerkezetileg a kötet három ciklusra bomlik. Bár e tagolás indokoltságát nehéz felfedezni. Az olvasónak az az érzése támadhat, hogy csupán megszokásból osztották a könyv szerzeményeit különálló verscsoportokra egyfajta kötetszerkesztési hagyományt követve. A rendezőelv első olvasásra jobbára homályban marad. Az viszont beszédes, hogy a kötetnyitó költemény egyik ciklushoz sem tartozva, de mindegyikre vonatkozóan megelőzi a gyűjtemény anyagát. A különös szerelem így értelmezhető akár ars poeticának is. Annál is inkább, mert magára a költészetre reflektál, a versről szól. Pontosabban a költő és a vers kapcsolatáról. S egyben a tradicionalitásra visszautalva a ritmus és a rím, a hagyományosnak tekintett kötött formák iránti vonzódásról árulkodik. Különös vallomás ez a szerzemény, tárgya maga a mű, azaz annak ideája.

Az első esztétikailag legkiérleltebb és legnagyobb verscsokrot a Bizonyosság címmel látta el a szerző. A ciklus szinte minden darabja erőteljes önéletrajzi ihletettséget sejtet. Megcsendül bennük a természettel, az Istennel való azonosulás vágya (Feléjük hajlok), az elveszített és a családi kötelék révén más formában megtalált haza. E fogalom Czébély Gabriella lírájában különös színezetet kap, mert elhagyta, az egzisztenciális kényszer miatt el kellett hagynia szülő-

földjét ahhoz, hogy családayaként, nőként elfoglalja a gondviselés által számára kijelölt helyét a világban. S hogy mennyire nehéz a választás, e léthelyzet vállalása, azt leginkább a Sorsom című költemény drámája fejezi ki hüen: „gyökeret vertem veled itt/ más a sorsom már nem lehet/ de megkövült mellkasomban/ reccsen a lelkiismeret” A témánál maradva beszédes verscímek következnek: Ott-hontalanul, Hazavágyom, Hazamegyek, Hazaértem. A „minden egy és egy a minden” holisztikusnak ható Istenhitében keres feloldozást a meghasonlás réme elől a lélek. Felsejlenek a ciklus darabjai között a múlt képei, a szülők arcvonásai is. Az Apám és az Anyám című ikerversek különösen figyelemreméltóak. Állandóság és folytonosság, múlt és jelen, a szülő és a már felnőtt gyerek viszonyának lélektani pontossággal és hitelességgel megrajzolt képe: „Élő valóság, állandóság marad Anyám,/ ki magában hordott,/ s kit én hordok magamban ezután.” (Anyám) Gyakran feltűnik az elhunyt nagymama alakja: „Akár a gyöngy, csontfehéren/ áttetsző az arca már,/ mikor a kiszáradt kútra/ éjsötétben visszajár.// Látjuk anyámmal évek óta/ alkonyattól hajnalig,/ ahogy az én nagyanyám/ vizet húz és jót iszik.// Azt hiszem, hogy azt hiszi:/ élet vizét issza tán.../Néha holdfény csilán/ vakítóan ősz haján.” (Visszajár)

A következő, Előtted állva címet viselő ciklus tizennégy költeménye már a jelen problémáira reagál. Az emberi kapcsolatok rövid terjedelemben megfogalmazott pillanatképei, ahol fordított varázslatként a hercegek változnak békává a csóktól, ahol a Nő és a Férfi vívja örök 'harcát' (Kár, hogy e két szerzemény nem került egymás mellé).

A harmadik ciklus a legheterogénebb: a címadó költemény, a Romok alatt a közelmúlt természeti katasztrófáit, a Tisza áradásának képeit, a pusztítás következményeit eleveníti fel: „a pusztaság lett a fedél most,/ rájuk tán az már nem szakad.// De bánja Isten, hadd szakadjon,/ életük úgy is ott maradt/ elhasalt, ferde háztetők/ gőzölgő romjai alatt.” De ide sorolódott be az Idill című szerzemény zsánerképe, a talán gyerekvers Lelátó, és a Tour de France, amit véleményem szerint már csak a rossz rímek miatt is jobb lett volna kihagyni a kötetből. Nem úgy a Cigányátok című költeményt, ami a ciklus, de talán az egész könyv egyik legérdekesebb verse. Majdnem hibátlan ritmusú játék, beszédmód-parafraízis, amiben még az ironia sem hiánycikk.

Czébely Gabriella bár Budapesten él, bizonyos tekintetben mégis kárpátaljai szerző. Bár a kárpátaljaiság fogalmát nem könnyű meghatározni. Az mindenesetre kétségbevonhatatlan, hogy az ember személyiségfejlődését, későbbi világlátását, valóságérzékelését alapvetően formálja és alakítja az őt felnevelő társadalmi és kulturális közeg. A művészet esetében ez a behatás törvényszerűen átszivárog az alkotóból a műbe, annak felismerhető jellegjegye lesz.

Czébely Gabriella fiatal szerző, a költői pálya legelején áll. Első kötetében még sok az esetlegesség (általában egy egészében jónak tekinthető művön belül), a kiforratlanság. De mindenképp reményre adnak okot a debütáló kötet jól sikerült darabjai. Ahol az ihletettség megfelelő műgonddal párosul, ott a természetes ritmusérzék, az eredeti képalkotó képesség birtokában komoly művek is szülehetnek.

(Czébely Gabriella: Holló hajam vánkósán. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2009.)

Védd anyanyelvedet, s az megvéd téged

„A nyelvet védeni nem elég akadémiai osztály vagy társaság. Önvédelemként kellene gondoskodnia róla minden magyarnak... Ennek a kis nyelven vagyok a rabja, börtönöm s egyszersmind összes lehetőségem, mint apró csillagról a fényt, ragyogtatnom kell. Ragaszkodásom a megmaradásom. Csak általa tudok örülni és szenvedni, bűneimet is általa követem el. Bízom erejében és mindenkori megújulásában. De azt is tudom, ha baj van vele, velem is, országgal is baj lehet... De mesterségem anyagát is érzékenyen kell szeretnem benne. Belőle kell alkotnom, és újjá kell alakítanom a nyelvet magát is” – vallotta Ágh István költő, író, műfordító 1971-ben egy körkérdésre adott válaszában.

Talán sosem volt még annyira időszerű ez a megfogalmazás, mint manapság, amikor a tolakodó, idegen szavak, fogalmak dzsungelében élünk, amikor a tizenéves magyar gyerek hamarabb tanulja meg az angol, a német, a francia Kft.-k, vállalatok neveit, címeit, mint a Nemzeti Múzeumét, az Országos Széchényi Könyvtárét, amikor nem Toldi Miklós, nem Bánk bán, nem Lúdas Matyi, hanem Conan, a barbár ülteti a képernyő elé utódainkat (és minket).

A napokban egy tizenkét év körüli fiúcskától hallottam az alábbi beszámolót, aki budapesti utazásának élményeit osztotta meg barátaival: „Retúrra, intercitin húztunk Budapestre. Klasszi volt: a mamiék valami sterneket meg betzellereket nyaggattak, meg azt dumálták, hogy jót fogunk csopingolni. Én vókmeneztem, meg kólával préseltem a dszipszet...”

Pirultam és fájt anyanyelvünk meggyalázása. Elgondolkoztam: talán nem is a „kínálatban”, hanem a „befogadásban” kell keresni a korcsosodás okait?

A minap egy számítástechnikai szaküzletben jártam (már az is eredmény, hogy a harsogó angol cégtábla alatt, igaz, apró betűkkel, magyarul is fel van tüntetve a kereskedelmi egység neve), ahol megjegyeztem: „Úgy látom, nem hazai, hanem valamilyen nyugati érdekelt-ségű üzletbe tévedtem, mivel angolul van kiírva minden. Nem kellene feltüntetni magyarul is az áruk nevét?” „Ja, kérem – jött csipőből a válasz –,

aki haladni akar a korrall, és érdeklí a számítás-technika, tanuljon meg angolul!”

Itt jegyzem meg: Neumann János, a számítástechnika atyja forog a sírjában. Igaz, azt is elhanyagolták a felismerhetetlenségig.

Hogy is fogalmazott Apáczai Csere János a Magyar Encyclopaedia latin nyelvű előszavában:

„... a tanulmányokba belemerülve, különböző nemzeteknek hazai nyelven írott sokféle könyvére bukkanok, s ezeket állandó bámulattal forgatva és újraforgatva, megértem, mennyire nem csodálatos, hogy bennünket tudomány, tanultság dolgában felülmúlnak, hiszen minden szakot anyanyelvünkön olvasnak, hirdetnek, tanítanak és tanulnak. E szerencse jutván osztályrészekül... Nem kétséges az, hogy amely nemzet mindent idegen nyelveken keresztül kölcsönöz, végtelenül szerencsétlen és mindenkinél nyomorultabb. Evvel szemben: boldogok azok a népek, amelyeknek minden a saját kertjében terem.” Márpedig „a mi kertünkben” gazdag a termőtalaj, bőséges a termés (közben azon rágódunk, hogy a más rétje mindig zöldebb...).

Olvassuk csak a szavakat: **szülőföld, édesanya, jégvirágos honvágy, csacsogva surranó hegyi csermely csobban**... ugye milyen szép?

Gondoljunk csak arra, nyelvünk több mint harmincféleképpen fejezi ki a mozgást. Vagy arra, hogy az olyan „hétköznapi” jelenséget, mint az eső, hány igével párosít: **esik, csepereg, szimog, szemerkél, szemereg, szemetel, hull, ömlik, zuhog, szakad** – hogy csak néhányat említsek.

E szavakban jelen van történelmünk, lelkivilágunk, bennük vannak hegyeink, folyóink, pusztáink, átlagon felüli egyéni kultúránk...

Hogyan is fogalmazott Krúdy Gyula Felhők című vallomásában?

„...Bár nem beszélünk manapság az Árpádok nyelvén, de megértenénk egymást, ha egy lovas vitéz életre ébredne a nyírségi homokbuckák alatt régi sírjában. Tudnánk felelni Mátyás királynak, halottaiból felébredve az utat tudakolná Buda felé. A Rákóczy korabeli kurucokkal elmulatoznánk, ha egy hegyaljai pincében kilépnének a falból.

Kis forrásból eredő folyó a nyelvünk, táltosok és hittérítők a Don mellől jött harci fejedelmek és furulyázó pásztornépek szavából keletkezett. Szerelmes költők és névtelen történetírók tollán és

lantján át jöttek az új magyar szavak, mint korai ősszel elszállnak a virágok pelyhei a hegytetőkről, elgurul az őserdei makk, útra kél a pókháló. Az első költők leszedgették a süvegjük mellől a pókhálót, és a szép magyar szavakat szőtték a puszták felett a lebegő virágpelyhekből. A névtelen jegyzők a tölgyfák lehullott gyümölcsét szedegették össze.

Fegyverkovácsok munkája közben, harci ménék legeltetése alatt, a holdfénynél éneklő pogány asszonyok dalolásából született a magyar nyelv. A csodaszarvas rázta le agancsával az erdő ékszereit, a piros bogycát, hogy szép magyar szavak legyenek belőlük. A Tiszán, sötét éjjelen, egy adagoló halászegény meglepett szívéből pattant fel egy új szerelmes szó, mint a hóvirág. És az Árpád-királyok sirboltjaira új magyar szavakat véstek. Az igricék nyelve sok viszontagságon ment keresztül, amíg mai ékességeihez jutott.

A magyar nyelv a Tiszához hasonló kanyarulatokkal vándorolt útján. Növekedett, szélesedett, gyarapodott. Kis mécsék égtek, amelyek világánál költők hajoltak a pergamen felé, és ötvösök módjára csiszolták a nyelv ékköveit. Tudósok, írók támadtak, és a kolostor nyárfasorában hátrafont kézzel sétálgató tudós szerzetes már nem gondolkozik Tacitus nyelvén...

Még egyet, még kettőt kellett csak aludni, hogy egy szalontai parasztfiú megtanulja a betűvetést. És a Kunságban egy éjszaka üstökös álljon meg a mészárosék háza felett, midőn Petrovicsné, született Hruz Mária vajúdott a szalmafedél alatt...

Nem kell bántani drága, árva gyermekből királyfivá növekedett magyar nyelvünket. Őt már senki sem veheti el tőlünk. Amint a múltunk, a legsajátosabb nemzeti múltunk is a miénk marad, bármi történjék.

Beszédünk egyedülálló szépségét, gazdagságát azok is megcsodálták, akik jól ismerve nyelvünket, külső szemlélőként formáltak róla véleményt. Csak egyetlen példa. Sir John Bowring (1792-1872) neves angol politikus, műfordító, aki megtanult magyarul (is), az 1830-ban megjelent Poetry of the Magyars (A magyarok költészete) című antológiájának előszavában többek közt ezt írta:

„Az angol büszke lehet arra, hogy nyelve magában hordozza az emberiség történetét. Eredete kimutatható, láthatóvá tehető benne az idegen rétegek, amelyeket a különböző népekkel való érintkezések során olvasztott magába.

Ellenben a magyar olyan, mint az egyetlen darabból álló terméskő, amin az idő viharai még csak karcolást sem ejtettek. Nem naptár ez, amely a korok változásaihoz alkalmazkodik. De nincs is szükség erre; nem vesz kölcsön, nem ad senkinek, se nem is vesz el senkitől. Ez a nyelv legrégebb és legdicőségesebb emlékműve a nemzeti önállóságnak és szellemi függetlenségnek...” (Grétsy László nyomán).

E „születési bizonyítványhoz” nem illik az egyre elharapódzó szleng, az alpári megfogalmazás, köznyelvünk (helyel-közzel hivatalos) csonkítása, idegen szavak, fogalmak bálványozása. Grétsy László bizony lassan fog haladni a nem kívánt szavak gyomlálásával, mivel egyre gyakrabban kell megállnia, hogy a magyar trikolor színére fesse az egyre szaporodó idegen nyelvű cégtáblákat és reklámokat. Ő is tudja: a kardszárnyú delfin, az óceán legkegyetlenebb ragadozója úgy végzi ki áldozatát, hogy előbb kiharapja a nyelvét. . .

Aggodalomra (illetve maximális odafigyelésre!) ad okot anyanyelvünk helyzete és állapota az elrabolt, elidegenített területeken, ahol a sovíniszta pártok és a nárcizmusban szenvedő vezetők kimondott vagy kimondatlan programja (és tevékenysége) az éppen aktuális kormány néma és rövidlátó asszisztálásával a magyar kisebbség beolvasztását tűzte (tűzi) ki célul, aminek kezdetét és folytatását a nyelv elsorvasztásában, majd kiiktatásában látja.

„A magyar anyanyelv helyzete sohasem volt rózsás, de esélyei az utóbbi időben mintha tovább romlanának” - fogalmaz Borbándi Gyula (Nyelvünk és Kultúránk, 2004/6, Megmaradni a magyar nyelvben és kultúrában) mélyenszántó írásában, melyben a nyugati magyarság anyanyelvének helyzetéről, gondjairól fest reális és aggodalmat keltő képet.

Ezernyi veszély leselkedik a magyar nyelvre, és ezekre hívták fel a figyelmet a 39. Tokaji Írótábor napjaiban olyan ismert apostolai a nyelvnek, mint Görömbei András, Vetési László irodalomtörténész-professzorok, Iancu Laura, L. Simon László, Oláh János, Mezey Katalin írók és költők mintegy visszhangoztatva Reményik Sándor igéjét: Vigyázzatok ma jól, mikor beszéltek, /Vigyázzatok: a nyelv ma szent

kegyhely,/Ki borát issza: ÉLET borát issza, /Előre néz s csak néha-néha vissza –, /S a kelyhet többé nem engedi el.

De nem kell a „szomszédba” mennünk, hogy megértjük, értékeljük anyanyelvünk nagyszerűségét. Vessük emlékezetünkbe napi „használatként” szellemi életünk nagyjainak örökértékű gondolatait:

Széchenyi István: *„Senki ember ne akarja megváltoztatni vagy éppen elpusztítani egy nemzet nyelvét – olyan ez, mint a zománc, mely a fogat burkolja.”*

Kazinczy Ferenc: *„... a nyelv a nemzeti léleknek mind igen szép képe, mind hív fenntartója s ébresztője.”*

Fekete Gyula: *„Szülőföld az anyanyelv is.”*

Móricz Zsigmond mondotta volt 1929-ben Tiszacsécsén:

„Íme itt állunk és beszélünk ezen a gyönyörűségezen zengő magyar nyelven. Egy olyan nyelven, amely sehol az egész világon nincs, csak itt, ebben a kicsiny tündéerkertben.”

Kodály Zoltán: *„Semmi sem jellemző annyira a nyelvre, mint sajátos hangzása. Olyan ez mint a virág illata, a bor zamata, a zománc, az opál tüze. Megismerni róla a nyelvet már messziről, mikor a szót még nem is értjük.”*

László Gyula: *„... a magyar nyelv remekmű, olyan kincs, mint a legnagyobb emberi szellemek alkotta alkotások..., hogy szüleitek nyelvén érintkeztek, az nem csak a szülők ragaszkodása óhazai múltjukhoz, amelyet gyermekeikben folytatni akarnak, hanem ezzel a nyelvvel műalkotássá váltok magatok is.”*

Sütő András: *„... a nyelv olyan fiam, mint az asszony: elhervad, ha nem szeretik.”*

Vári Fábrián László: *„Eleitől fogva/génjeinkben hordva;/anyaország, anyaöl,/anyatej, anyanyelv./Mienk vagy!/Beszélünk fuldokolva,/ha fakad a sírás,/ha harsan az elv.”*

Az anyanyelv tisztaságának megőrzése mindannyiunk napi feladata, mert az anyanyelvünk beteg. A vírushordozók mi vagyunk, s ha nem figyelünk oda, a betegség jóvátehetetlen károkat okoz. Gyakorló orvosként tapasztalatból mondom: a megelőzés sokkal hatásosabb, mint a kezelés. A ránk hagyott Kazinczy-, Arany-, Illyés-, Márai-védőoltások a leghatásosabb ellenszerek, amelyek erősítik ellenálló képességünket és növelik mindannyiunk önbecsülését.

FODOR GÉZA

Szabadságmadarunk, a turul

Mióta újra visszaszállt, főnixként támadva fel a hamvába hullt emlékezetből, erre a Latorca, Ung és Tisza menti tájra – mindig így volt, ha sorsfordító vagy annak vélt idők, események elé nézett e nép -, vele emelkedett a tekintet és szárnyalt szívdobogatóan a lélek. Tiszaújlakon, Dolhán és a munkácsi vár bástyáján méltósága van, a megyeszékhely váruvarán meg egyenest „a földre szállott” egy 1896-ból megmaradt, MILLENNIUM feliratú betondarabbal együtt (lám, ez is 115 éves!), az oda kiránduló gyerekek nem kis örömére, akik előszeretettel lovagolják meg, mint egyetlen ilyen „alkalmatosságot”. A madár nem bántja őket, veszélyt sem jelent rájuk, merthogy „gondos kezek” a kard vasát csőre két oldalán lefűrészelték. Erre csak a szájában tartott, kb. 5-6 cm-es maradványa emlékeztet. Pedig a kardvas amúgy a Turul elengedhetetlen tartozéka volna, hisz éppen ezzel demonstrálhatná leghívebben: ő bizony a magyar szabadság és függetlenség jelképes megtestesítőjeként annak *óvója, védelmezője* is! Tizenkét évszázad eseményei avatják azzá. (Elszomorító, hogy ezt kevesen tudják. De van ettől rosszabb: pl. az, ha olykor egyes *Kárpátokon túli* vidékekről valók a madarak, más emlékjeleinkkel egyetemben, mivel nem ismerik, önérzetekbe gázolva lefasisztázzák. Jó párszor említettem a várbeli alkalmazottaknak: ha már „nem kerülhet” megfelelőbb helyre, legalább tegyenek ki egy magyarázó táblát ukrán nyelven, eloszlátva a félreértéseket. - Évek óta nincs foganatja.)

A Turul összetettebb fogalom, mint gondolnánk. Nekünk a fentebb leírtaknál is többet jelent. Nem én „találom ki”, magyarul nem tudó ruszinoktól hallottam: számukra pl. szövetséget, szolidaritást, közös összefogást szimbolizál. (Igazuk van: a *gens fidelissima* történelmi példát mutató módon állott helyt Rákóczi és Kossuth zászlói alatt. Bár mondogatnák többen és többször!) Térjek azonban a jelenségre.

Gestáink, krónikáink néhány tömör mondatba foglalták a hagyományból ismert, Álmos vezér születésével kapcsolatos mondát, amelyben az Árpád-ház eredete mitológiai magasságot kapott. Kis eltérésekkel a „történet” ezekben azonos. A Turul szó először Kézai Simon

1282-85 között írt *gestájában* szerepel az „Álmos, a Turul-nemzetségbeli Ügyek fia, Előd fia...” kontextusban. Szakmai álláspontok valószínűsítették, hogy az 1062 táján alkotott, I. Béla (1061-1063) korabeli, de elveszett *Ösgesztában* előfordulhatott. Emese álma ennél fogva lett Turulmonda (is). (Meg kell itt jegyezni, hogy Kézai nem ismerte Anonymus művét.)

Nem véletlen azonban, hogy mégis Anonymus 1200 körüli *Gesta Hungarorum*a a figyelemkeltőbb. A Névtelen Jegyző alaposan tanulmányozta az ősforrást. (Amit Kézai is ismert még.) A sok rövidítéssel élő, krónikaírói „szokáshoz” következetesen ragaszkodó Névtelen Mester itt azonban mintha gondosabban kezelte volna a szöveget. Olvassuk újra.

„Az Úr megtestesülésének 819. esztendejében Ügyek, nagyon sok idő múltán Mágóg király nemzetségéből való igen nemes vezére volt Szkítiának, aki feleségül vette Dentü-Mogyerben Ónedbelia vezérnek Emes nevű leányát. Ettől fia született, aki az Álmos nevet kapta. Azonban isteni, csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad és ágyékából dicső királyok származnak, ámde nem a saját földjükön sokasodnak el. Mivel tehát az alvás közben feltűnő képet magyar nyelven álmoknak mondják, és az ő születését álm jelezte előre, azért hívták őt szintén Álmosnak. Vagy azért hívták Álmosnak – ami latinul annyi, mint szent -, mivel az ő ivadékából szent királyok és vezérek voltak születendők.” (Anonymus: *Gesta Hungarorum*. Magyar Helikon, Bp., 1977., 81. old.) A latin nyelvű szöveget Pais Dezső (1886-1973), az egyik legkiválóbb nyelvész és Anonymus-kutató nagy gonddal, máig felülmúlhatatlan színvonalon tolmácsolta. A műhöz írt jegyzetei ugyancsak fontos adalékok.

Az idézett szövegrész értelmezést igényel, erre majd az alábbiakban kerül sor.

Tudva, hogy rejtettebb beszédmódban a fogalmak nem mindig szimplán értendők, a szavak és az egyéb jelzések ezért különleges figyelmet igényelnek. Itt van pl. az *álm* szó. Anonymusnál ez *sompnum*, míg a krónikákban a latinnak megfelelően *somnum* (*somnium*). A Névtelen Jegyzőnél ez *szent ihletésű*, különleges *álmot* jelent. *Pogány-*

nak tudott kort megtörően „isteni látomás turulmadár képében”! Az eredetiben *divina visio in forma asturis*. Az utóbbi alakzatban ölyv (*Buteo*) vagy héja (*Accipiter*) típusú madárról van szó. Pais Dezső jegyzetében a Turul törökből kölcsönzött szóként „egy ölyvfajta neve”. Györffy György, aki történész és nem nyelvész volt, zárójelben itt hozzáfűzte: „A török toghrul szóval a héját nevezték.” (I. m., 169. o.) Nincs ebben tévedés, eleink Nagy Lajos és Zsigmond korában még ölyvnek mondták a héját. A Zsigmond-kori okmánytár egyik jegyzéke felsorolja az ölyvtípusú vadászmadarak árait, de héját nem említ. Igényel némi kitekintést ez a kérdés, mert fontos tudni, hogy *mikor* és *kik* milyen szó formájába foglalták jelentésének (vélt vagy valóságos) *tartalmi* vonatkozásait.

A török nyelvtörténeti kérdések nagy része (különösen az etimológia) máig tisztázatlan, ami nem csak a magyar kutatások számára okoz gondot. Az ókor török népcsoportjai rendkívül heterogén, igencsak kevert etnikai környezetekben, egymástól is távol, elszakadtan éltek (l. csuvas-, bolgár-, kipcsák-, szeldzsuk-törökök stb.), így a szóátvételek minden iránya, jellege, vonatkozása több mint kétséges! Pl. a magyar turkológia ismeri Ahmed Vefik szótárát, amely a toghrul szót oguz fejedelmi jelvényként határozza meg. Az oguz kavalkád (türk, kaukázusi és közép-ázsiai területekről elsodort népelemek) ogur és onogur tömbökkel együtt stb. Attila hunjaival jött a Kárpát-medencébe, majd 453 után maradékaikkal vissza is vonultak keletre. Kézai gestája Attila pajzsán egy koronás madarat említ, de leírást róla nem ad, bár ezt Turul-nemzetségbeli (fejedelmi) jelformának (címernek) véli. Az 1358 – 1370 között készült, Kálti Márk-féle Képes Krónika nagy ívű szerkesztményének miniatúrái, Nagy Lajos *lovagi környezetéből visszavetítve*, több helyen (különösen az *5b lap A*, *6a/P*, *7a/P* és *7b/C* iniciáléiban, de másutt is) Attila hun fejedelmet ábrázolják. Berkovits Ilona művészettörténész interpretációjában „a hunok, illetve Attila címere és zászlaja a vörös, arany vagy fehér mezőre festett fekete ’koronás fejű madár’”. A honfoglaló hét vezér központi alakjának pajzsán azonban (kinagyítva a képet), számomra, varjú... Bizonyára innen (is) való a következtetés, hogy a hunoknál ismert volt a Turul és jelképként használták.

Ismert számunkra az is, hogy a szultáni udvarban a hozzáférhető magyar vonatkozású dolgokra török részről (a maguk módján) figyelmet fordítottak. Történeti irodalmuk számos esetben tanú erre. Elég csak Mahmud Terdzsüman esetére utalnom. Róla tudni kell, hogy II. Lajos (1516-1526) magyar király bajor származású apródja volt. 1526. augusztus 29-én esett török fogságba, amikor királya a Mohácshoz közeli Csele-patakba fűlt. Rabként a szultán udvarába került, s hogy mentse minden reményét, áttért a mohamedán hitre. Megtanult törökül és idővel főtölmács lett belőle. 17 év múltán, 1546-ban a török seregekkel jött ismét Magyarországra. Székesfehérvár romjai között latin nyelvű kéziratos könyvekre talált, s ezek egy részét, köztük feltehetően az Ősgeszta egy 1075 körül átírt változatával, magával vitte Sztambulba. Ezek további sorsa máig ismeretlen. A magyar kutatás annyit viszont tud, hogy Terdzsüman ezekből sok mindent lefordított törökre, de úgy, hogy fenntartsa a szultán bizalmát vele szemben, de egyszersmind érdeklődését is a magyar régiségek iránt. Terdzsüman nem volt tisztában a magyar múlttal. Amit ő igen szabatosan lefordított és jócskán át- meg kiszínezve leírt, ma *Tarih-i Üngürüs*z néven ismeretes. A „krónika” magyar szempontból viszonylag újnak számít, alig 30 éves. 1982-ben jelent meg Budapesten, Blaskovics József fordításában és jegyzeteivel. Felismerhető ebben Kézai hun története, sőt Kézai folytatójának nyoma is, a Thuróczy-krónika elemeiről nem is beszélve, amelyekkel Terdzsüman a fonalat Mátyás koráig vihette. Minden „sajátossága” ellenére mégis becses értékű írásmű, mivel az elveszett Ősgeszta-változathoz a maga fogalmazásában olyan elemeket is megőrzött, amelyeket valamivel későbbi krónikairódmunk bizonyos okoknál fogva mellőzött. Ezek nyomai, hiátusokként, jelen vannak egyes krónikáink textusaiban, s ezekbe bizony Terdzsüman darabjai csodálatosan beilleszthetőek. Különösen eredetmondáink eddig nem ismert változatai, mítoszlemeikkel együtt. Pl. a Csodaszarvasmonda *hunszemléletű (hunkoncepciójú)*, onogur elbeszélése. Vele teljesebb és kerekébb egész krónikairódmunk.

Terdzsüman, aki se nem török, se nem magyar, Turulmadarunkról mit sem tudva, a Turul-nem ismeretlen fogalmát „közvetítette” egy olyan világba, ahol ezzel aligha tudtak valamit is kezdeni. Mert a Turul, amelyet egyébként az ornitológia sem ismer(!), kizárólagosan

magyar mitológiai fogalom! Sajátos képződményként csak nálunk van meg, sehol másutt. A török nyelvekben a toghrul ölyv- vagy *héjaformájú sólyommadár* (Falco). Bizonyos, hogy egy egyedi fajtáról van szó. De ennek „tartalmát” sem vehettük e nyelvekből!

Másfelől a toghrult használták tughral alakban is, de a közép-iráni (közép-perzsa, pártus, alán, hvarezmi, szogd, szarmata, baktriai) nyelvekben! *Bahram Gurról* (420-438), a perzsa Szasszanida-ház uralkodójáról, aki Attila kortársa volt, följegyezték, hogy kedvelte a solymászatot, s egyszer vadászmadarat, Tughralt kapott ajándékba. Erről egy XIX. században élt perzsa herceg, bizonyos *Thaymur mirza* hagyomány alapján számolt be *Báz námá yi nassíri* c. solymászati könyvében (Teherán, 1842.). Ezt 1908-ban Londonban is kiadták. Erről azt írja Dúcz László magyar ornitológus *A közöttünk élő Turulmadár* (Antológia Kiadó, Lakitelek 1993) c. könyvében, hogy a héjanagyságú madár küllemét nem adja meg benne a mirza (herceg), mivel ilyen jellemzők a perzsa hagyományból sem maradtak fenn. A Szasszanida-korból előkerültek azonban olyan pénzérmék, amelyek *leeresztett szárnyakra támaszkodó madáralakot* ábrázolnak. Ezekhez hasonlít Szanatrug pártus uralkodó (I-II. sz.) szobrának madaras fejeke, és a jóval korábbi időkből, i.e. kb. 1200-ból való Kephren (Hafré) fáraó szobrán hátsó fejtámaszként „szolgáló”, ülő madáralak. Az oszmán birodalom megalapítójának tartott Ertoghruhról viszont semmi ilyen vagy hasonló ábrázolás nem maradt az utókorra. Pedig tudvalevőleg róla álmodta Abdal Kumral dervis, hogy fejére tárt szárnyú madár (sólyom) szállott, hatalmát terjeszteni. (A toghrul szóról egyébként csak feltételezi a török nyelvészet, hogy az már a X. században meglehetett a szeldzsuk-török szóhasználatban. Ami viszont biztosnak látszik: az oszmán-török nyelvemlékek tanúsága szerint 1400 táján még említették, de aztán eltűnt. A köztörök nyelv már nem használja. Valahogy hasonlóképpen, mint mi az *eszterág* szavunkat a ’gólya’ vonatkozásában.)

Dúcz László solymász érthetően a madártan felől közelítette meg említett könyvében a Turul-jelenséget. Ő közli, hogy a Turul megnevezést D. C. Phillot angol ezredes, aki ornitológus is, elsődlegesebbnek valószínűsítette a tughral szóalakkal szemben (a XIX. sz. végén). A tughral szerinte a solymászatra használt bőbitás héja (*Astur trivirgatus*). „Azért tartom ezt figyelemre méltónak és érdekesnek,

mert itt szerepel az „Astur” név, amit Anonymus említ”. (Dúc László, im., 33. old.) Ám Dúc nyomban el is veti a Turul bóbítás héjával történő azonosítását, annak ellenére, hogy „ennek van olyan tollképződmény a fején, ami stilizált formában ábrázolva koronának nézhető és nevezhető.” Indoklása szerint amiatt, hogy „ez a faj a hunok számára egzotikum” lehetett. (Uo., 34.o.) Jegyezzem meg itt, hogy Dúc László valójában Turulmadarunk vélhető *prototípusát* keresi úgy a mai (és a régebbi) madárvilág fajai, mint a képzőművészetekben megnyilvánult madárábrázolások körében. Ez utóbbi lehetett volna még sokkal izgalmasabb, ha ebben a tárgykörben a *művészettörténész szakmai tudása*, és nem az ornitológus szemlélete szárnyal! Mert lemehetünk ugyan az időben, mint ahogy teszi, a szkítáktól is vissza az ősi Mezopotámiáig, a sumérokig is, sok mindent találhatunk, még prototípusokat is, de művi lényegét madártani alapokon soha. A művészet ugyanis egészen más, minden szakmák és tudományos szemléletek fölötti terület. Dúc persze hogy megtalálja a keresett prototípust a valóban létező, valóságos kerecsensúlyom egy általa is csak elképzelt alakváltozatában, ezt rajzban meg is adja könyve (záró)borítóján, csak hogy az sem több és jobb a „deákné vásznánál”. Be lehet ezt is sorolni a „katalógusba”, még a művészetibe is, ha úgy tetszik, ha csak a forma számítana! Amit ő kimondva, kimondatlanul elsődlegesnek tekint s azt keresi. Írja is: „Sok Turul-szobrot lehet látni nálunk, de mindet hibásnak tartom.” (I.m., 21. old.) Nem kell kommentálni. (Könyve mindezek ellenére információkban gazdag, hasznos kiadvány. A 90-es évek első felében nagy példányszámban hozzánk is eljutott, Kárpátaljára.)

A Turul szó nyelvi jelensége sokakat foglalkoztatott. Dúc László említi, hogy IV. (Kun) László (1272-1290) uralkodásától kezdve 150 év alatt a „magyar-latin” írásbeliségben 16-szor fordul elő ez a kifejezés helység- vagy személynévként, de csak egyszer mint madarat jelentő név. Én ezt másképpen közelítem meg, mivel a szóban

Tur + ulu összetételt látok. A történelmi etimológia erre megnyugtató választ tud adni.

Szemantikailag a Tur (és változata, a Tor ugyancsak) az ősi hitvilág szavaként ’égi kapu, (őr)torony, sőt megdicsőülés’ stb. tartalmak kifejezője volt. Egykor az indoiráni (indoeurópai) nyelvtérségből indulhatott, a szanszkrit torána (templomkapu disze) kifejezéstől kezdve, majd földrajzi

neveken át Turkesztánig és le a Turáni-alföldre „szent helyek, földek” jelölője (is) volt. Magyar közvetítéssel jutott el a vogulokhoz, akik egy időtájban minden jel szerint szomszédjaink voltak, még az Urálon innen. Náluk és az osztjákoknál ekkor „született meg” e szó alapján Numi Tórem, azaz Tórem Isten. Megvan az oroszban is „torzsesztvo” formában.

Mint Turm ’torony’ máiglan áll az indogermának számító német és angol nyelvben. Ilyen az ősiség „varázsa”.

Személyneveink (Turi, Turda, Torda, Tormás stb.) pedig helyneveket őriznek. Az ulu ugyanakkor ölyvöt jelent. (A tájnyelvben ölyü, ölyü stb. formában használatos.) Fentebb utaltam rá, hogy eleink a héját ölyvnek nevezték. Szemantikai mezőnk igencsak lefedett, megszállt terület ezzel az ulu szóval, s bár hozzánk idomult, azért tudjuk: a héja (*Accipiter gentilis*) mellett a karvaly (*Accipiter nisus*) és a keselyű (*Gyps rüppelli*, *gryphus*) is ölyv. Nyelvtanilag! (Pl.: Kara + ulu annyit mint fekete, ’világostól elütő, barnás’ ölyv. Vagyis karvaly.)

Térjek ki itt még az astur szóra. Ez is összetétel. Az as jellegzetesen iráni eredetű, igen gyakori és ma is használatos az újiráni népek (afgán, beludzsi, kurd, oszét) nyelvében. Jelentése: világos, rőtárga. (Amit nálunk Kovács Vilmos tudott csak igazán annak idején! A Turult is említette, de nem mélyült el e tárgyban. Minden bizonnyal az ulu miatt, amelyet ő törökből származtatott.) Anonymus a szót latin részeshatározói raggal iktatta mondatába, ezért tűnik latinnak. Nem az! Eleink hajdan hatalmas térségeket jártak be, ahol ó-, majd közép-iráni népekkel is kapcsolatba kerültek. A Tur nálunk ilyen átvétel és idvezítőt, ’szentet’ jelent. Kézai nem ismerte Anonymus művét, s e szót nyilvánvalóan nem tőle vette át (Névtelenünk a Turul formát nem is alkalmazta), hanem az akkor már nagy múltra visszamenő hagyományból. A Turul hajdan egy áldó, óvó és idvezítő, Szent Madár volt, s lényegében ma is az.

Ezek után nézzük, milyen környezet „hívta életre” Turulmadarunkat.

A IX. sz. első felében újrainduló népmozgások hullámaait érzékelő magyar nemzetségi-törzsi konglomerátum a történelmi társadalomszociológiai vizsgálatok szerint a korábbiakhoz képest már egy új típusú képződmény volt. Összetevőik mellett főleg a népkereten belüli kohéziós erők minőségi változását érzékelte és értékelte a valamivel újabb összehasonlítási alapokról kiinduló etnopszichológia. Hogy már az Álmos előtti időkben „befogadó nép” lehettünk úgy „fent” mint „lent”, azt eddig is sejtettük. Az időnként lassan változó-alakuló, nomád pásztortársadalmi egység (alakzat) önszerveződési módja az alapközösség

igényei szerint, annak függvényében alakult és bővült. A homogenitást a „nagyobb sátor” védőbb szárnyékaiban saját törzseinek dominanciájával rugalmasan kezelte, integratívan, de az önkéntes csatlakozás elvén, minden erőszak nélkül. „Forma szerint” pedig egy jelképes vérszövetség nyilván fiktív, de *kölcsönös* képzelete teremtette meg aztán a szerveződő „mi-tudatot”, amely az egyenlőség jegyében a felvevő hagyományközösség tagjaivá avatta a csatlakozókat. Ebben olykor szerepet játszottak a körülmények, az adott történelmi helyzet és az is, hogy milyen etnikumból való törzs- vagy néprészek voltak a csatlakozók.

A VI. sz. végétől kezdve korábban magukat amadoknak, hunoknak, szavárdoknak stb. nevező töredékcsoportok csapódtak hozzánk, majd a honfoglalás koráig folyamatosan a korabeli „onogur” törzsszövetségekből lemorzsolódott onogurok, türkök, alánok, hvarezmiak stb. A kb. 860 körül csatlakozó „kabarok” három törzse (ezek egyike káliz, vagyis hvarezmi, a másik zömében alán, a harmadik nehezen definiálhatóan „kazáriai” onogur. Minden valószínűség szerint e harmadik „kabar” törzs élén hajtotta végre Árpád fia, Levente 894-ben a Bolgárország elleni támadást.) Időközönként különböző iráni és kaukázusi népelemeket úgy szintén felvettünk.

Az akkori magyar társadalom tagolódására is érdemes egy pillantást vetni. Ebben egy-egy nemzetség modellképe vertikális ugyan, vagyis rangsor, hierarchia szerinti belső szerkezetet mutat. Itt jelennek meg leginkább nemzetségi és családi szinten (nagyban, kicsiben) a szociális különbségek. *Külsőleg* viszont a törzsek, nemzetségek, nagycsaládok egymással való viszonylata horizontális elrendezésben, önállóságuk független, mérvadó tudatában jelenedik, jelenítődik meg. Egymás közti viszonyuk itt nem alá-, hanem *mellérendelt*. Tulajdonképpen ez a *párhuzamosságból* adódó, független alapállású berendezkedettség jelenti e nép igazi, féltve őrzött erejét, ez adja és biztosítja lelki erőforrásait. Innen van az, hogy vonzerőt is jelentett más népek számára. Eleink ezen a téren jócskán meghaladták az Attila-kori hun birodalmi konglomerátum belső szerkezeti viszonyait: ott ugyanis csak néhány törzs állott szövetségi szerepben, a többieknek alárendelt szerepük volt.

Hitviláguk ugyancsak e keveredések függvényében alakult. Az igen korai kereszténység manicheista elemeit még közvetítéssel arámi elemek váltották, háttérbe szorítva az iráni zoroaszterizmust. A VI. században örmény püspökök jelenlétéről adnak hírt görög és más források a Meotisz-tónál. Zachariás rétor tudósít egy héttagú egyházi küldöttség hittérítő tevékenységéről, akik 515 táján érkeztek a hunok közé az örmény Kardosz püspökkel. Őket váltotta 529-ben a szintén örmény

Makar püspök csoportja. 522 táján fordították a hunok nyelvére a Biblia egyes részeit, nem sokkal később pedig avarra. Nyilvánvaló, hogy a korabeli magyar törzsszövetség körében is fokozatosan terjedt az új hit.

Hitelt érdemlőek a „Bíbor-teremben született” Konstantinnak azon sorai, melyeket eleinkről írt: „...sem saját, sem idegen fejedelem felettük soha nem volt, hanem valami vezérek (vajdák, vojevodok) voltak közöttük, közülük az első volt... Levedi.” (A birodalom kormányzása, 38. f.) Ez a helyzet a IX. sz. elejétől a kelet felől indult úz és besenyő támadások hatására kezd megváltozni. A fenyegetően tornyosuló felhők, az újabb kihívások e század közepe táján elkerülhetetlenné tették, hogy szorosabb egységbe tömörítsék ezt az ómagyar közösséget. Mindenekelőtt az egyöntetű, cselekvőképesebb és hatékonyabb *irányítást* kellett megteremteni. Ehhez pedig kellő erélyű, nagy tekintélyű Úrra és Parancsolóra, *fővezérre* volt szükség. Erre a tisztségre a hét vezér közül nyilvánvalóan bárki megfelelt volna. Csakhogy az eshetőségekre való tekintettel a *jövőt* nem lehetett figyelmen kívül hagyni.

Távlatokban gondolkoztak tehát, számolva e nép tovább költöztetésével. Háromszáz év *lecsapódásaiból* és a nyugatabbi tájak felől „szállingózó hírekből” tudják, hogy „régóta várja őket jogos örökségként Attila földje”.

Éppen emiatt olyan származású vezérre volt szükség, aki *valami-képpen* kapcsolatba hozható minden idők legnagyobbjával, a hunok (akik tudomásuk szerint *magyarok*) Attilájával. A *jogosultság* megfel-lebbezhetetlen bizonyítékaként.

És ezzel itt a monda valóságos magvához értünk. A téma sokakat foglalkoztatott már, történészektől, nyelvészektől kezdve folkloristákig stb., de az eredmény mégis olyan, amilyen. Némileg azért összefoglalom ezeket, de minden rendű és rangú végérvényesség nélkül. Ugyanis vannak olyan témák, kérdések, amelyek igénylik, hogy nyitva hagyják megoldásaikat. Ez pedig éppen ilyen.

Álmos fejedelemmé választásakor, de még utána is, élt még a kendeiként is ismert Levedi. Konstantin császár imént idézett ciklusból tudjuk, hogy a korabeli kazár kagán nagyra értékelte a kendét „vitéségének híre és nemzetsége fénye miatt”. A kazár fejedelem mindenképpen őt akarta, vazallusaként persze, a magyar törzsek élére állíttatni. Levedi, aki ekkor Konstantin szerint a nép vajdája és vezére, s velük együtt már nyugatra ment lakni, természetesen ezt nem vállalja, de ajánlott maga helyett egy másik vajdát, Álmost, akinek fia is van, név szerint Árpád. Levedivel mondván: ezek közül akár egyik, akár másik szóba jöhet. (Vö.: im., 38. f.)

Több elemző az itt leírtakat kapcsolatban látja a Turulmonda anonymusi változatával. Szerintük a Névtelen

Jegyző Levedi nevét rejtette el a titokzatos *Eunedubeliani ducis* (Őnedbelia vezér) „megnevezésben”. Nem meglepő ez, ha tudjuk: szerzetesi hozzáállásról lehet itt szó, többféle okokból. Az Almus is mágikusan hangzik a latin szövegben, annak ellenére, hogy magyarázatot kapunk a „nyilvánvalóra”. (Ami pl. Kovács Vilmosnak annak idején egyáltalán nem volt az, mert szerinte, de mások szerint is, „Almus” ’alán férfi’.) Az Ügyek (Ugek, Vgek) tűnik a legegyszerűbbnek, mert az ismeretlen eredetű szóból szinte villog az *id-üd-igy-ügy* ’szent’ értelmezése. Meg is fordíthatjuk, ahogy illik, e szent varázs örvén, s így lehet számunkra „igen nemes vezére Szcítiának” nagy *kegyűvé*. Ami nyomban sejtetni engedi, hogy ez ügyben is nő van a dologban, az Emes nevű, aki a Dentü-Mogyerban lakó, de, itt eléggé meglepő módon, már egyetlen jelzöt sem kapó Őnedbelia vezér leánya. Hogy miért kell akkor ezt egyáltalán meg is említeni egy rendkívüli tömörítésbe zárt szövegben? – na ez az, ami gondolko-dásra készítet bennünket.

Valószínűsíthető, hogy mégis Levedi miatt van ez így. Két dolgot máris figyelembe kell vennünk. 1. Ekképpen formálta meg a korabeli mesemondó. 2. Anonymus lavírozgat itt a nevekkel. De ez ne ragaszson le bennünket. A monda Álmosról, jobban mondva az ő *születéséről* szól, egyenes és átvitt értelemben egyaránt.

Szerintem inkább *elsősorban érte*, hogy immár Vezérlő Fejedelmi tisztségében kellő hangsúlyú méltósága legyen.

Aki Attila örökségéért indul, az nem lehet meg ilyesmi nélkül! Mindenképpen kell ide a felmagasztaló népi látásmód is, hogy mindez kifejezést nyerjen és szuggesztív erővel megjelenítődjön. Amilyen pl. annak idején, az i.e. VIII. sz. mély idejében Kis-Arménia megalapítóját, Togarma ösatyát illették, mivel 10 fiától (Ogur, Avar, Guz, Barszil, Onogur, Akatzir, Bulgar, Szavar, Tyr, Toruna) származtak a legkiválóbb nemzetségek. Vagy mint az óperzsa birodalom megalapítójának, Kürosznak (Cyrus) (uralk. i.e. 540-529) a születését beszélgették el. Az ő anyja is álmodott méhéből fakadó forrást, mely hatalmas folyam-má, majd árvízzé dagadt, előntve egész Ázsiát, hogy fia az idegen földeket meghódíthassa és ott uralkodhasson.

A Turulmonda fényéből mit sem von el a küroszi előzmény. Emese álmanak megjelenítése nemcsak színesebb, de jelentésárnyalataiban sokkal gazdagabb, ötletesebb, érzékletesebb is. Tartalmát, mondandóját több szempont figyelembevételével lehet megközelíteni. Az elemzők többsége előszeretettel

vonja be vizsgálatába a korábbi időkből való eredetmondánk, a Csodaszarvas egyes motívumait. Ezekre valóban szükség van. Egyébként ennek a mi Turulmondánknak minden fogalmi eleme is jól kibontható. Az elemzők ezt meg is tették, de közülük többen egy-egy ilyen elemnél általában leragadtak, így más hasonlókra már nem fordíthattak alaposabb figyelmet. Így viszont összességük nem teljesedett ki, márpedig fontos lett volna, hogy együtt legyenek, hiszen azok egymást is „motiválják”. Emesét pl. össze lehet kapcsolni az őszanya Enehttel, s ez a téridő síkjában kap kellő mélységű, együttes tartalmi vonatkozásokat. Ebben is, mint ahogyan Földes Péter író Vallanak az ősi krónikák c. könyvében (Kozmosz Könyvek, Bp., 1982.) utal rá, az onogur probléma jelenik meg, amelyik „őstörténelmünk sarkalatos kérdése” maradt. „Authentikus eredetmondánk híradásai (...) népünk etnikai származását más megvilágításba tartják, ezeket bizony illik figyelembe venni.” (132. old.) Az elemzésben minden fontos. Néha parányinak tűnő elem villant rá valami lényegesre. Már Pais Dezső megjegyezte, hogy a szótagokat is meg kell vizsgálni. Kovács Vilmos ezt meg is fogadta. Az Ónedbelia szóból elhagyva az -ianus patronym képzőt, a -bel szótag kapcsán írta: „ez az európai hunok vezértörzséhez tartozó, kaukázusi hun hajlandurkoknál személynévként megtalálható, - egy V. századi hun herceg és vezér neve, Bel.” (Kik voltak...?, 1977., 248. old.)

Eredetmondánk madara képzeletbeli, így mitológiai fogalom. És éppen emiatt nem „totem”, mint ahogyan ezt sokan tévesen hiszik. A totemnek megvan a természetben is fellelhető, állati vagy növényi mása, amihez tulajdonsága, eredetetően köti. A Turulnak nincs. Ezt a madarat valójában a népi képzelet alkotta meg a sólyomfélék, némely sasfajták különböző „elemeiből”. Ezek (csőr, fogak, karmok, fülek, szárny stb.) így külön valóban megvannak, de nem együttesen. Mint utaltam rá, a Turulnak nincs *természetbeli* prototípusa. Ha volna, mítoszi funkcióját veszítené el!

Azok a művészeti ábrázolások, amelyek a Turult jelenítik meg (szobrokon, korongokon, edénytárgyakon), éppen attól hitelesek, hogy ezt a mitológiai funkcióját megfelelően tudják érvényre juttatni. Így van ez az avar korból visszamaradt nagyszentmiklósi kincs korszán, a honfoglalás korából való rakamazi korongon és sorolhatnám még a legpáratlanabb ábrázolású tárgyakat. Ez a madár méreténél fogva nagy, de mérete nincs meghatározva. Szoborformájú alakja az osztrák közvetítéssel magyar földre is begyűrűző barokk hatására formálódott immár véglegessé. A történelmünk folyamán végigkísért bennünket címeren, zászlón, pajzsokon. A népművészet szinte valamennyi ágazatában ott-

honos. Itt leginkább az életfával együtt jelenik meg, rendszerint kisebb formában. Hol nyíltan, hol rejtetten. A régi paraszti társadalomban a családi tűzhely és maga a család védelmezőjének is tekintették. Maradtak ránk olyan ábrázolások is, amelyek párzási helyzetben jeleníteték meg. Sokan az ilyen mintázatokat illetlennek és zavarónak találják. Csakhogy az ilyen „párasz” nem a nemi aktust jelenti. Itt, ilyen formában leginkább, mint mindig, ezúttal is „áldó” mivoltát hangsúlyozza, nagyobb nyomatékkal, de persze képletesen. (A krónika szövegében a teherben levő Emesét még egyszer nem ejtheti teherbe. Azt csupán megáldani hivatott!) Megvan ez, illetve meg volt a szkíták ábrázolásaiban is egykor, sokkal régebben. A szkíta aranyszarvas hátán „lovagoló” madárforma mutatja ezt egy megmaradt aranyfésű darabján. Ez a jelenet ugyancsak áldást adó, megszentelő értelemben áll.

A Turulmadár az ég és a föld összekötője is. Közvetítő szerepe az egykori táltosokéhoz volt hasonlatos. Az emberi és az isteni lélek metaforája egyszerre. Sokkal több bármely szimbólumnál. Hogy Rákóczi zászlaján is a szabadság madaraként mutatta az utat, tudjuk. A mi lelkünkben is ezt teszi.

KÁRPÁTALJAI KULTÚRKRÓNIKA

2010.július – július - augusztus

Elismerések

* Idén Balatonkenesén rendezték meg az Európai Tévériporterek Kupáját. A megmérettetésen tíz ország huszonnégy forgatócsoportja indult az Arany Mikrofon Díjért. A fődíjat végül a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió (**Makszim Melnyik** rendező, **Vass Tibor** operatőr és **Kovács Géza** szerkesztő) stábjá nyerte el.

* A határmenti magyarok lakta területekkel való kapcsolatok kialakításában, ápolásában és a határontúli magyarság érdekvédelmében kifejtett kiemelkedő tevékenységéért a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei közgyűlés Gaál Lajos díjat ítélte oda **dr. Brenzovics Lászlónak**, a KMKSZ alelnökének.

* A X. Pécsi Országos Színházi Találkozón (POSZT) a debreceni Csokonai Színház által bemutatott Szergej Medvegyev: Fodrásznő című drámája nagy sikert aratott. A darabban kárpátaljai színészek is játszottak, így **Szűcs Nelli**, **Trill Zsolt**, **Tóth László**, **Kristán Attila**. A címszereplő, **Szűcs Nelli** a legjobb női alakítás díját nyerte el a zsűritől.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola főigazgatója, **dr. Orosz Ildikó** kapta az idén a Lőrincz Csaba-díjat. A Kisebbségekért – Pro Minoritate Alapítvány nevében odaítélt elismerést **Németh Zsolt**, a külügyi tárca parlamenti államtitkára és **Tárnok Mária**, az alapítvány képviselője adta át Budapesten.

* **Vidnyánszky Attila** Jászai Mari-díjas, érdemes művész, a debreceni színház rendezője, a Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház művészeti vezetője Völgycsiga-díjas lett a kapolcsi művészeti fesztiválon.

* A Magyarok Kijevi Egyesülete az ukrainai magyar kisebbség érdekképviselésében kifejtett tevékenysége elismerésül Etelköz-díjjal tüntette ki **Kőszeghy Elemért**, a Kárpáti Igaz Szó főszerkesztőjét.

Eseménynaptár

Június

* A Herszonban létrehozott Európa-faluban vendégszerepelt az eszenyi Rítmus néptáncegyüttes **Szabó Tibor** koreográfus veze-

tésével. Az Európa-napi rendezvényt a kijevei magyar és spanyol nagykövetség szervezte.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Győr termében író-olvasó találkozóra került sor, ahol bemutatták **Czakó Gábor** és **Juhász Zoltán** magyarországi szerzőpáros Beljebb a magyar észjárásban c. könyvét. Közreműködött **Orosz Ildikó**, a főiskola főigazgatója, valamint **Penckófer János** irodalomtörténész, költő, író, főiskolai tanár.

* A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Gross Arnold termében nyílt meg A magyar reformátusság 500 éve Kárpátalján című kiállítás a Kárpátaljai Egyházkerület Levéltára és Múzeuma összeállításában.

* A budapesti 81. Ünnepi Könyvhéten a Kárpátaljai Magyar Könyvkiadók sátrában mutattuk be az Intermix Kiadó legújabb könyveit (**Bagu Balázs** Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc Kárpátalján, **Nagy Zoltán Mihály** Fogyó fényben, a készülő versesregény-trilógia II. része). A Könyvhét vendége volt **Vári Fábián László** költő, **Dupka György** költő, kiadóvezető. További kárpátaljai vonatkozású események: a Széphalom Könyvműhely kiadásában jelent

meg **Vári Fábián László** Jég és korbács című verseskötete, valamint a pozsonyi Kalligram Kiadó gondozásában **Brenzovics Marianna** Kilátás című regénye.

* A szegedi József Attila Tudományegyetemen került megrendezésre az Egyesült Államokban, illetve Kanadában tevékenykedő egyetemi és főiskolai tanárok nyári fóruma. A kárpátaljai magyarság helyzetéről **Dupka György**, a MEKK elnöke tartott előadást.

* Trianoni megemlékezésre került sor a beregszászi Európa-Magyar Házban az UMDSZ, a Kárpátaljai Megyei Drámai Színházban a KMKSZ szervezésében.

* Népzene-, néptánc-, és kézművestábort szerveztek Visken, a Kölcsey Ferenc Középiskolában. A tábor szakmai vezetői **Pál Lajos** és **Jancsó Katalin**, az Aszódi Művészeti iskola tanárai voltak, a talpalávalót **Pál István** Szalonna és zenekara biztosította.

* Antalócon, a Bagolyvárban került sor az ukrainai magyar tudósok találkozájára, ahol gondolatindító előadást tartott többek között **dr. Tóth Mihály**, **prof. Lizanec Péter**, **dr. Orosz Ildikó**, **dr. Cserniczkó István**. A rendezvényen kiemelték, hogy az MTA ukrainai magyar külső köztestületének immár 110 tagja van.

* A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Baráti Társaság „Túl a Tiszán van egy város: Beregszász” (Kilencven évvel Trianon után) címmel civilfórumot szervezett Budapesten. Kárpátalja képviselőjében **Zubánics László**, a KMMI elnöke és **Dupka György**, a MÉKK elnöke tartott előadást.

* A budaörsi Művészet a Nemzetért Alapítvány, valamint a tiszaujhelyi „Szeress és tedd a jót” Jótékonyági Alapítvány közös szervezésben a nagyszülősi központi könyvtár adott otthont a „Nyelvédésanyánk” – költők, írók vallomásai édes anyanyelvükről című irodalmi rendezvénynek. Az összejövetelen közreműködött a Kárpátaljai Megyei Drámai Színház Ficseri Gyermekstúdiója.

* A Vajdasági Magyar Művelődési Intézet szervezésében Zentán és környékén zárult a Kárpátaljai irodalmi és fotóművészeti karaván programsorozata. A bácsfeketehegyi Kozma Lajos Könyvtárban **Zubánics László**, a KMMI elnöke nyitotta meg a Kárpátaljai kaleidoszkóp című fotóművészeti kiállítást, amelyen a jelenlévők **Picur Zoltán**, **Lőrincz István**, **Fuchs Andrea** (Ungvár), **Szajkó Tibor**, **Zubánics László** (Beregszász) alkotásait tekinthették meg. Ugyanitt, továbbá Csókán, a mű-

velődési házban, a zentai gimnáziumban, a zentai Alkotóházban mutatta be az Együtt című irodalmi-művészeti-kulturális folyóiratot, valamint az Intermix Kiadó legújabb kiadványait **Dupka György**, felelős kiadó.

* Benében a Faluház mellett avatták fel a Hét Vezér szoborcsoportot, **Pintér László** sárvári fafaragó alkotását. A rendezvényt **Szuhán András** polgármester nyitotta meg. Beszédet tartott: **Scherczer Károly**, beregszászi magyar konzul, **Zubánics László** történész, a KMMI elnöke és **Dupka György**, a MÉKK elnöke.

* Beregszászban - **Dalmay Árpád** kezdeményezésére - egykori lakhelyén emléktáblát avattak **Bendász István** görögkatolikus kanonoknak, akit hitéért a sztálinisták meghurcoltak, de megtörni nem tudták. A család nevében **Bendász Dániel** mondott köszönetet a Beregszászért Alapítványnak és **Ortutay Zsuzsa** alkotónak.

* A KMKSZ és a Révész Imre Társaság közös szervezésében került sor a társaság 2010-es szarvasházi Hollósy Simon Képzőművészeti Alkotótáborban készült alkotásainak bemutatójára. **Bálint Livia**, **Baraté Ágnes**, **Kalitics Livia**, **Kolozsvári László**, **Kopriva Attila**, **Magyar László**, **Réti János**,

Szerhij Biba, Tóth Róbert, Veres Ágota és Vjacseszlav Popovics bemutatott műveit **Benkő György** festő méltatta.

* Beregszászban az Európa-Magyar Házban rendeztük meg a Székelyföldi XI. Lármafa Találkozót. A csíkszeredai küldöttséget **Beder Tibor** történész, a Julianus Alapítvány elnöke vezette. **Zubánics László**, a KMMI elnöke és **Dupka György**, a MÉKK elnöke üdvözölte a vendégeket, majd könyvbemutatóval egybekötött beszélgetéssel zárult a rendezvény.

* A Mezőkaszonyi Református Egyházközség szervezésében megalakult a „KT” Irodalmi Kör, melynek fő célja a tehetségutató és a tehetséggondozás. A fiatalokkal **Márkus Katalin** irodalmár, **Baráté Ágnes** képzőművész és **Radvánszky Ferenc** lelkész foglalkozik.

* A Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus, valamint a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal által meghirdetett „A Csoda Benned Van” elnevezésű pályázat Vers-Ifjúsági kategóriájában a beregszászi **Bojcsuk Zsanett** harmadik díjat, grafika kategóriában a mezőkaszonyi **Kárpáti P. Zoltán** második díjat hozott haza.

* Szolnokon az Erdélyi Barátok Kulturális Egyesülete szervezé-

sében mutatták be **Vári Fábrián László** Jég és korbács című legújabb verseskötetét.

* A Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet - a Corvinus Zrt. támogatásával - színes fotókat tartalmazó, háromnyelvű (magyar, ukrán, német) kiadványt és két képeslapot adott ki a Szolyvai Emlékparkról. A fotók szerzői: **Fuchs Andrea, Zubánics László**. A kiadványok a Szolyvai Emlékpark kápolnájában vásárolhatók meg. A szervezők és a szerzők a befolyó összeget a Szolyvai Emlékpark fenntartására ajánlották fel.

Július

* Az UMDSZ és a BMKSZ szervezésében II. Rákóczi Ferenc fejedelemre és a dolhai csata 307. évfordulójára emlékeztünk meg. A rendezvénysorozat Beregszászon az Esze Tamás és a II. Rákóczi Ferenc-emléktáblánál kezdődött, majd a dolhai emlékmű megkoszorúzásával fejeződött be.

* A Vas-megyei Velem településen, a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet Kárpát-medencei ifjúsági táborát szervezett. A kárpátaljai fiatalokat **Juhász Sándor**, a KMMI munkatársa kísérelte el.

* Az UMDSZ técsői szervezeteinek kezdeményezésére felavatták az első és a második világháború técsői áldozatainak turul-emlékművét. Ünnepi beszédet tartott **Gajdos István**, az UMDSZ elnöke.

* Hagyományos megemlékezés zajlott a KMKSZ szervezésében a tiszaujlaki Turul-emlékműnél, ahol **Semjén Zsolt**, magyar miniszterelnök-helyettes tartott beszédet.

* Fennállásának tizenötödik évfordulóját ünnepelte a Rákóczi Szövetség beregszászi városi szervezete. **Valla György**, a szervezet elnöke beszámolójában kiemelte, hogy kezdeményezni fogják Esze Tamás és II. Rákóczi Ferenc szobrának felállítását.

* Ebben a hónapban **Lőrinczi László** „Világom” című fotókiállítását tekinthették meg az érdeklődők beregszászi Európa-Magyar Házban.

* A Magyar Művelődési Intézettel és a Képzőművészeti Lektorátussal kötött szolgáltatási szerződés alapján a MÉKK, illetve a KMMI aktív tagjai (**Juhász Sándor**, **Bakos Kiss Károly**, **Fuchs Andrea**) befejezték vidékünkön a magyarlakta települések kutatását az MMIKL egyeztetett kérdőívei alapján. Kutatási eredményként a kulturális intézményeket (művelődési házakat, könyvtárakat stb.)

felmérő adatbázisban 110 település szerepelt, ahol a 10 %-ot meghaladja a magukat magyar nemzetiségűnek vallók száma.

* A Magyar Művelődési Intézet és a Képzőművészeti Lektorátus támogatásának köszönhetően megújult a KMMI honlapja (www.kmmi.org.ua).

Augusztus

* Asztélyban **Pocsai Vince** református lelkész és fafaragó által készített fából faragott címeres falutáblát avattunk.

* Kissejőc: III. Credo Fesztivál – II. Kissejőci Népzenei és Néptánc-tábor – XI. Kárpátaljai Magyar Dalverseny. A rendezvényt sorozatot **Ivaskovics József** zeneszerző, a Credo alapítványi elnöke és **Pirigy Béla**, a BMKSZ elnöke nyitotta meg. A dalverseny dobogósainak a MÉKK képviselője könyvcsomagot ajándékozott.

* A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága augusztus 6-9 között rendezte meg Jánosiban a XII. Anyanyelvi Konferenciát és tisztújító közgyűlést. A tanácskozáson vitaindító előadást tartott **Dr. Szarka László**: A magyar nyelv és kultúra a világban és a Kárpát-medencében (Helyzetkép és tennivalók) címmel. Az ezt követő vitában felszólaltak az anyaországi, erdélyi,

felvidéki, délvidéki, kárpátaljai, horvátországi, muravidéki, burgenlandi, valamint a nyugat-európai szórvány magyarság értelmiségének jeles képviselői. Felszólalt még a Nemzeti Erőforrás Minisztériumának képviselőjében **Elekes Botond** kabinetfőnök, **dr. Pákozdi Csaba** (PhD) főosztályvezető a külügyminiszter megbízásából, **Csizmadia Róbert**, az MK beregszászi irodájának vezető konzulja, **Vári Fábián László** költő, valamint **Zubánics László** történész, a KMMI elnöke. Másnap megrendezésre került az MNYKNT - AK Tisztújító Közgyűlése. A küldöttek ismét **Pomogáts Bélát** választották meg a társaság elnökévé. Az új alelnökök: **Péntek János** (Románia) és **Balázs Géza** (Magyarország) nyelvészprofesszorok. Az elnökség tagja lett: **Bodó Barna** (Románia), **Dupka György** (Ukrajna), **Nagy Károly** (USA), **Fazekas Tiborc** (Németország), **Cservenka Judit** (Magyarország) és **Hajnal Jenő** (Szerbia).

* “A magyar irodalom égtájai - A sokágú síp Tokajban” címmel rendezték meg idén a mára már hagyományosnak tekinthető háromnapos Tokaji Írótabort, melyen 220 hazai és határon túli alkotó vett részt. **Mezey Katalin**, az Írótabor Kuratóriumának elnöke nyitóbeszédében a hazai és a határon túli irodalommal kapcsolatban osztotta meg gondolatait az egybegyűltekkal. A 35 elhang-

zott előadás közül élénk érdeklődést váltottak ki többek között **Penckőfer János** A stúdiók kora. Irodalmi cselekedetek Kárpátalján a Szovjetunió fennállása idején, valamint **Együtt? Folytonosság, változás és gazdagodás a hagyományos és a digitális irodalmi tereken** című dolgozatai. **Vári Fábián László** Az Együttől az Együttig. (Fórumteremtő kísérletek a kárpátaljai magyar irodalomban), **Dupka György** A kárpátaljai magyar könyvkiadás korszakai és A sztálini örökség a kárpátaljai magyar irodalomban, **Csordás László** Egy fiatal nemzedék körvonalai a kárpátaljai magyar irodalomban, **Bakos Kiss Károly** pedig A jelenlegi irodalmi és művelődési viszonyok Kárpátalján címmel tartott előadást. A tokaji Paulay Ede Színház galaestjén elhangzott **Vári Fábián László**, **Penckőfer János**, **Kovács Vilmos**, **S. Benedek András**, **Fodor Géza** és **Finta Éva** egy-egy verse neves magyarországi színművészek interpretálásában. A Tiszaladányi Közösségi Házban többek között **Penckőfer János** és **Vári Fábián László** olvasott fel írásaiból. A plenáris-, valamint a munkacsoport-üléseken elhangzott előadások a Tokaji Írótabor Évkönyvében válnak elérhetővé az érdeklődők számára. A Tokaji Írótabor munkájában részt vett és felszólalt **Szöcs Géza** Kulturális államtitkár is.

* Körülbelül ezer kézművesnek, több száz lovasnak, harcművészek, sólymászoknak, feltalálónak, néptán-

cosnak, népzeneésnek, bábtáncoltatónak adott otthont a Kunszentmiklós melletti Böszötrpusztán a Magyarok Szövetsége szervezésében megtartott Magyarok Országos Gyűlése. A háromnapos találkozóon közel száz előadás hangzott el a magyar kultúráról. A rendezvény egyik díszvendége volt **Zubánics László**, az UMDSZ Országos Nemzeti Tanácsának elnöke. Fellépett többek között a Ficseri Gyermekestúdió, a Credo Verséneklő Együttes, az Ungvári Közművelődési Szakiskola táncsoportja. Fontos kiemelni, hogy a Magyar Nemzeti Közösségek Tanácsa elnökségében a kárpátaljaiakat **Barna György**, a beregszászi székhelyű Cserkészlilium Alapítvány elnöke és kollégája, **Kovács Dezső** képviseli.

* Kovács Vilmos munkásságára emlékeztek Miskolcon augusztus 19-én a BAZ megyei Közgyűlés épületének Szász-termében. A Mankovits Tamás iparművész által szervezett rendezvényen **Ódor László**, a megyei közgyűlés elnöke mondott köszöntőt; a költő, író életéről és küzdelmeiről **Vári Fábián László** tartott előadást. Dinnyés József Kovács Vilmos megzenésített műveiből, **Kardos Katalin** előadóművész pedig a költő verseiből adott elő néhányat.

* Hazahívogató falunap volt Szalókán, ahol koncertet adott a Credo Verséneklő Együttes.

* Második alkalommal került megrendezésre a Tiszaháti málfesztivál és falunap a Tiszaháti Tájmuzeumban (Tiszabökény-Farkasfalva). A fesztivál sava-borsát a népi gasztronómiai szemle, a kukorica alapanyagú ételfélék bemutatója mellett a népi hagyományörző együttesek, szólisták és műkedvelők adták.

* Szent István-napi megemlékezések voltak e hónapban megszerte. Beregszászon a BMKSZ és az UMDSZ szervezésében lezajlott rendezvényen, Szent István mellszobránál beszédet mondott **Gajdos István** Beregszász polgármestere, az UMDSZ elnöke.

* A KMKSZ központi rendezvényére ezúttal is Aknaszlatinán került sor. Itt **Kovács Miklós** elnök tartott ünnepi beszédet. Ungváron, az ősi várban a MÉKK szervezésében ökumenikus istentiszteletet tartottak. A rendezvényt **Dupka Nándor**, a MÉKK ifjúsági tagozatának elnöke nyitotta meg. Ezt követően **Zubánics László** történész, a KMMI elnöke, az ifjúság képviseletében Csordás László irodalmár beszélt. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével **Mecseki Zoltán**, a Magyar Köztársaság Ungvári Főkonzulátusának konzulja, **Dupka György** megyei képviselő, a MÉKK elnöke, **Filep Lajos** törté-

nész, a Duhnovics Társaság elnöke.

* Morvai Krisztina EP-képviselő és **Gaudi Nagy Tamás** országgyűlési és Európa-tanácsi képviselő, valamint **Reiner Péter** közíró vezetésével Jogvédő monitorozást és honismereti kirándulást szerveztek Kárpátalján. Szemlét tartottak Beregszász, Ungvár, Munkács, Nagyszőlős, Huszt, Técső, Rahó és más településeken. Koszorút helyeztek el a főbb emlékhelyeken, többek között a Szolyvai Emlékparkban.

* Tiszabökényben és Tiszapéterfalván megtartották a MÉKK Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesületének IV. Alkotótáborát, amelyen a következő művészek vettek részt: **Soltész Péter, Soltész Gabriella, Réti János, Klisza János, Fuchs Andrea, Kutasi Xénia.**

* A nyolcvan évvel ezelőtt született Balla Pál (1930-2008) festőművész, a MÉKK Munkácsy Mihály Képzőművészeti Egyesület örökös elnöke tiszteletére tanítványai emlék-sarkot rendeztek be a Tiszapéterfalvai Képtárban. A nemrég elhunyt művész **Bíró Andor** kolhozelnök felkérésére a képtár és a mellette létrehozott alkotótábor egyik alapítója, szervezője volt.

* Kárpátaljai Kaleidoszkóp II. (**Picur Zoltán, Lőrincz Ist-**

ván, Fuchs Andrea (Ungvár), **Szajkó Tibor, Zubánics László** (Beregszász) fotókiállítása a Tiszapéterfalvai Képtárban).

* A beregi és tiszaháti hímzők, szövők, gyöngyfűzők, csuhéfonók, keramikusok kiállítása a Tiszapéterfalvai Képtárban.

* A Bereg Alkotóegyesület kiállítása tekinthető meg a beregszászi Európa-Magyar Házban.

* **Garanyi József** és **Horváth Anna** emlékkiállítása a Beregvidéki Múzeumban.

* **Soltész Péter** kamara-kiállítása az ungvári Váralja kávézóban és az ungvári kereskedelmi kamara dísztermében.

* **Bartos József** és **Bartos Tatjana**, valamint tanítványaik kiállítása a beregszentmiklósi várkastélyban.

* **Picur Zoltán** fotóművész és képzőművész-dizájnér kiállítása az ungvári Dayka Gábor Középiszkolában és a megyei kórház neurológiai osztályán.

* **Kutasi Xénia** kiállítása a Benei Faluházban.

D.Gy.

ÚJ KÖNYVEK

Megjelent:

Molnár Eleonóra - Orosz Ildikó: **Oktatásügy határon.** (Tanulmánykötet) KMKSZ Kiadó, Ungvár, 2010.

Zubánics László: **„Perli-e még ezt a hont más?”** Honismereti tanulmányok, Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2010.

„Verecke híres útján jöttem én...” Kárpátaljai honismereti és irodalmi gyűjtemény (S. Benedek András összeállítása alapján szerkesztette Zubánics László) Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2010.

Magyar Tímea - Varga Márta: **Kulcslyuk, Árcsképcsarnok.** Interjú-gyűjtemény, Magyar Újságírók Kárpátaljai Szövetsége, Ungvár, 2010.

Előkészületben:

Kiss Éva: **Magyarország útja a parlamenti demokrácia felé.** (Társadalompolitikai átalakulás Magyarországon 1966-1990 között) Intermix Kiadó, Ungvár - Budapest, 2010.

Spenik Sándor: **A parciális differenciálegyenletek osztályozása (klasszifikációja) Hiperbolikus egyenletek.** Egyetemi jegyzet. Intermix Kiadó, Ungvár - Budapest, 2010.

Előszerkesztésben, illetve kiadási- és kézirat-előkészítési támogatásra vár:

Bakos Kiss Károly, Finta Éva, Kádas Kati, Kőszeghy Elemér, Lőrincz P. Gabriella, Szabó István Keve versgyűjteménye, Szalai Borbála gyermekversei, Bartha Gusztáv, Lengyel János, Nagy Zoltán Mihály, Szöllősy Tibor, Weinrauch Katalin, Kurmai Szilvia próza-kézirata, Sándor László emlékirata, S. Benedek András, Fodor Géza, Pilipkó Erzsébet tanulmánygyűjteménye, valamint a Kárpátaljai mondák, legendák gyűjteménye (Dupka György és Zubánics László összeállításában).

SZERZŐINK

Bakos Kiss Károly (1977) Beregújfalú
 Bartha Gusztáv (1963) Nagybereg
 Czébely Lajos (1951) Visk
 Csordás László (1988) Eszeny
 Dupka György (1952) Ungvár
 Fodor Géza (1950) Ungvár
 Lengyel János (1973) Beregszász
 Penckófer János (1959) Beregszász
 Pusztai Beatrix (1987) Beregszász
 Réti János (1949) Ungvár
 Szöllősy Tibor (1940) Nyírmada
 Utassy József (1941-2010) Rédcics
 Vasí Szabó János (1965) Tanakajd
 Vári Fábrián László (1951) Mezővári

E lapszámunkat Réti János grafikáival illusztráltuk